

TREBALL DE RECERCA

**Marx, avui. Lectura del "Capital"
en una societat líquida**

Pseudònim: Terra

La pitjor lluita és la que no es fa
Karl Marx

RESUM

Avui dia podem dir que tots hem sentit parlar de comunisme, el qual comprenem com allò que s'oposa al sistema que ens domina: el capitalisme. Tanmateix, sabem què és realment? Sabem en què consisteix? El fet és que no coneixem què és el que predicaren, en origen, els pares de la ideologia marxista: Karl Marx i Friedrich Engels. És per això que he remuntat al passat amb la intenció de conèixer les arrels del marxisme i comprendre'n la seva importància tenint en compte el context en què es trobava quan va iniciar la seva trajectòria, considerant com el seu punt de partida la publicació del *Manifest del Partit Comunista*.

Aquesta investigació, doncs, pretén donar a conèixer de manera més profunda i acurada la base teòrica que van assentar Marx i Engels, la vida i recorregut dels quals també presento de forma breu. Així, tracto els punts que són crucials per tal de comprendre les concepcions revolucionàries que donaren força al sorgiment d'aquesta nova tendència, les quals giren, en essència, entorn els àmbits filosòfic, social i econòmic. Endemés, faig un estudi analític de la gran obra econòmica començada per Marx i acabada per Engels: *El Capital*.

Com a part pràctica, i tot seguint la paraula de Marx i Engels, també presento una alternativa marxista per a l'actualitat, considerant de gran inspiració el *Manifest del Partit Comunista*.

Paraules clau: burgesia, proletariat, lluita de classes, materialisme històric, dialèctica, treball, capitalisme, capital, mercaderia, mitjans de producció.

ABSTRACT

Today we can say that we have all heard of communism, which we understand as being opposed to the system that dominates us: capitalism. But do we know what it really is? Do we know what it consists of? The fact is that we do not know what was preached by the parents of the Marxist ideology: Karl Marx and Friedrich Engels. That is why I returned to the past with the intention of knowing the roots of Marxism and understanding its importance taking into account the context when it began its path, considering the publication of *The Manifesto of the Communist Party* its starting point.

Therefore, this research aims to make known more deeply and carefully the theoretical base that was established by Marx and Engels, whose lives and career I also briefly present. Thus, I deal with the points that are crucial in order to understand the revolutionary conceptions that gave rise to this new trend, which essentially revolve around the philosophical, social and economic sphere. In addition, I do an analytical study of the important economic literary work begun by Marx and completed by Engels: *The Capital*.

In addition, following the words of Marx and Engels, I also present a Marxist alternative to the present day, considering the *Manifesto of the Communist Party* to be a great inspiration.

Key words: bourgeoisie, proletariat, class struggle, historical materialism, dialectics, labour, capitalism, capital, merchandise, means of production.

ÍNDEX DE CONTINGUTS

INTRODUCCIÓ	6
1. ELS ORÍGENS MARXISTES	8
1.1 Karl Marx	8
1.1.1 La influència del pensament hegelianà	12
1.2 Friedrich Engels	12
1.3 El Manifest del Partit Comunista	14
1.3.1 Capítol I: Burgesos i proletaris	15
1.3.2 Capítol II: Proletaris i comunistes	18
1.3.3 Capítol III: Literatura socialista i comunista	20
1.3.4 Capítol IV: Posició dels comunistes en relació als diferents partits d’oposició	21
2. QUÈ ÉS EL MARXISME?	22
2.1 El materialisme històric	22
2.1.1 Orígens del materialisme	22
2.1.2 Concepció hegeliana de la història	23
2.1.3 El desenvolupament de la interpretació marxista de la història	23
2.2 La dialèctica	27
2.2.1 Què és la dialèctica?	27
2.2.2 La dialèctica de Marx: El materialisme dialèctic	27
2.2.3 Les lleis dialèctiques	28
2.2.4 Les tres fases de la dialèctica	29
2.3 Les classes socials	30
2.3.1 Què són i com diferenciem les classes socials?	30
2.3.2 Les classes socials segons Marx	33
2.3.2.1 La burgesia	34
2.3.2.2 El proletariat	36
2.4 La lluita de classes	39
2.4.1 Tipus diferents de lluites de classes	40
2.4.2 La revolució i la dictadura del proletariat	41
3. EL CAPITAL. CRÍTICA DE L’ECONOMIA POLÍTICA	44
3.1 Llibre primer. El procés de producció del capital	44
3.1.1 Secció primera. Diners i mercaderia	44
3.1.2 Secció segona. La transformació dels diners en capital	48
3.1.3 Secció tercera. La producció del plusvàlua absoluta	50
3.1.4 Secció quarta. La producció de la plusvàlua relativa	51
3.1.4.1 Les repercussions de la indústria en l’obrer	54
3.1.5 Secció cinquena. La producció de la plusvàlua absoluta i del relatiu	55
3.1.6 Secció sexta. El salari	56

3.1.7 Secció setèima. El procés d'acumulació del capital	58
3.2 Llibre segon. El procés de circulació del capital	60
3.2.1 Secció primera. La metamorfosi del capital i el cercle de les mateixes	60
3.2.2 Secció segona. La rotació del capital	64
3.2.3 Secció tercera. La reproducció i circulació del capital social global	67
3.3 Llibre tercer. El procés global de la producció capitalista	71
3.3.1 Secció primera. La transformació de la plusvàlua en guany i de la quota de plusvàlua en quota de guany	71
3.3.2 Secció segona. La transformació dels guanys en guanys mitjans	75
3.3.3 Secció tercera. Llei de la baixa tendencial de la taxa de guanys	77
3.3.4 Secció quarta. Transformació de capital mercantil i de capital dinerari en capital dedicat al tràfic de mercaderies i al tràfic de diners (capital comercial)	79
3.3.5 Secció setena. Els rèdits i les seves fonts	81
CONCLUSIONS	84
GLOSSARI	90
FONTS DOCUMENTALS	93
Bibliografia	93
Webgrafia	97

INTRODUCCIÓ

Des del període de la revolució industrial, el mode de producció capitalista no ha fet més que expandir-se arreu del món i trasbalsar la nostra societat. Aquest sistema ha donat peu, entre altres coses, al sorgiment d'una nova organització social que estableix una clara divisió entre la classe burgesa, la qual s'enriqueix de manera desmesurada i manté sota la seva propietat els mitjans de producció, i el proletariat, que es veu obligat a treballar segons la voluntat dels propietaris i l'ànim capitalista d'expandir la seva indústria i produir de manera il·limitada. Endemés, el capitalisme és el motiu principal pel qual vivim envoltats de desigualtats, injustícies i inestabilitat. No hem de fer res més que observar el nostre entorn per poder arribar a la conclusió que la societat en què vivim no pot mantenir-se dempeus gaire més: el sistema capitalista està destinat a fracassar.

El fet que fa uns mesos m'adonés que havíem de buscar una alternativa que substituís l'estil de vida en què ens veiem immersos, així com el gran interès que tenia en dur a terme un canvi real que beneficiés el conjunt de la societat i l'allunyés del sistema que avui ens domina, va ser de gran inspiració per a mi a l'hora d'iniciar aquest treball. Així mateix, les meves inquietuds respecte a tot allò que predicaren Karl Marx i Friedrich Engels, els quals sempre havien estat figures pels quals mostrava una gran fascinació, van anar en augment, cosa que em dugué a decidir que aquesta era l'ocasió idònia per endinsar-me en el món del corrent ideològic revolucionari que feu trontollar el món capitalista al llarg del segle XIX: el marxisme.

A partir del que havia observat i arran dels meus interessos, em van sorgir diverses preguntes que han donat peu al desenvolupament del meu estudi. Allò que em vaig qüestionar en un principi va ser el següent: seria possible aplicar la teoria que proposaren, en origen, Marx i Engels a la societat catalana actual? És a dir, en una societat caracteritzada per un relativisme moral creixent i per una aparent manca d'ideologies, en una societat líquida –seguint la proposta del celebrat sociòleg Z. Bauman–, és que seria possible d'encabir-hi una proposta ideològica pròpia d'un altre temps? Aquestes preguntes em va ajudar a encaminar el meu treball.

En primer lloc vaig considerar que era de gran importància dur a terme una recerca extensa i un estudi rigorós del pensament marxista i de les seves concepcions entorn dels àmbits filosòfic, social i, sobretot, econòmic. El meu propòsit en relació a l'estudi que he

realitzat ha estat presentar i donar a conèixer de manera clara l’essència de la teoria marxista, la qual cosa pot ser de gran interès si es considera el marxisme com una alternativa al sistema que ens domina en l’actualitat.

La metodologia que he seguit per tal de realitzar el meu estudi ha sigut, principalment, dur a terme una recerca bibliogràfica. He consultat un gruix considerable de literatura acadèmica que m’han permès obtenir aquelles informacions que m’han ajudat a elaborar el treball i presentar de forma extensa els continguts que constitueixen la base teòrica de la ideologia marxista. A part, cal fer especial referència al fet que la meua investigació s’ha centrat especialment en la gran obra *El Capital*, que he analitzat i, gràcies a això, he obtingut una sèrie de coneixements sobre el funcionament del sistema econòmic capitalista, els quals he presentat de forma sintetitzada i ordenada en forma de seccions, tal com es podrà observar a continuació. A part de la recerca estrictament bibliogràfica, també he treballat amb informació en línia procedent de diversos llocs web, entre els quals puc destacar la revista en línia anomenada *Catarsi*.

Aquest treball, doncs, consta d’una part teòrica que es fonamenta en l’estudi del pensament marxista i es divideix en tres grans capítols. En primer lloc trobem un capítol dedicat a tractar les arrels del marxisme i presentar els seus dos grans exponents, i que s’anomena “Els orígens marxistes”. En segon lloc trobem l’apartat que parla sobre temes relacionats amb la filosofia i l’antropologia, com ara el materialisme històric i la dialèctica, i també tracta qüestions socials, com ara la lluita de classes; aquest capítol rep el nom de “Què és el marxisme?”. I, en darrer lloc, presento el capítol anomenat “El capital. Crítica a l’economia política”, que se centra principalment en presentar l’anàlisi del pensament marxista respecte l’àmbit econòmic.

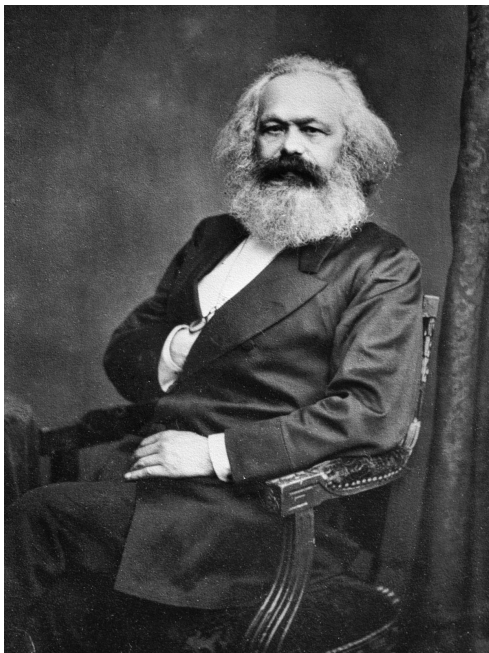
Un cop havent realitzat l’estudi teòric del qual he parlat anteriorment, m’he centrat en assolir un segon objectiu: aplicar els coneixements obtinguts en forma de proposta per a una alternativa marxista adaptada a la situació en què es troba Catalunya avui dia. És per això que he escrit un manifest, que he creat tot inspirant-me en el *Manifest del Partit Comunista*. He de dir que en un principi considerava que aquesta seria una tasca senzilla, però a l’hora de crear el meu propi manifest m’he trobat amb algun entrebanc. El fet és que proposar un sistema d’organització social, política i econòmica que promogui la igualtat i la justícia és un treball més aviat complicat i que requereix un gran deteniment i dedicació.

Així doncs, seguidament presento l'estudi realitzat en l'àmbit de les humanitats sobre la teoria que proposaren Marx i Engels i que prengué força durant l'època industrial, però que també perdura i té una influència considerable avui dia.

1. ELS ORÍGENS MARXISTES

En aquest epígraf faré una anàlisi dels orígens del marxisme, tot presentant els mestres que en fonamentaren les bases. En primer lloc, relataré la biografia de Karl Marx, indicant d'on prové el seu pensament i mostraré les seves obres principals; i això mateix faré amb Friedrich Engels. Ambdós personatges iniciaren una trajectòria relacionada amb el món polític i teòric que perdurà al llarg de les seves vides, divulgant idees que marcaren el món modern i, a més a més, que han esdevingut crucials a l'hora de configurar el món actual. Finalment, faré una anàlisi de l'obra que donà peu a l'inici de la trajectòria marxista, el *Manifest der Kommunistischen Partei (Manifest del Partit Comunista)*, de l'any 1848.

1.1 Karl Marx

Karl Heinrich Marx (Trèveris, Prússia occidental, 1818 - Londres, 1883) fou un economista, filòsof, sociòleg, historiador, revolucionari i pensador d'origen alemany, considerat el pare del socialisme científic. Marx va créixer en una família jueva benestant. Després de ser educat pel seu pare durant els anys d'infantesa, es matriculà al Friedrich Wilhelm Gymnasium, on estudià els anys compresos entre el 1830 i 1835. Aquest últim any començà els seus estudis de dret a la universitat de Bonn, però el 1836, es traslladà a Berlín, on estudià filosofia i història a la Universitat Humboldt.

Durant el període en què es traslladà a Berlín i començà a estudiar a la universitat Humboldt, va començar a introduir-se en el món de la filosofia de Hegel¹. És més, va passar a formar part de l'esquerra hegeliana, coneguda també com a *joves hegelians*, que sorgí fruit de

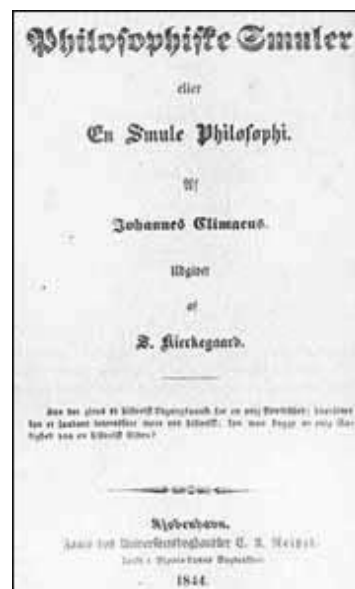
¹ Georg Wilhelm Friedrich Hegel (Stuttgart, 1770 - Berlín, 1831) fou un filòsof alemany pertanyent al corrent de l'idealisme. Hegel va créixer durant l'època de la Revolució Francesa, una època d'inestabilitat política i econòmica que l'acabaria influenciant. És considerat un gran revolucionari de la dialèctica, la qual acabaria tenint una gran influència en el materialisme històric de Marx.

l’escissió de membres de l’escola hegeliana. Fou aleshores que s’aproximà al cercle de Bruno Bauer², professor de Marx i primer membre de la dreta hegeliana.

Després de la mort de Hegel, el 1831, les diferències entre les branques de l’escola hegeliana –dreta i esquerra–, foren evidents. D’una banda els hegelians de dreta, coneguts també com a *vells hegelians*, defensaven la compatibilitat entre la concepció dialèctica de Hegel i el cristianisme, basant-se en un punt de vista idealista, espiritualista i conservador. D’altra banda, en canvi, l’esquerra hegeliana afirmava que era incompatible establir cap mena de relació entre la filosofia del pensador i la religió cristiana, reduint aquesta última al mite.

Influenciat principalment per les idees de l’esquerra hegeliana³, Marx s’allunyà de les concepcions idealistes, rebutjant, doncs, qualsevol perspectiva cristiana a l’hora d’interpretar la filosofia de Hegel. Fou en aquest moment quan Marx començà a manifestar les seves primeres idees de caràcter materialista.

Tres anys després de la mort del seu pare, l’any 1941, Marx es doctorà a la Universitat de Jena, presentant una tesi que duia per títol *Differenz der demokritischen und epikureischen Naturphilosophie (Diferència entre la filosofia natural de Demòcrit i la d’Epicur)*, obra en què ja es pot percebre la seva orientació materialista, fruit tant de la influència prèvia hegeliana com de Feuerbach⁴. Tanmateix, a causa de les imposicions de les autoritats polítiques –entre altres factors–, l’activitat dels hegelians d’esquerra es va veure perseguida. Fou per això que Marx va començar a dedicar-se al periodisme, cosa

Imatge de la portada de la primera edició de *Differenz der demokritischen und epikureischen Naturphilosophie (Diferència entre la filosofia natural de Demòcrit i la d’Epicur)*

² Bruno Bauer (Eisenberg, 1809 - Berlín, 1882) fou un filòsof, teòleg i escriptor alemany. En els seus inicis fou seguidor de la dreta hegeliana, però després passà a formar part de l’esquerra hegeliana. Se centrà a dur a terme una crítica de la religió, basant-se, principalment, en el concepte del mite.

³ Vegeu l’article de Xavier GARCÍA anomenat «Hegel a la banyera de Marx», publicat en Catarsi (2021) dins (<https://catarsimagazin.cat/hegel-a-la-banyera-de-marx/>).

⁴ Ludwig Andreas Feuerbach (Landshut, 1804 - Nuremberg, 1872) fou un filòsof i teòleg alemany influenciat pel pensament hegelianista. Basant-se en la concepció antropològica de la religió acabà adoptant un punt de vista materialista en oposició al pensament especulatiu. Es convertí en el mestre dels hegelians d’esquerra, causant un impacte intel·lectual en Marx i Engels.

que li va permetre adoptar una posició en què va poder observar, de manera més propera, quina era la realitat social alemanya. Més endavant formà part del periòdic anomenat *Gasete Renana (Rheinische Zeitung)*. Després que fos censurat, el 1843, es traslladà a París, i concebé matrimoni amb Jenny von Westphalen⁵. Així mateix, fundà Els Annals francoalemanys juntament amb Arnold Ruge⁶, on publicà *Zur Judenfrage (Sobre la qüestió jueva)*, entre altres articles.

Portada d'una de les primeres edicions de *Rheinische Zeitung (Gasete Renana)*

El 1844 conegué al que es convertiria en el seu íntim amic, Friedrich Engels, i es dedicà també a aprofundir en la concepció filosòfica tot escrivint *Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie (Crítica de la filosofia del dret de Hegel)*. El 1845 fou expulsat de la capital francesa i es traslladà a Brussel·les, on desenvolupà les seves teories, juntament amb Engels, donant el tret de sortida a la trajectòria del pensament marxista.

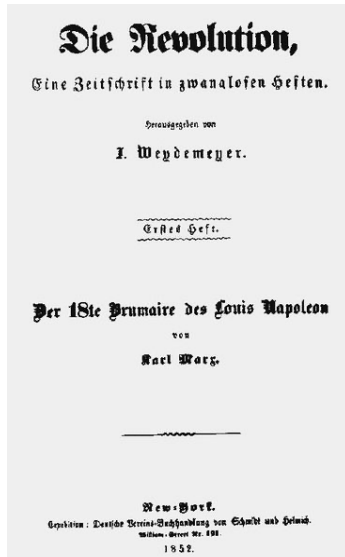
Imatge de la portada de la primera edició del *Manifest der Kommunistischen Partei (Manifest del Partit Comunista)*

Així les coses, el 1848, Marx i Engels escriuen, per encàrrec de la Lliga dels Comunistes –on Marx milità fins al 1852, que fou quan el partit es dissolgué–, el *Manifest der Kommunistischen Partei (Manifest del Partit Comunista)*. Aquesta obra assenta les bases de la ideologia comunista basada en la lluita de classes, considerada el motor de la història.

Poc després tornà a Alemanya amb Engels, i en fou novament expulsat. Seguidament es refugià a França, d'on també l'expulsaren, i l'any 1849 s'instal·là a Londres, on visqué la resta dels seus dies. Els anys següents escrigué diverses obres, com ara *Der 18te Brumaire des Louis Napoleon (El 18 brumari de Lluís Napoleó Bonaparte)*, de 1852; *Grundrisse der Kritik der Politischen Ökonomie (Elements fonamentals*

⁵ Jenny von Westphalen (Salzwedel, 12 de febrer de 1814 - Londres, 1881) va ser una activista socialista i fou la primera membre de la Lliga Comunista. Es casà amb Karl Marx el 1843, amb qui tingué set fills, que també van estar vinculats a l'activisme polític.

⁶ Arnold Ruge (Bergen auf Rügen, Alemanya, 1802 - Brighton i hove, Regne Unit, 1880) fou un filòsof i escriptor d'origen alemany. Juntament amb Marx, fou editor de la revista *Deutsch-Französische Jahrbücher* a París, i participà també en la revolució alemanya de març de 1848.

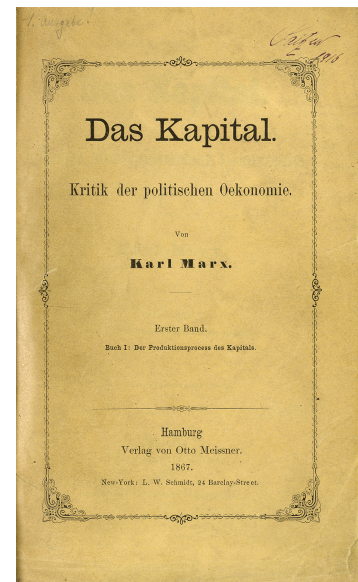

La portada de la primera edició de *Der 18te Brumaire des Louis Napoleon* (*El 18 brumari de Lluís Napoleó Bonaparte*)

per a la crítica de l'economia política), entre 1857 i 1858; *Zur Kritik der politischen Ökonomie* (*Contribució a la crítica de l'economia política*), de l'any 1859; i *Das Kapital, Kritik der politischen Ökonomie* (*El Capital, Crítica de l'economia política*), de 1867. Aquesta última es divideix en tres volums, el primer dels quals fou escrit per Marx, però els dos següents que constitueixen l'obra foren editats per Engels, després de la mort de Marx a causa d'una malaltia pulmonar, l'any 1883.

Cal destacar també la seva participació en moviments obrers de caràcter revolucionari, en els quals les seves idees prengueren força. Fou l'any 1864 quan es fundà la International Workingmen's Association, IWMA (*Associació Internacional de Treballadors, AIT*) o la Primera Internacional. Aquesta fou la primera organització que tractà de reunir els treballadors de diferents territoris amb la intenció de dur a terme una organització proletària arreu d'Europa i de la resta del món. Volien crear un espai on es poguessin parlar dels problemes a escala internacional en comú i aleshores poder proposar línies d'acció on poguessin actuar de manera conjunta. Va agrupar, en essència, als sindicalistes anglesos, anarquistes, socialistes francesos i italians republicans.

Més endavant, el 1872, el Consell General de l'IWMA es traslladà de Londres a Nova York, on més endavant, l'any 1976, s'acabà dissolent. Això es va deure a les grans tensions de caràcter ideològic entre els socialistes, liderats per Marx, que contemplaven la idea de crear un partit obrer que, mitjançant la conquesta del poder de l'Estat, pogués acabar amb les tensions socials; i els anarquistes, dirigits per Bakunin⁷, que consideraven que l'única solució era dur a terme una revolució organitzada a partir de la presa consensuada de decisions.

Imatge de la portada de la primera edició de *Das Kapital, Kritik der politischen Ökonomie* (*El Capital, Crítica de l'economia política*)

⁷ Mikhaïl Bakunin (Rússia, 30 de maig de 1814 - Berna, 1 de juliol de 1876) fou un pensador anarquista rus i que ideà les bases l'anarquisme col·lectivista. Bakunin és considerat un dels pensadors més influents del moviment anarquista i un dels ideòlegs més importants d'Europa.

1.1.1 La influència del pensament hegelian

Georg Wilhelm Friedrich Hegel (Stuttgart, actual Alemanya, 1770 - Berlín, 1831) fou un filòsof d'origen alemany que va pertànyer al corrent de l'idealisme. Tal com hem vist anteriorment, després de la mort de Hegel, el 1831, la separació de l'escola hegeliana en dues branques passà a ser de gran evidència. D'una banda la dreta hegeliana interpretava el pensament de Hegel de tal manera que els servia per demostrar l'existència d'un déu personal i d'una ànima immortal; mentre que d'altra banda els de l'esquerra hegeliana es dedicaren a dur a terme crítiques de les obres de Hegel, però les quals significaren una gran inspiració per a ells. Marx començà a formar part de l'esquerra, i arran d'aquest fet començà a desenvolupar el seu pensament, influenciat per les idees hegelianes.

Marx se centrà en el mètode dialèctic de Hegel. Aquest últim feu una teoria sobre la dialèctica que partia d'un punt de vista idealista. Però aquest no servia a Marx per concebre la realitat i desenvolupar un pensament científic per tal de comprendre la societat i la natura. La dialèctica hegeliana comprenia el pensar pur i la raó com l'essència absoluta de la natura i la història que constitueixen l'ésser humà.

No obstant el fet que la concepció hegeliana era del tot idealista, Marx es basà en aquesta a l'hora de dur a terme la seva teoria sobre l'esdevenir de la història. Marx va revertir la dialèctica hegeliana, abandonant la concepció idealista tot desenvolupant el seu pensament entorn la història partint d'una visió materialista. S'allunyà de la concepció hegeliana que se centrava en la idea d'*Esperit*. Marx es basà en la idea que la realitat estava constituïda per la natura, per la cosa material, allò que no era fruit dels pensaments humans.

1.2 Friedrich Engels

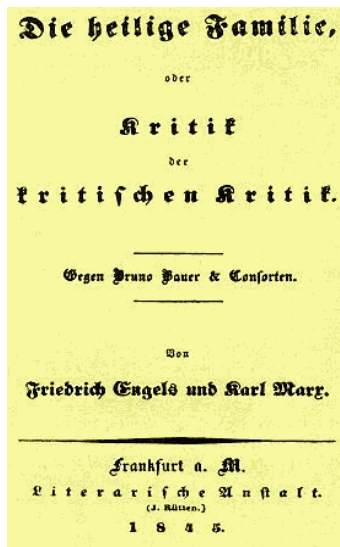
Friedrich Engels (Barmen, 1820 - Londres, 1895) fou un filòsof i pensador alemany que, juntament amb Marx, desenvolupà el socialisme científic o marxisme. Va néixer en una família acomodada de caràcter conservador i religiós que posseïa diverses fàbriques tèxtils. No obstant això, quan estudiava a la Universitat de Berlín, entre els anys 1841 i 1842, va començar a interessar-se pels moviments revolucionaris de l'època, deixant enrere les idees religioses i endinsant-se en el món de l'esquerra hegeliana, on conegué a Marx.

Durant uns tres o quatre anys s'establí a Manchester, ciutat en què el seu pare posseïa diverses fàbriques tèxtils, i publicà *Die Lage der arbeitenden Klasse in England, Nach eigener Anschauung und authentischen Quellen* (La situació de la classe treballadora a Anglaterra), de 1845, tot fent una descripció de quins foren els resultats de la revolució industrial anglesa i el motius pels quals l'arribada del socialisme era un fet que no es podia evitar.

Imatge de la portada de la primera edició de *Die Lage der arbeitenden Klasse in England, Nach eigener Anschauung und authentischen Quellen* (La situació de la classe treballadora a Anglaterra)

Amb la col·laboració de Marx, l'any 1844, escrigué *Die heilige Familie* (La Sagrada Família), i el 1846, escrigueren *Die deutsche Ideologie* (La ideologia alemanya), oposant-se a la concepció antropològica de Feuerbach i a la idea d'individu que concebia Max Stirner⁸. El 1848 van fer el *Manifest der Kommunistischen Partei* (Manifest del Partit Comunista), tal com he esmentat prèviament.

Imatge de la portada de la primera edició de *Die heilige Familie* (La Sagrada Família)

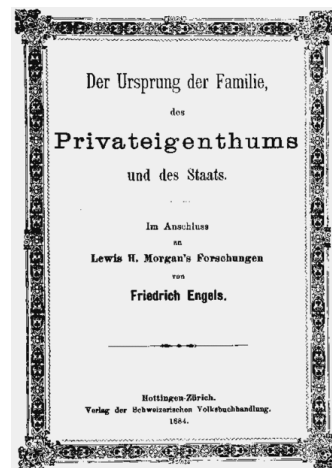
Després del fracàs evident de la revolució alemanya de 1848-1849, retorna a Manchester amb el pretext d'encarregar-se de la indústria de la seva família, així com, per aportar subvencions econòmiques a Marx que, en cert moment, es dedicava a la redacció del primer volum de *Das Kapital* (El Capital). Uns anys més tard, el 1869, es retirà de la seva trajectòria laboral en l'àmbit industrial i començà a dedicar-se tan sols als seus estudis de caràcter polític i literari. Després de la mort de Marx, el 1883, preparà l'edició dels volums restants de la gran obra *Das Kapital*, basant-se principalment en manuscrits de Marx. Mantingué també durant cert temps contacte amb altres pensadors i intel·lectuals europeus.

Endemés dels seus estudis filosòfics i econòmics, Engels es dedicà a l'estudi de les ciències naturals i també de les matemàtiques. Escrigué, basant-se en certs estudis, diverses obres, com ara *Dialektik der Natur* (La dialèctica de la naturalesa), de 1883, o *Der Ursprung*

⁸ Johann Kaspar Schmidt, més conegut com a Max Stirner (Bayreuth, 1806 - Berlín, 1856) fou un filòsof alemany que desenvolupà una teoria de la moral, tractant també temes com l'individualisme i l'emancipació individual. Estudià filosofia i teologia amb Hegel i Schleiermacher a Berlín, i és considerat un dels principals pensadors de l'anarquisme radical.

der Familie, des Privateigentums und des Staats (L’origen de la família, la propietat privada i l’estat), de l’any 1884.

Engels és considerat un dels pares del materialisme dialèctic, i són també de gran rellevància la seva lògica dialèctica, la teoria del coneixement que desenvolupà i la crítica que va fer de l’agnosticisme. Després d’una vida de gran compromís amb el moviment socialista i de gran dedicació a l’estudi que encaminà la ideologia marxista, va morir a causa d’un càncer de laringe el 1895, quan tenia 74 anys.

Imatge de la portada de la primera edició de *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats (L’origen de la família, la propietat privada i l’estat)*

1.3 *El Manifest del Partit Comunista*

Per tal de dur a terme l’anàlisi de l’obra em basaré en la traducció de Jordi Moners i Sinyol, publicada per l’editorial Tigre de Paper el maig de 2020.

El *Manifest del Partit Comunista*⁹ fou redactat per Karl Marx i Friedrich Engels entre desembre de 1847 i gener de 1848, i publicat el març d’aquest últim any a Londres. Fou escrit per encàrrec de la *Lliga dels Comunistes* a Londres i, a més a més, fou el programa que se seguí a la *Primera Internacional* –fundada el 1864 i dissolta el 1881– on participaren els pares de la ideologia marxista, juntament amb altres intel·lectuals pertanyents a països diversos, amb la intenció de trobar-se i exposar els problemes que tenien en comú. A partir d’aleshores esdevingué de gran referència pel moviment obrer, i fou traduït a multitud de llengües europees i reeditat també en nombroses ocasions.

El MPC es divideix en quatre capítols que tracten diferents temes que analitzaré més endavant. Els capítols estan dividits de la manera següent: I. Burgesos i proletaris (Bourgeois und Proletarier), II. Proletaris i comunistes (Proletarier und Kommunisten), III. Literatura socialista i comunista (Sozialistische und kommunistische Literatur) i, finalment, IV. Posició dels Comunistes en relació amb els diferents partits d’oposició (Stellung der Kommunisten zu den verschiedenen oppositionellen Parteien). En aquestes parts es tracten aquells factors i idees que esdevindran els considerats principis marxistes, convertint l’obra en un element

⁹ A partir d’aquest punt faré referència a *El Manifest del Partit Comunista* amb les sigles en català, és a dir, MPC.

transcendent per a la configuració del pensament marxista, així com per la seva trajectòria en els àmbits ideològics, econòmics i polítics, entre d’altres.

En aquesta obra, Marx i Engels plasmaren aquelles idees que manifestaren la possibilitat que hi hagués una alternativa al capitalisme, dirigint-se principalment al moviment obrer. Els proletaris, de manera organitzada, haurien de ser els que encapçalassin la revolució en contra de la classe dominant, la burgesia, enderrocant-la i assolint allò que donaria peu al triomf del comunisme.

“*Un fantasma ronda per Europa: el fantasma del comunisme*¹⁰”. Així és com donaren inici al MPC, tot indicant que el comunisme ja havia estat reconegut. És més, com que ja se’l considerava una força, havia arribat el moment en què presentessin aquelles idees que el moviment comunista pretenia reivindicar, així com els seus objectius. Per aquest motiu van redactar un manifest per tal, entre altres coses, de mostrar oposició a aquelles concepcions errònies sobre el fenomen comunista que rondaven per Europa.

A fi d’aprofundir en el contingut i l’ànim del MPC, passo a fer-ne una anàlisi capítol per capítol, tot destacant-ne i desenvolupant les idees principals que exposa.

1.3.1 Capítol I: *Burgesos i proletaris*

La història de totes les societats que han existit fins avui, és la història de les lluites de classes.

Lliures i esclaus, patricis i plebeus, barons i serfs de la gleba, mestres, artesans, agremiats i fadrins, en un mot opressors i oprimits s’han trobat sempre en oposició entre ells, i han sostingut una lluita ininterrompuda, adés amagada, adés oberta, una lluita que acaba sempre amb una transformació revolucionària de tota la societat, o bé amb la destrucció comuna de les classes combatents¹¹.

L’estructuració desigual de la societat al llarg dels temps ha servit d’incentiu per a les classes oprimides per tal de liderar insurreccions de caràcter revolucionari en contra de les classes explotadores. Això ha esdevingut el motor de la història. És a dir, les etapes històriques comencen i acaben amb una revolució d’aquells que volen canviar les coses i acabar amb tota mena d’opressions. És per això que Marx considera la lluita de classes el motor de la història, ja que el que determina que es duguin o no processos de canvis socials, que significaran

¹⁰ Karl MARX – Friedrich ENGELS, *El manifest comunista*, Barcelona: Tigre de Paper 2020, pàg. 43. Traducció literal de l’original alemany, que fa així: «Ein Gespenst geht um in Europa –das Gespenst des Kommunismus».

¹¹ *Ibid.*, pàg. 45-46.

canvis històrics, és la voluntat d'aquells oprimits d'alçar-se en contra dels que els oprimeixen per tal d'enderrocar-los i trencar les cadenes que els mantenen lligats als interessos d'aquells més poderosos.

Ara bé, la burgesia, en l'època moderna, no ha fet res més que crear noves classes socials, cada cop amb més divergents entre si. D'una banda la burgesia es converteix en la classe explotadora, que posseeix la propietat dels mitjans de producció, mentre que de l'altra trobem el proletariat, que esdevé la classe sotmesa als interessos burgesos i que es veu obligat a llogar la seva força de treball a canvi de salaris cada vegada més escassos.

La societat burgesa moderna, sorgida de l'ensulsiada de la societat feudal, no ha eliminat els contrastos entre les classes. Només ha creat noves classes, noves condicions d'opressió, noves formes de lluita al lloc de les velles¹².

Les diferències d'organització del treball als gremis començaren a ser significatives, a l'hora que els mercats i la necessitat de produir en major quantitat augmentaren i la manufactura esdevingué un mètode de producció de baixa eficiència. Fou aleshores quan la introducció de la maquinària esdevingué una necessitat real, donant pas a l'era industrial. En aquell moment, la burgesia fou capaç de transformar les formes de producció, millorant de manera exponencial la capacitat tècnica de les màquines, així com el tràfic de productes i els elements de comunicació amb altres mercats internacionals. Però no tan sols va dur a terme una transformació en el treball i en l'àmbit industrial, sinó que també fou capaç de convertir l'estat en aquell que controlava i s'interessava tan sols per les propietats burgeses. És a dir, començà a fer-se càrrec dels interessos de la classe propietària, deixant enrere les necessitats de la classe proletària que, en realitat, constituïa la major part de la societat.

Marx i Engels també se centren en la concepció burgesa de les relacions socials. Els burgesos van reduir tots aquells individus que restaven sota el seu domini a simples treballadors, no tenint en compte les seves necessitats, convertint-los en simples mercaderies de fàcil distribuir i senzillament reemplaçables. També explotaren els treballadors assolint els límits de les capacitats humanes. La burgesia tan sols establí relacions segons els seus interessos, relacions monetàries que es reduïren a la seva conveniència, destruint i oblidant-se de tot tipus de vincles que no els poguessin aportar cap mena de benefici, principalment, econòmic.

¹² *Ibíd.*, pàg. 46.

Basant-se en el fet que el capitalisme buscava tan sols ampliar els seus dominis, les diferents nacions començaren a veure's sotmeses a la voluntat burgesa, que obligà els diferents territoris a civilitzar-se, la qual cosa consideraven essencial. Havien d'adaptar-se a les noves formes de producció, a les tècniques industrials, en definitiva, a la manera de fer de la classe burgesa. És més, aquesta última també prengué el domini de l'àmbit rural, obligant la població que hi habitava a traslladar-se a les ciutats, ara centres de tota activitat industrial.

Tanmateix, a mesura que la burgesia engrandia les seves forces de producció, la necessitat de tenir sota el seu domini un major nombre de treballadors augmentava i, així, la quantitat de productes i riqueses –concentrada en les mans d'uns pocs, en aquest cas, de la burgesia– era cada cop més nombrosa. Això esdevingué un perill exponencial per a la burgesia, ja que resultà impossible de mantenir sota les seves mans l'enorme quantitat de productes (*superproducció*)¹³, principalment pel fet que va reduir les seves relacions amb altres propietaris.

La condició essencial per a l'existència i el domini de la classe burgesa és l'acumulació de la riquesa a les mans de particulars, la formació i multiplicació del capital: la condició del capital és el treball assalariat. [...] La burgesia produeix sobretot el seu propi enterraments. La seva desaparició i la victòria del proletariat són igualment inevitables¹⁴.

Determinen, per tant, que el sistema capitalista està destinat a fracassar, ja que arriba un punt en què la burgesia continua engrandint les seves fonts de producció i segueix explotant l'obrer, el salari del qual disminueix fruit de l'enorme producció arran del seu treball. Aleshores, els proletaris s'empobreixen cada vegada més, cosa que els duu a la incapacitat de mantenir-se a si mateixos. Com a conseqüència, la classe burgesa es veu obligada a vetllar per a la seva subsistència ja que, en tant que no hi ha treballadors, no hi ha treball ni producció, per tant, el seu enriquiment esdevé un fet impossible.

¹³ La burgesia, durant els processos industrials, augmentà la seva capacitat de producció, tant apropiant-se d'un major nombre de treballadors per tal de disposar de més força de treball, com apoderant-se de més mitjans de producció (maquinària). Això li va permetre accelerar els ritmes de producció, així com aquesta mateixa. Aleshores, la quantitat de productes dels que disposava eren tan elevats a causa de la voluntat de produir de forma tan accelerada, que no podien disposar de tal magnitud de productes ja que no els eren necessaris. Van esdevenir productes excedentaris els quals van acabar venent al mercat.

¹⁴ *Ibíd.*, pàg. 63.

1.3.2 Capítol II: *Proletaris i comunistes*

En aquest capítol, Marx i Engels presenten de manera clara i concreta quins són els objectius pràctics que vol assolir el comunisme.

En primer instància determinen què és allò que diferencia els comunistes de la resta de proletaris. Fan referència al fet que ells vetllen per un bé comú, els seus interessos engloben la totalitat del moviment obrer, sense fer distincions en relació a la identitat nacional, ja que els obrers no tenen pàtria¹⁵. El moviment comunista, entès com un moviment internacional, no busca cap altra cosa que la resta de moviments proletaris, sinó que el seu objectiu prioritari és el de desfer-se de tot domini burgès, fent-se amb el poder polític per tal d’acabar amb la classe que els oprimeix.

Esmenten que l’eliminació dels diferents modes de relacions de propietat, així com la seva evolució, han estat un fet evident al llarg de la història. Però la ideologia comunista no manifesta la idea de desfer-se de tot tipus de propietat, sinó que busca acabar amb la propietat que mantenen sota les seves mans tan sols uns pocs. En aquest cas, es tractaria de la propietat burgesa¹⁶.

Però la moderna propietat privada burgesa és l’última i més perfecta expressió de la producció i apropiació dels productes que, reposa en els antagonismes de classe, en l’explotació dels uns pels altres.

En aquest sentit els comunistes poden resumir la seva teoria en la següent expressió: abolició de la propietat privada¹⁷.

Endemés, cal assenyalar que no buscaven d’eliminar la propietat fruit de l’esforç individual, del treball d’un mateix, sinó aquella que aleshores es convertia en capital; no era propietat, sinó que tan sols esdevenien diners que acabava novament en mans del burgès, que l’utilitzava per dur a terme altra vegada una explotació il·limitada i continuada dels treballadors per tal de produir i enriquir-se desmesuradament.

¹⁵ Vegeu Carles CASTELLANOS – Roger CASTELLANOS, *El fenomen nacional*, Barcelona: Edicions del 1979, 2015. Amb aquesta lectura podem obtenir un punt de vista que divergeix de la perspectiva de Marx respecte la qüestió nacional, tot relacionant-ho amb la situació en què es troba el territori català.

¹⁶ La propietat burgesa és la propietat dels mitjans de producció. El fet que tan sols la classe dominant mantingui en les seves mans la possessió d’aquella maquinària que possibilita la producció, provoca que aquells que no disposen d’aquests elements no puguin produir per si mateixos i segons la seva voluntat. Tal fet evidencia que tan sols una classe podrà enriquir-se i les seves condicions de vida seran molt més favorables que les d’aquells que es mantenen sota el domini propietari, no sent capaços de ni de produir allò que facilitarà la seva subsistència.

¹⁷ Karl MARX – Friedrich ENGELS, *El manifest comunista*, pàg. 67.

Esmenten també el fet que la burgesia viu el present dependent del passat, a diferència de la societat comunista, en què el present domina el passat. Amb la qual cosa caracteritzen a l'individu comunista: és impersonal i independent. Aleshores, destaquen la idea de l'eliminació de la llibertat personal, considerant l'organització social burgesa, el burgès té la llibertat i la independència de comprar i vendre, de produir i d'explotar. Buscaven, doncs, acabar amb la figura del propietari burgès, element crucial per a la configuració d'una societat capitalista on les llibertats esdevenen mètodes d'opressió de les classes dominants envers les oprimides¹⁸.

Pel que fa a l'àmbit familiar pretenien trencar amb l'estructura familiar burgesa, en què l'home es convertia en la figura burgesa dominant, tot sometent els seus fills i la seva dona, donant principalment valor als beneficis econòmics, als guanys materials que poguessin posseir. S'oposaren, així mateix, a l'exploració dels infants i a la prostitució¹⁹, una simple activitat comercial entre els propietaris burgesos: era una “propietat en comú”.

Finalment esmentaren els deu objectius principals que presentava el Partit Comunista. Són els següents:

1. Expropiació de la propietat de la terra i aplicació de les seves rendes a les despeses de l'estat;
2. Impostos fortament progressius;
3. Abolició del dret d'herència;
4. Confiscació de la propietat de tots els emigrats i sediciosos;
5. Centralització del crèdit en mans de l'estat a través d'un banc nacional amb capital de l'estat i amb monopoli exclusiu;
6. Centralització dels mitjans de transport en mans de l'estat;
7. Augment de les fàbriques nacionals, dels instruments de producció, artigament i millora de les terres segons un pla comú;

¹⁸ Vegeu un fragment del llibre *The Anti-Capitalist Chronicles* de David HARVEY, publicat en forma d'article a la revista Catarsi (2020). A partir d'aquest text, Harvey ens explica el motiu pel qual els socialistes han de ser fermes defensors de la llibertat en contraposició al fenomen capitalista, principal factor d'opressió. (<https://catarsimagazin.cat/david-harvey-llibertat-socialisme-habitatge/>).

¹⁹ Vegeu l'article de Teresa DOMÍNGUEZ amb el nom de «Ventres de lloguer: interès superior del menor vs interès superior de la indústria», publicat en Catarsi (2019), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/ventres-de-lloguer-interes-superior-del-menor-vs-interes-superior-de-la-industria/>).

8. Idèntica obligació de treball per a tots. Creació d'exèrcits industrials, especialment per a l'agricultura;
9. Unificació de l'exercici de l'agricultura i la indústria, mesures aptes per a l'eliminació progressiva de la diferència entre la ciutat i el camp; i
10. Educació pública i gratuïta de tots els infants. Bandejament del treball dels infants a les fàbriques, en la seva forma actual. Unificació de l'educació amb la producció material, etc.

1.3.3 Capítol III: *Literatura socialista i comunista*

El contingut d'aquest capítol engloba la classificació de les diferents tendències i propostes socialistes de l'època. S'han dividit en tres grans parts: 1. El socialisme reaccionari, subdividit en: a) Socialisme feudal; b) Socialisme petitburgès; i c) Socialisme alemany o veritable; 2. El socialisme conservador i burgès; i 3. El socialismes i comunisme críticoutòpics.

Tant Marx com Engels comprenien el socialisme reaccionari com aquell socialisme que pretenia representar els interessos del moviment obrer, però que, al cap i a la fi, eren tan sols membres del sector capitalista que buscaven assolir els seus propis objectius. Aquest tipus de pensament socialista no buscava arribar a obtenir aquella sèrie de propòsits que tenia el Partit Comunista –fent referència a les necessitats proletàries– sinó que volia assegurar les condicions del moment, intentant reunir la classe proletària sota la suposada idea d'oferir-los aquelles condicions de vida i de treball que reclamaven.

Pel que fa al socialisme conservador burgès, es pot afirmar que pretenien comprendre les necessitats obreres, sensibilitzant-se, en certa manera, amb el domini que els oprimia, però que es quedava en la temptativa de fer front a certes injustícies, donant, novament, més importància a la voluntat burgesa.

En tercer lloc, en el socialisme i el comunisme críticoutòpics podem situar les diverses doctrines que donaren lloc a les primeres crítiques de les condicions proletàries, arran de l'opressió i la gran imposició dels interessos i del domini burgès envers la classe obrera. Certes doctrines esdevingueren formes d'estructuració social de caràcter utòpic.

1.3.4 Capítol IV: Posició dels comunistes en relació als diferents partits d'oposició

En el darrer epígraf de l'obra fan un breu comentari sobre els processos a nivell tàctic i estratègic que ha de dur a terme el moviment comunista. Esmenten el fet que els comunistes recolzen qualsevol moviment revolucionari que vulgui acabar amb tot ordre social regit per una classe dominant i una de dominada, propietaris i treballadors, la burgesia i el proletariat...

No obstant el fet que arreu dels països cert moviment pugui anomenar-se d'una manera diferent o pugui seguir una altra línia a nivell organitzatiu, segueix centrant-se en la importància de vetllar pel bé comú, pel bé del conjunt de la classe proletària independentment de factors com ara la nacionalitat.

Els comunistes menyspreen d'amagar les seves opinions i intencions. Declaren ben obertament que els seus objectius només poden ser aconseguits amb l'enderrocament de tot ordre social preexistent. Que tremolin les classe dominants davant una revolució comunista. Els proletaris no hi tenen res a perdre fora de les seves cadenes. I tenen un món a guanyar. Proletaris de tots els països, uniu-vos²⁰!

Per tant, podem considerar que el MPC dona origen a l'evolució del pensament marxista, i també a la influència que tindrà durant la resta dels temps en la configuració social, econòmica i política d'arreu del món. Assenta les bases comunistes, fonamentades en la importància de la lluita de classes, concebuda com el motor de la història, la transcendència d'eliminar la propietat privada i, en definitiva, acabar amb tot tipus d'estructuració social en què la burgesia continuï mantenint sota les seves mans el domini de la classe proletària, obligada a viure sota els seus interessos de caràcter materialista. Aquesta obra esdevindrà de gran rellevància, ja que duu a terme una proposta pràctica i real al capitalisme, un sistema destinat a fracassar i que caurà com a conseqüència de la revolució obrera.

²⁰ *Ibíd.*, pàg. 97.

2. QUÈ ÉS EL MARXISME?

Un cop introduïts els orígens del marxisme començaré a endinsar-me en els conceptes bàsics d'aquesta teoria. D'una banda estudiaré el materialisme històric, aproximant-me als seus orígens i aprofundint en el desenvolupament de la concepció materialista de la història segons la conceberen Marx i Engels. Seguidament tractaré el tema de la dialèctica, tot estudiant els processos dialèctics així com les seves lleis i els processos que engloba. Endemés també presentaré les classes socials i les característiques de cadascuna d'elles. I finalment tractaré un element fonamental pel desenvolupament de la teoria marxista: la lluita de classes. En aquesta apartat treballaré i analitzaré la visió marxista de l'organització social, així com la divisió del treball i la importància de dur a terme una revolució per tal d'alliberar-se de tot domini burgès.

2. 1 El materialisme històric

2.1.1 Orígens del materialisme

Cal remuntar als orígens del corrent materialista per tal de comprendre la concepció materialista de la història segons la teoria marxista. El materialisme és un corrent filosòfic l'origen del qual es troba a l'antiga Grècia amb Heràclit²¹ i posteriorment desenvolupat per Epicur²². Aquest corrent sosté la idea que la matèria és l'element principal de la naturalesa, determinant que les idees i el pensament sorgeixen d'aquesta fruit d'estímuls i de percepcions arrel de l'existència d'allò material. El materialisme sorgí en oposició a la religió i als corrents idealistes que defensaven que la matèria era un simple reflex de les idees i de les percepcions humanes. Però el materialisme s'hi oposa, ja que determina que les idees i els conceptes sorgeixen de la pròpia experiència amb el món material a través dels sentits i estímuls que rebem. Aleshores es conclou que la idea sorgeix de la matèria, no de l'existència d'un món immaterial. Primer existí la matèria, la qual donà peu al sorgiment de les idees.

²¹ Heràclit (550 aC - 480 aC, Efes) fou un filòsof que formà part del corrent presocràtic i que formà part de l'Escola Jònica. Ell no creia en la idea que la natura no es presentava de forma immutable, sinó que es trobava en un procés de canvi constant.

²² Epicur (341 aC, Samos - 270 aC, Atenes) fou un filòsof grec de gran importància en el període hel·lenístic. Considerava que l'origen del pensament provenia de les sensacions i dels estímuls que sorgeixen de la relació de l'ésser humà amb la natura.

2.1.2 Concepció hegeliana de la història

Durant el segle XIX, el materialisme esdevingué un corrent amb més força. En aquest període començaren a sorgir les primeres idees materialistes de la història. Però cal apuntar que Marx partí de la teoria hegeliana de la història. Aquesta duu a terme una principal divisió del temps històric: d’una banda trobem la continuïtat homogènia²³; d’altra banda trobem la contemporaneïtat²⁴.

El concepte de *continuïtat homogènia* fa referència a la teoria de Hegel que el curs de cada etapa històrica es basa en el desenvolupament de l’Esperit Absolut de l’home i al de la *Idea*, que és allò que dona peu a dur a terme unes accions concretes durant el pas del temps. En les diverses etapes històriques l’Esperit Absolut es presenta d’una manera determinada, desenvolupant així la idea de l’existència d’una ànima segons el període històric.

Pel que fa a la *contemporaneïtat*, Hegel fa referència a la importància que quan la història es divideix en diverses etapes en funció de l’evolució de la *idea*, cal captar la totalitat social. Segons Hegel, el temps històric és fruit de l’experiència humana. És a dir, la noció del temps depèn de la concepció ideològica individual, de la pròpia experiència. La totalitat social serà compresa segons allò espiritual, la concepció i l’experiència de cada individu d’un període històric determinat. Cada individu es basarà en la pròpia experiència per tal de determinar la importància de cada moment històric, basant-se principalment en la *idea* i en el propi *Esperit*.

2.1.3 El desenvolupament de la interpretació marxista de la història

Marx parteix de la idea de Hegel concebut la història com un temps únic i homogeni, però aquest ja no es divideix segons el desenvolupament de la *idea* –tenint en compte la concepció idealista hegeliana–, sinó que ara adopta una perspectiva materialista. Situa la matèria per sobre la consciència, concep la matèria com la veritable força motora, no l’*esperit*. D’aquí en sorgeix el materialisme històric, un concepte emprat per Engels i que comprèn el canvi social com a fruit del desenvolupament econòmic de la societat i la seva forma d’estructuració.

²³ Vegeu Marta HARNECKER, *Los conceptos elementales del materialismo histórico*, Madrid: Siglo XXI ³⁶1976, pàg. 220-221.

²⁴ *Ibíd.*, pàg. 221.

Ara bé, si la història i el seu curs depenen dels processos econòmics, cal identificar què és allò que permet el sorgiment del desenvolupament econòmic i quines són les relacions que se'n deriven.

La història no és resultat de cap altra cosa que la relació que estableix l'home amb la naturalesa. Aquesta produeix l'home, que satisfà les seves necessitats en base a ella, tot adaptant-s'hi. Però no tan sols la relació home-natura és la que esdevé un producte significatiu per tal de comprendre la història, sinó que també cal valorar les relacions de l'home amb altres éssers humans. Aquest és un procés que es duu a terme mitjançant el treball i que dona peu, també, a les relacions de producció.

No existe solución de continuidad de esa primera relación natural (entre la necesidad biológica del hombre y su satisfacción en la naturaleza) hasta las relaciones más complejas entre los hombres y hasta las relaciones más elaboradas entre los hombres y las instituciones: "La necesidad está en la base de la sociedad y de la Historia". [...] Pero entre la primera relación inmediata y las relaciones ulteriores se intercalan las producciones del hombre que le ofrecen mediaciones para la satisfacción de sus necesidades²⁵.

Així doncs, l'home s'adapta al seu entorn d'una manera determinada tenint en compte el conjunt de les seves necessitats. Però és important d'entendre que allò que permet satisfer-les és la producció d'objectes. Això depèn principalment de dos factors: de la força de treball o el treball, que fa referència a la quantitat de mà d'obra disponible per tal de produir; i dels mitjans de producció, que engloben el coneixement que permet disposar de tots aquells recursos tècnics, com ara estris i maquinària, que faciliten la producció.

Mitjançant la força de treball i els mitjans de producció l'home produeix allò que permet satisfer les seves necessitat primàries, però seguidament n'esdevenen de noves. Al mateix temps aconsegueix augmentar el seu domini i el seu coneixement envers la natura, perfeccionant així les tècniques de producció i millorant l'efectivitat i la capacitat dels mitjans de producció dels quals disposa. D'aquesta manera sorgeixen nous instruments que permeten millorar, augmentar i agilitzar la producció. En definitiva, es produeix un desenvolupament i una millora contínua dels mitjans de producció, fruit de la producció i de l'experiència amb aquesta que deriva en l'obtenció del coneixement envers allò que utilitzen per produir.

²⁵ Jean TOUCHARD, *Historia de las ideas políticas*, Madrid: Tecnos 2017, pàg. 484.

Al mateix ritme que es desenvolupen els mitjans i les formes de producció també s'estableixen noves relacions socials i tècniques. Aquestes esdevenen relacions de producció (*Produktionsverhältnisse*) en les quals l'home intervé. Es comprenen les relacions humanes en el procés productiu, relacions que depenen d'un factor que ara esdevé el nexe d'unió entre individus: la propietat. És a partir de cert punt quan comencen a configurar-se noves maneres de relacionar-se entre els humans; sorgeixen noves classes socials.

Podem veure, doncs, que depenen tant de la propietat com del treball, l'home passa a estar subjecte a diversos factors que el mantenen alienat. L'home és un ésser material i té unes necessitats determinades. Aquestes les ha de satisfer, i ho fa mitjançant el treball duent a terme la producció d'aquells béns necessaris. Aleshores, l'home passa a veure's sotmès al seu propi treball i també passa a dependre del fruit que n'obté. Tanmateix, arran de les noves relacions de producció, el treballador es veu obligat a vendre la seva força de treball, cosa que el duu a un procés de deshumanització en què passa a ser considerat una simple mercaderia de la qual disposa el seu propietari. L'alienació es produeix en cert punt, quan el proletari ja no disposa de la seva pròpia força de treball i perd el dret de posseir aquells béns que ha produït.

L'ouvrier, en tant qu'être humain, est donc dépossédé de lui-même puisque les aléas de son existence varient en fonction de lois, ou d'éléments contingents qui lui sont extérieurs, tels que l'offre et la demande. Le fait qu'il occupe un emploi ou non, la rémunération qu'il reçoit, la valeur de la marchandise produite, etc. sont des exemples de cette forme d'aliénation. Selon Marx, les déterminations extérieures dépossèdent le travailleur d'un contrôle sur ses conditions d'existence. Il reproche aussi à l'économie politique de réduire l'être humain à son caractère instrumental d'ouvrier, c'est-à-dire de producteur de marchandise. Il souligne que les économistes s'intéressent seulement à l'humain dans la mesure où il s'agit d'un producteur de marchandise, ou de capital; autrement dit qu'il ne connaît pas le mendiant, le criminel, le chômeur ou le misérable, ce qui n'est pas le cas du médecin ou du juge par exemple²⁶.

Es duu a terme una nova estructuració de la societat depenent de les relacions de producció entre els explotats i els explotadors, proletaris i burgesos, dominats i dominants... Això és fruit del procés previ que ha dut l'home a haver de satisfer les seves necessitats produint i millorant també la capacitat tècnica dels mitjans de producció. Però el treball ja no es troba sota la seva disposició, sinó que s'estableixen noves relacions en funció d'aquest i, també, relacions econòmiques entre individus a fi de posseir la propietat i el conjunt dels béns, en definitiva, allò que és fruit del treball previ del proletariat.

²⁶ Christophe VAILLANCOURT, *Les sources écossaises du matérialisme historique de Karl Marx*, Montréal: Université du Québec à Montréal 2014, pàg. 61.

Amb paraules del mateix Engels:

La concepción materialista de la historia parte de la tesis de que la producción, y tras ella el cambio de sus productos, es la base de todo orden social: de que en todas las sociedades que desfilan por la historia, la distribución de los productos, y junto a ella la división social de los hombres en clases o estamentos, es determinada por lo que la sociedad produce y cómo lo produce y por el modo de intercambiar sus productos. Según eso las últimas causas de todos los cambios sociales y de todas las revoluciones políticas [...] han de buscarse no en la filosofía, sino que en la economía de la época que se trata²⁷.

La teoria marxista de la història, per tant, es basa fonamentalment en el fenomen econòmic i el seu procés evolutiu. Això implica adquirir un nou punt de vista en relació a allò en què es desenvolupa la teoria. Marx descobreix un nou criteri de periodització de la història basat en les formes de producció tot partint d’una base, per tant, material. D’aquí es desenvolupen dues formes estructurals que es mantenen relacionades entre si.

Per un costat hi tenim la *infraestructura (Basis)*, que és aquella estructura bàsica sobre la qual es fonamenten els processos i relacions socials, i està composta pels mitjans de producció i per la força de treball. Aquesta és l’estructura base sobre la qual es fonamenten les relacions de l’home amb la naturalesa, així com les formes de producció i el desenvolupament dels mitjans. A més a més, les relacions de producció esdevenen el fil conductor entre els individus, així com la producció, fruit del treball exercit.

D’altra banda trobem la *superestructura (Überbau)*. Aquesta és composta per la suma d’elements polítics, ideològics, religiosos, culturals... Aquests factors sorgeixen de l’economia i de les seves condicions, així com de les relacions que en deriven.

La *infraestructura* i la *superestructura*²⁸ presenten una diferència bàsica: la primera és el factor principal que determina el canvi dels processos socials, mentre que l’altra depèn d’aquesta primera. Segons el desenvolupament econòmic, la *superestructura* es desenvolupa i evoluciona d’una manera determinada. Aquesta no té una història pròpia independent a qualsevol altre factor, sinó que depèn dels processos i de les formes en què l’economia es desenvolupi. Depèn de la *infraestructura*, que comprèn el conjunt de relacions socials i tècniques entre homes i amb els mitjans de producció, a més a més dels seus interessos.

²⁷ Friedrich ENGELS, *Del socialismo utópico al socialismo científico*, Madrid: Serie monografías 1969, pàg. 64.

²⁸ Vegeu M. HARNECKER, *Los conceptos elementales del materialismo histórico*, pàg. 87-95.

I d'aquesta manera és com Marx entén la història, el seu curs i la seva evolució. El materialisme històric²⁹ permet comprendre el curs de la història en funció de les relacions de producció, que s'estableixen a partir de les forces productives, dels mitjans de producció i del treball.

2.2 La dialèctica

2.2.1 Què és la dialèctica?

Entenem la dialèctica com aquella teoria que sorgeix per tal de poder explicar el desenvolupament i l'evolució de processos de tots tipus, tant de caràcter social com històric, entre d'altres. Aquesta és una teoria molt abstracta que inclou pràcticament tots els camps en què pugui ser aplicada, com ara el camp de la ciència, de la història, etc.

2.2.2 La dialèctica de Marx: El materialisme dialèctic

Novament, Marx s'allunya de la concepció idealista de la dialèctica hegeliana, que es basa en la idea que el procés dialèctic depèn del desenvolupament de la *idea*. Per Marx i Engels, en canvi, es reverteix aquesta concepció i adopten una posició materialista allunyant-se del corrent idealista, tot basant-se en la importància dels fets. D'aquest corrent en farem referència amb el nom de materialisme dialèctic.

La dialèctica marxista suposa veure el món d'una manera determinada, no com un objecte acabat i concebut sinó com un objecte en construcció. És a dir, tot allò que ens envolta és un conjunt de realitats que es troben en un procés de canvi constant. La dialèctica s'oposa a la idea que hi hagi la possibilitat que existeixin realitats que siguin inalterables. Tot allò que existeix està subjecte a un procés de transformació, d'evolució, d'alteració, de canvi constant. Res del que forma part de la societat, en resum, res del que ens envolta està constituït de manera definitiva. Per tant, la dialèctica no tan sols ha de ser un mitjà per tal de comprendre la realitat que ens envolta, així com el funcionament de la societat, sinó que ens ha de servir per a transformar-la.

²⁹ *Ibíd.*, pàg. 222-223.

La matèria actua segons la dialèctica i està permanentment lligada al canvi, està vinculada al moviment constant. Es recolza en la contradicció, fet que explica el perquè del moviment continu en què la història es veu immersa. És més, explica també per què succeeix aquest desenvolupament, que no es fa de manera cíclica, i dona sentit també al motor que l'impulsa.

Quan la força motora d'un sistema es troba aquella força que se li oposa es produeix una contradicció. En tots els elements naturals s'hi troben contradiccions internes, tots tenen la seva banda positiva i la seva negativa. La contradicció ens duu a avançar, a passar d'una etapa a una altra. Aquest és un procés constant que es troba al llarg de la història i que explica el fenomen de l'evolució dels processos socials i els canvis d'un sistema a un altre. Cada etapa presentarà unes característiques més avançades i desenvolupades que l'etapa prèvia, ja que, fruit de les contradiccions, l'etapa anterior s'ha dissolt, donant peu a un nou sistema, a una nova organització social.

2.2.3 Les lleis dialèctiques

La dialèctica materialista es basa en tres lleis principals: a) *La llei de la unitat i la lluita de contraris*; b) *La llei de la transició de la quantitat a la qualitat*; i, finalment c) *La llei de la negació de la negació*. Seguidament exposaré i desenvoluparé aquestes lleis.

En primer lloc, la *llei de la unitat i de la lluita de contraris* és l'essència del materialisme dialèctic. Aquesta llei permet comprendre l'existència de contradiccions internes en la naturalesa. En aquesta última sempre hi ha alguna cosa que neix i que es desenvolupa, que té un inici i que té una fi. La unitat de contraris comprèn també la lluita entre si. És a dir, mentre que hi ha dos sectors que formen part d'un mateix sistema el qual no existiria si no fos per l'existència del contrari, al mateix temps, s'exclouen i lluiten entre si. En el sistema capitalista hi ha dues classes oposades: la burgesia i el proletariat. Si no fos per alguna d'aquestes, el sistema no existiria i, per tant, cap de les dues classes tampoc ho faria. I al mateix temps que estan subjectes a un mateix element estan unides entre si, duen a terme una lluita envers l'altra. Aquest és un clar exemple de la principal contradicció que dona peu al sorgiment de nous sistemes i a l'enderrocament dels que els precedeixen.

En segon lloc, pel que fa a la *lei de la transició de la quantitat a la qualitat*, segons la dialèctica podem parlar que quan es passa de la fi d’una societat al sorgiment d’una altra es produeix un canvi qualitatiu. Quan es produeix la lluita d’elements que s’oposen, el salt cap a un nou sistema esdevé la resolució de la contradicció prèvia entre contraris, aquell factor que esdevé clau pel pas d’una societat a una altra. Això no significa que una qualitat que sigui reemplaçada per una altra hagi de significar un canvi qualitatiu, una millora significativa en comparació amb l’etapa anterior, sinó que aquesta sols esdevé d’aquesta manera quan les seves capacitats, les seves condicions són superiors a les de la qualitat prèvia, és a dir, que aquesta sigui millor que l’anterior.

En tercer i últim lloc trobem la *lei de la negació de la negació*. Aquesta explica que al llarg del desenvolupament es recorren etapes ja fressades, però s’avança en espiral, no de forma lineal o circular, sinó que s’avança i aquest cop se situa en una posició més elevada. Es basa en allò que havia suposat una contradicció en altres processos i es nega, tot obtenint allò positiu dels moviments previs. És a dir, quan una etapa s’esdevé fruit de la contradicció anterior nega allò que havia esdevingut el motiu de canvi, nega la contradicció, aleshores, el següent moviment segueix el mateix patró, que acaba convertint la negació de la negació en un element positiu. Entenem, doncs, que s’avança cap a una etapa que és desenvolupada en base a allò positiu obtingut de la contradicció produïda en les darreres etapes. Aquest sistema deixa enrere la contradicció que provocà l’acabament dels sistemes previs construint una societat en base a allò positiu que resulta i que s’obté d’aquestes últimes.

2.2.4 Les tres fases de la dialèctica

Un cop identificades les lleis de la dialèctica, és important diferenciar les tres fases que aquesta comprèn: la tesi, l’antítesi i la síntesi.

La tesi no pot esdevenir real si no és per l’antítesi. Ha d’haver-hi un element que s’oposi a un altre. No existeix la burgesia sense el proletariat, o l’explotador sense l’explotat, o l’amo sense l’esclau... Aleshores, l’antítesi sorgeix fruit de la negació de la tesi. Aquesta oposició no se supera de cap altra manera que mitjançant la síntesi, la qual significa el pas d’una etapa a una altra, de la transició d’un estat a un altre de millor superant la contradicció anterior.

Segons la concepció que Marx feu de la societat, la lluita de classes s'entén com un moviment dialèctic. La tesi, que és el capitalisme i com a fruit d'aquest la classe burgesa, donarà peu al sorgiment d'un element que s'hi oposa, conegut com l'antítesi, que en aquest cas és el proletariat. Aquesta és la classe treballadora que s'oposa al sistema dominant, s'oposa al sistema capitalista i als explotadors que els mantenen sota el seu domini, els quals són la burgesia. Seguidament en sorgeix la síntesi com a mètode de superació de la contradicció. Aleshores es presenta la societat comunista com la solució de l'oposició entre la tesi i l'antítesi.

Mitjançant la dialèctica, Marx adoptà un punt de vista científic per tal de dur a terme un anàlisi de la societat i de les seves contradiccions. Es basà en allò material, allunyant-se de les percepcions de caràcter idealista i basant-se tan sols en fets i en realitats materials. Comprengué així la societat en base a la dialèctica materialista, que identificà les contradiccions en què es trobava la societat. D'aquesta manera, determinà que el motor de la història és la lluita de classes. La superació d'una etapa i de les contradiccions d'aquesta es produeix mitjançant la lluita de classes. Les contradiccions entre elements interns esdevenen el motor que impulsa el canvi d'una societat cap al sorgiment d'una altra. Aquest fenomen tan sols es produeix fruit d'una contradicció prèvia, d'una lluita entre classes o estaments que s'oposen i que acaben enderrocades en el moment en què deixen enrere certes oposicions avançant cap al sistema següent.

2.3 Les classes socials

2.3.1 Què són i com diferenciem les classes socials?

La configuració de tota organització social sempre ha estat regida per una divisió en forma d'estaments o de grups socials depenent de les relacions econòmiques i polítiques, en definitiva, de poder d'unes classes sobre les altres. Aquestes classes socials s'agrupen segons les seves condicions, així com en funció de quin és el rol que exerceixen en una societat determinada. És més, cal remarcar el fet que en les societats hi ha hagut sempre unes classes dominants i unes dominades, unes explotadores i unes explotades, unes classes opressoras i unes oprimides... Per exemple, durant l'època feudal la societat es dividia en dos grans grups: els privilegiats i els no privilegiats. El que els mantenia, estrictament parlant, en

nivells de privilegi diferents era, principalment, el fet que unes classes posseïen els mitjans i els mètodes per tal de mantenir sota el seu domini les classes inferiors, tant a nivell econòmic com a nivell social i polític. Aquest conjunt de condicions i de factors són els que determinen quin és el paper que han de jugar en el sistema en què es comprenen les diferents classes, les quals varien en funció de l'època.

Seguint les paraules de l'influent sociòleg marxista Erik O. Wright, penso que un bon exemple de les relacions socials que deriven d'una determinada configuració de la societat podria ser aquest:

Consider the following classic contrasting cases: In the first case, large landowners seize control of common grazing lands, exclude peasants from access to this land, and reap economic advantages from their exclusive control of it for their own use. In the second case, the same landlords seize control of the grazing lands, exclude the peasants, but then bring some of those peasants back onto the land as agricultural laborers. In this second case, in addition to gaining advantage from controlling access to the land (opportunity hoarding) the landowner also dominates and exploits the labor of the farmworkers³⁰.

Des de la perspectiva de l'anàlisi marxista de la societat podem afirmar que l'organització social, fent referència també a la formació de les diverses classes socials, depèn d'un sistema de dominació-explotació d'uns envers els altres. D'una banda, la dominació és un terme que fa referència a la capacitat d'una classe de controlar l'altra, és a dir, d'apoderar-se d'aquells que subordina i de les seves activitats tot exercint el seu poder. D'altra banda, pel que fa a l'explotació, podem dir que és l'acció de treure el màxim benefici, principalment econòmic, de l'activitat laboral que duu a terme la classe dominada. Necessàriament s'ha de dominar per tal d'explotar. Si una classe no controla ni té sota el seu abast l'activitat que executa l'altra classe no podrà explotar-la perquè no en posseeix un domini absolut. Però no sempre es dona el cas que es dugui a terme la dominació d'uns sobre els altres i que aquests segons siguin explotats.

A partir de la dominació i de l'explotació sorgeixen una sèrie de relacions socials. En tant que una classe té el domini de les activitats exercides per l'altra podem afirmar que aleshores té la capacitat de controlar la seva força de treball. És a partir d'aquest fet que es produeix el fenomen de l'explotació. Els dominadors passen a ser explotadors en tant que exerceixen el seu domini envers la classe dominada, que així mateix passa a ser explotada, tot controlant el treball i explotant-los per tal d'obtenir el major rendiment econòmic a partir de

³⁰ Erik Olin WRIGHT, *Understanding class*, London: Verso 2015, pàg. 10.

la força productiva dels treballadors. És a partir d'aquest punt que s'estableix una relació de dependència. Les activitats que ambdues duen a terme depenen de l'altra. És a dir, la classe explotada treballa i duu al límit les seves forces de treball sempre que la classe dominant l'exploti; i la classe explotadora, per la seva banda, obté beneficis econòmics sempre que dugui a terme una explotació sistemàtica dels treballadors que manté sota el seu control. S'estableix la necessitat d'una contínua cooperació i col·laboració d'una classe amb l'altra. En definitiva, la classe dominant és capaç de sotmetre la classe desafavorida tot apoderant-se de la seva força de treball i obtenint, així, aquell rendiment que més el beneficia segons els seus interessos sempre de caràcter econòmic.

Cal tenir en compte que hi ha diversos factors que tenen una gran influència a l'hora de determinar les condicions en què es troben les classes socials. Les normes jurídiques i l'estat tenen una repercussió considerable a l'hora d'afavorir les classes dominants; els atorga un poder major que els permet exercir un control envers la resta d'individus, així com dels recursos econòmics i de producció. És a dir, les classes més poderoses tenen un control major de les classes més dèbils en tant que les dominen i les exploten tot obtenint-ne beneficis, fet que no es donaria si no posseïssin allò que s'anomena la propietat privada dels mitjans de producció.

Els explotadors disposen dels recursos de producció, als quals els treballadors no poden accedir sempre que no sigui sota la voluntat del propietari. Aleshores és evident la incapacitat que un treballador, un explotat, pugui desenvolupar-se a nivell econòmic tal com ho fa l'explotador; les seves oportunitats els són acaparades. Això es deu principalment al fet que no és capaç de posseir cap mitjà amb què pugui produir, i és per això que es veu obligat a mantenir-se sota la dominació i l'explotació d'aquells que es troben en una situació de superioritat.

És per aquest motiu que podem dir que la configuració de les classes socials i l'organització de la societat es redueix a les relacions i als modes de producció i a les condicions materials econòmiques³¹. Aquests elements seran els que determinaran el caràcter de tota relació entre dominadors i dominats, explotadors i explotats, opressors i oprimits; i són, a més a més, l'origen de totes les desigualtats entre classes.

³¹ Vegeu Guillermo E. ROJAS BRÍTEZ, «Las clases sociales en Karl Marx y Max Weber: elementos para una comparación», en *Germinal* 11 (2011) 2-10.

2.3.2 Les classes socials segons Marx

Tal com he tractat amb anterioritat, les classes socials sorgeixen en funció de les relacions de producció³² caracteritzades per la dominació i l'explotació d'uns individus envers altres. En tot sistema de producció on s'estableixen relacions d'explotació es presenten dues classes o grups socials antagònics: els explotadors i els explotats. En el marc de l'estructuració social capitalista podem identificar dues classes que presenten diferències cada cop més evidents. D'una banda la burgesia, la classe propietària, que és la posseïdora dels mitjans de producció i explotadora de la classe treballadora, el proletariat, que es veu sotmès als interessos capitalistes, és a dir als interessos de la classe dominant.

Tanmateix, quan es diu que en tot sistema productiu existeixen dues classes antagòniques no significa que tots els individus que formen part de la societat hagin de ser considerats d'una classe o d'una altra. Només haurien de considerar-se pertanyents a una de les classes antagòniques, la classe explotadora o la classe explotada, en el cas que es participi de forma directa en el procés de producció del qual en deriven les relacions d'explotació.

Cal donar importància també a la diferència entre les classes i les fraccions de classes. Aquestes últimes fan referència als subgrups que hi ha en una mateixa classe. És a dir, quan dins d'un grup social es produeixen diferències entre els individus i les situacions en què es troben es pot descompondre aquella classe en diferents sectors. Succeeix d'aquesta manera en la classe burgesa, que podem dividir en diferents grups depenent tant de les relacions econòmiques i de producció que estableixen amb altres classes, com de l'àmbit en què concentren el desenvolupament dels seus interessos. Per exemple, podem dir que la classe burgesa es divideix en els grups següents: burgesia financera, burgesia comercial i burgesia industrial; o, amb altres paraules, alta, mitjana i petita (o baixa) burgesia.

Un altre concepte emprat per Marx és el de lumpenproletariat. Aquesta és la classe més baixa que se situa al marge o en una posició inferior a la del proletariat. Fa referència a aquell conjunt de persones que es troben en la misèria i que no tenen la capacitat de llogar la seva força de treball, cosa que els situa en una posició de pobresa absoluta.

³² Vegeu Nicos POULANTZAS, *Poder político y clases sociales en el estado capitalista*, Madrid: Siglo XXI 1972, pàgs. 77-78.

En definitiva, malgrat que no tots els individus poden identificar-se en un grup social concret, en una de les classes oposades, Marx va destacar l’existència i el paper de dues grans classes socials en la societat capitalista, que analitzaré i tractaré a continuació.

2.3.2.1 La burgesia

Tal com digueren Marx i Engels al MPC:

La societat burgesa moderna, sorgida de l’ensulsiada de la societat feudal, no ha eliminat els contrastos entre les classes. Només ha creat noves classes, noves condicions d’opressió, noves formes de lluita al lloc de les velles. La nostra època, l’època de la burgesia, es distingeix, tanmateix, pel fet que ha simplificat els contrastos entre les classes. Tota la societat es divideix cada cop més en dos grans camps enemics, en dues grans classes directament enfrontades: la burgesia i el proletariat³³.

La burgesia s’ha desfet de tot ordre social preexistent desenvolupant un paper revolucionari respecte les èpoques antigues. Ha deixat enrere les relacions socials anteriors i ha abusat de la seva capacitat i del seu poder adquirit per tal d’establir el seu control a escala mundial³⁴. La burgesia s’ha fet amb tots els mitjans i els recursos productius desenvolupant-se també en el àmbit tècnic i millorant les capacitats de la maquinària que posseeix³⁵. Ha monopolitzat i concentrat la propietat en mans d’uns pocs fent més clara l’evidència pel que fa a les diferències entre la classe propietària i la classe treballadora.

Cal esmentar també que el capital no fa referència tan sols als diners, sinó a aquell conjunt de mitjans productius dels quals disposa la burgesia, la classe capitalista³⁶, per tal de dur a terme l’explotació dels treballadors i desenvolupant també tota mena de relació, sigui social, econòmica, política o de producció, segons el seu propi interès reduït simplement a l’obtenció d’un benefici propi de caràcter econòmic.

Llamaremos burguesía o clase capitalista a la clase que controla y dirige el sistema de producción capitalista. Con dinero acumulado compra medios de producción y fuerza de trabajo a fin de obtener una cantidad de dinero mayor de la que invirtió al iniciar este proceso, dinero que obtiene a través del trabajo no pagado de los trabajadores del sector industrial³⁷.

³³ K. MARX – F. ENGELS, *Manifest*, pàg. 46.

³⁴ Vegeu Jean TOUCHARD, *Historia de las ideas políticas*, Madrid: Tecnos 2017, pàg. 490.

³⁵ Vegeu Salvador GINER, *Historia del pensamiento social*, Barcelona: Ariel 1987, pàg. 534-535.

³⁶ És del concepte de *capital* que en deriva el concepte de *classe capitalista*, que és la que posseeix, concentra i acumula una quantitat desmesurada de capital.

³⁷ Marta HARNECKER, *Clases sociales y lucha de clases*, Santiago: Editora Nacional Quimantú 1972, pàg. 12.

Però la burgesia no tan sols ha desenvolupat la seva capacitat adquisitiva a nivell econòmic i de recursos productius, sinó que ha engrandit i universalitzat el seu poder incloent qualsevol dels àmbits de l'estructura social. És a dir, el domini burgès no tan sols ha estat percebut en el sector econòmic o laboral, sinó que l'ha estès també políticament. Ha aconseguit el control de l'estat, cosa que li ha permès disposar d'un control més gran i absolut de tot allò que considera que pot ésser rendible contemplant el conjunt dels seus interessos. La transformació econòmica de la burgesia ha estat acompanyada d'una transformació del poder polític, que ha acabat en mans de la classe burgesa.

Ha imposat la seva forma de vida i manera de fer mundialment, la qual cosa ha significat que la cultura, la religió i, en general, la vida en societat, entre altres qüestions, han evolucionat segons el criteri i el punt de vista burgès. La manera de fer de la burgesia ha acaparat qualsevol dels àmbits que emmarca la societat. Endemés, ha abolit i desfet tota forma organitzativa de societats anteriors tan sols contemplant, novament, la possible obtenció de beneficis propis. Per tant, el desenvolupament burgès no s'ha produït solament en l'era econòmica, sinó que aquest, a la mateixa vegada, ha estat acompanyat de l'apropiació del poder polític, així com dels afers culturals, entre altres.

La clase dominante en el modo de producción capitalista pasa a ser la clase que domina en la formación social. Ella hace que sus intereses de clase prevalezcan sobre los intereses de todas las otras clases. El carácter mismo de dominante la hace adquirir nuevas determinaciones que se encontraban ausentes a nivel del modo de producción puro. Ella deberá, en efecto, mantener relaciones de explotación, de colaboración, de lucha política, etc. [...] Esto implica que tenga, en el seno mismo de la estructura de clases, instrumentos nuevos (económicos, políticos e ideológicos) que le permitan asegurar y perpetuar su dominación³⁸.

Pel que fa a l'activitat comercial, podem afirmar que ha augmentat fruit de l'increment de la producció. La classe burgesa ha ampliat la seva capacitat productiva i d'aquesta manera ha començat a produir en major quantitat. Aleshores, el nombre de productes ha començat a ser superior a la quantitat corresponent per tal de satisfer les necessitats. D'això se'n diu superproducció. A causa d'aquest fenomen, juntament amb les millores comunicatives, que es comencen a exportar a nivell mundial els excedents de producció obtenint així un rendiment econòmic d'allò que ja no en treuen cap profit. La burgesia, a partir d'aquest punt, comença a acumular una gran quantitat de diners, que inverteix en nova maquinària que li permetrà augmentar en major mesura la producció.

³⁸ Marta HARNECKER, *Los conceptos elementales del materialismo histórico*, Madrid: Siglo XXI ³⁶1976, pàgs. 184-185.

Obliga totes les nacions a adoptar les formes de producció burgeses, si no volen arruïnar-se; les obliga a introduir en el seu si l'anomenada civilització, és a dir, les obliga a fer-se burgeses. En un mot, crea un món a imatge i semblança seva³⁹.

Considerant tot el que he explicat i desenvolupat fins aquí, podem concloure que la burgesia és aquell grup social predominant en l'era capitalista. És la classe que posseeix el conjunt dels mitjans de producció amb el quals aconsegueix ampliar el seu capital, principalment a partir de la dominació i explotació d'aquells considerats els seus súbdits, la classe proletària, els treballadors, que es veuen obligats a llogar la seva força de treball com a únic mitjà de subsistència i que produeixen segons els interessos burgesos. La burgesia posseeix la propietat privada dels mitjans de producció i és per aquest motiu que aconsegueix acumular una quantitat tan elevada de capital. Aquest és el factor clau a l'hora de comprendre quin és l'element que diferencia la posició social de la classe propietària i de la classe obrera. En el marc capitalista, l'estatus econòmic de les classes socials depèn, fonamentalment, de la seva relació amb els mitjans productius i les relacions de producció amb les altres classes, d'aquesta manera podem determinar quina és la classe explotadora i la classe explotada.

2.3.2.2 El proletariat

Llamaremos proletariado o clase obrera a la clase explotada del sistema de producción capitalista, formada por trabajadores ligados a la producción de bienes materiales, que venden su fuerza de trabajo por un salario para producir o realizar plusvalía, desempeñando un trabajo parcial, subordinado a las órdenes de sus superiores que son los que a distintos niveles controlan el proceso⁴⁰.

El proletariat és, bàsicament, allò contrari a la burgesia. És la classe dominada i explotada pels propietaris. Mentre que la classe burgesa posseeix els mitjans de producció i s'apodera i acumula cada vegada en major mesura del capital, –el que s'anomena apropiació i acumulació capitalista–, la classe obrera es veu immersa en la possessió del no-res. El proletariat no posseeix cap cosa fora de la seva força de treball, no té els mitjans de producció dels quals la burgesia s'ha apropiat, i tampoc no té l'oportunitat, llavors, de desenvolupar-se econòmicament tal com ho fa la classe explotadora. El proletari és, pròpiament, aquell element del qual disposa el propietari burgès per tal d'augmentar la seva productivitat, i així aconseguir el major dels rendiments econòmics possibles.

³⁹ K. MARX – F. ENGELS, *Manifest*, pàg. 51-52.

⁴⁰ M. HARNECKER, *Clases sociales y lucha de clases*, pàg. 16.

El proletariado no es ya más que despojo total. No tiene ya ni propiedad, ni individualidad, ni familia, ni leyes, ni moral, ni religión, ni patria: todo está acaparado por la burguesía⁴¹.

Cal esmentar, però, que tant la burgesia com el proletariat neixen del desenvolupament de les forces productives i de la supressió de tots aquells elements que no permetien augmentar la producció i que endarrerien la fluctuació del comerç. En altres paraules, les formes de producció, com ara l'agricultura i la manufactura, i els mitjans de comunicació de l'època feudal són substituïdes aquest cop per les formes de producció burgeses a causa de la incapacitat d'augmentar la producció. La burgesia i el proletariat sorgeixen de la transformació i evolució dels mitjans de producció feudals, però la diferència primordial es troba en la forma en què s'han desenvolupat les classes: una convertint-se en la classe explotadora i l'altra en la classe explotada. El proletariat ha vist com la burgesia ha acabat amb tota estructura anterior i com ha anat forjant les noves cadenes de dominació respecte a la classe proletària. Així doncs, a mesura que la burgesia ha començat a desenvolupar-se, a transformar la societat i a acaparar tot mitjà de producció, el proletariat s'ha desenvolupat en funció d'aquesta, ja que s'ha vist sotmès a la seva voluntat com l'única de les possibilitats per poder subsistir.

Però la burgesia no ha fabricat solament les armes que li porten la mort; també ha creat els homes que emunyan aquestes armes: els treballadors moderns, els *proletaris*⁴².

La classe burgesa no tan sols ha dut a terme una transformació en l'àmbit econòmic i de producció, sinó que també ha format un grup social, el proletariat, que s'ha convertit en un element essencial per a l'obtenció dels objectius materials de la mateixa classe burgesa. Els treballadors, en conseqüència, s'han vist de mica en mica més obligats a llogar la seva força de treball. Han esdevingut simples objectes que serveixen de complement per a la maquinària. S'ha produït una nova divisió del treball segons l'interès burgès, i els obrers no han tingut altra alternativa que adaptar-se al domini dels propietaris i actuar segons la seva voluntat. El burgès posseeix i el propietari treballa tot produint aquella gran quantitat de béns en benefici de l'explotador a canvi d'un salari indecent, de manera que l'obrer ha esdevingut un igual al seu treball, a la seva força productiva. Farem referència a aquest fet amb el terme

⁴¹ J. TOUCHARD, *Historia de las ideas políticas*, pàg. 492.

⁴² K. MARX – F. ENGELS, *Manifest*, pàg. 55.

d’alienació⁴³, la qual cosa ha causat que el treballador perdi tot tipus de caràcter individual, humà i independent. Ara ha esdevingut únicament una simple mercaderia.

En la mateixa manera que es desenvolupa la burgesia, és a dir, el capital, es desenvolupa també el proletariat, la classe dels treballadors moderns, que només poden viure en tant que troben treball, i només troben treball en tant que el seu treball augmenta el capital⁴⁴.

Podem determinar, doncs, que el proletariat i el seu desenvolupament depenen de la classe burgesa. Els treballadors han estat reduïts al seu propi treball, i aquest s’ha convertit en el seu únic mitjà de subsistència. De l’única manera que poden viure és a través del treball, un element que varia en funció dels propietaris i de la seva oferta. Si aquests últims ofereixen treball a l’assalariat, aquest pot subsistir, però a l’hora produeix, cosa que aporta beneficis a l’explotador. Aquests productes que obté el propietari fruit de la força de treball de l’explotat esdevenen capital, que acumula en grans quantitats, cosa que enriqueix de manera desmesurada l’explotador. Però al mateix temps que la burgesia engrandeix la seva possessió de riqueses el proletariat s’empobreix de manera inevitable. El treballador depèn de la seva força de treball com a únic mitjà per sobreviure, ja que aquesta li permet treballar, però en tant que treballa i produeix la burgesia continua enriquint-se. En definitiva, podem determinar que el proletariat depèn d’allò que, al cap i a la fi, l’enfonsa en un món de misèria i d’enormes desigualtats en comparació amb les condicions en què viu la classe que l’explota.

Però la qüestió que hem de tractar en aquest punt és si el proletariat és realment conscient de quins són els seus interessos, no d’aquells immediats⁴⁵, sinó d’aquells veritables que engloben els del conjunt del grup social a què pertany. És a partir d’aquest moment quan es pot assegurar si realment l’obrer ha adquirit o no consciència de classe, fet que depèn de si contempla realment els interessos del mateix treballador i de la totalitat de la seva classe, la classe proletària. L’explotat té consciència de classe en el moment en què reconeix quina és la situació en què es troba i quines són les condicions socials en què es veu obligat a viure. És en el moment en què el treballador vol posar fi al domini i l’explotació de la burgesia quan veritablament podem afirmar que té consciència de classe. Aquest és l’element essencial per tal de dur a terme una transformació de la societat, trencant amb les cadenes que el mantenen subordinat a l’explotació del propietari burgès.

⁴³ Alienació és la traducció catalana del concepte marxista *Entfremdung*, que deriva del verb alemany *Entfremden*, que literalment significa ‘furtar, robar’ i, substantivat, ‘alienació’.

⁴⁴ *Ibid.*, pàg. 55.

⁴⁵ Els interessos immediats són aquells interessos que manifesten les classes en un determinat moment històric respecte a problemes que els afecten en l’actualitat de la seva existència.

2.4 La lluita de classes

Un cop concebuda la importància de desenvolupar la consciència de classe amb relació a les diferències de les necessitats oposades de les classes antagòniques, cal saber comprendre-la com un element essencial a fi d'enderrocar la classe dominant. El proletariat ha de ser capaç de distingir els seus propis interessos, els quals divergeixen dels de la burgesia, i d'aquesta manera iniciar aquella acció revolucionària que donarà pas a una nova era en què el proletariat s'haurà alliberat de tota dominació i explotació.

D'altra banda, la posició social de l'esquerra, heretada dels teòrics socialistes del segle XIX i de la pràctica sindical, ens diu que únicament les lluites socials i polítiques poden permetre alleujar la misèria dels més desfavorits produïda pel sistema capitalista, i que, per contra, l'acció pública de redistribució ha de penetrar al cor mateix del procés de producció per replantejar la manera en què les forces del mercat determinen els guants que obtenen els qui retenen els capitals i també les desigualtats entre els assalariats⁴⁶.

És la lluita de classes, considerada el motor de la història per Marx i Engels –tal com digueren al MPC–, l'únic mètode mitjançant el qual les classes més desfavorides podran deixar enrere tot tipus de sistema de repressió i dominació que els converteix en súbdits de la classe explotadora, i assolir així els propis interessos de classe.

Las relaciones sociales consisten en prácticas de clase, situándose en ellas las clases sociales en oposiciones: las clases sociales sólo pueden concebirse como prácticas de clase, y esas prácticas existen en oposiciones que, *en su unidad, constituyen el campo de la lucha de clases*⁴⁷.

És en el marc capitalista que el proletariat presenta unes necessitats i uns interessos ben allunyats i oposats als de la classe antagònica: la burgesia. D'aquí en sorgeix la lluita de classes, de l'oposició d'una classe amb una altra i de la confrontació dels interessos d'aquestes. La lluita de classes, per tant, apareix en el moment en què una classe actua a partir de l'acció i s'oposa a l'altra amb l'objectiu principal de poder-la enderrocar i acabar, així, amb l'explotació que la manté lluny de la possibilitat d'alliberar-se.

⁴⁶ Thomas PIKETTY, *L'economia de les desigualtats*, Barcelona: Edicions 62 2014, pàg. 9-10.

⁴⁷ N. POULANTZAS, *Poder político y clases sociales en el estado capitalista*, pàg. 100.

2.4.1 Tipus diferents de lluites de classes

La lluita de classes es dona en diferents nivells de l'estructura social que podem dividir de la manera següent: la lluita econòmica, la lluita ideològica i la lluita política. Seguidament les analitzaré i desenvoluparé segons correspongui.

En primer lloc identifiquem la lluita econòmica. Aquesta es desenvolupa en el marc de la infraestructura econòmica de la societat. Es basa principalment en la lluita col·lectiva de la classe obrera per tal de poder aconseguir unes condicions de treball més avantatjoses. A més a més, tracta també d'alliberar-se de l'explotació dels burgesos i millorar les condicions del seu treball. Aquesta lluita està estretament relacionada amb la producció, i està vinculada únicament amb l'àmbit laboral en què es produeix una explotació sistemàtica dels treballadors, cosa que busquen abolir.

En segon lloc trobem la lluita ideològica, la qual es duu a terme en el terreny de les idees. Aquesta lluita es manifesta com a la contraposició de les idees proletàries contra les burgeses, les idees de la classe explotada envers la classe explotadora. La classe burgesa, gràcies al control i domini que posseeix en l'esfera econòmica de la societat i de la posició de poder en la qual se situa, és capaç d'imposar la ideologia de classe en benefici propi. Això és gràcies, principalment, al fet que posseeix aquells mitjans que permeten divulgar les idees, cosa que facilita la divulgació de les seves pròpies. Però el proletariat ha de centrar també de manera eficaç la seva lluita en el terreny ideològic. Ha de tenir molt clar quins són els seus objectius i ha de ser capaç de fer front a la ideologia capitalista de la classe explotadora i poder basar-se en la concepció ideològica marxista.

En darrer lloc fem referència a la lluita política. Aquesta consisteix en l'enfrontament entre les classes socials en el marc del poder polític de l'estat. El proletariat, mitjançant aquesta lluita, ha d'oposar-se a les legislacions i institucions que serveixen d'instruments per a la burgesia per poder dur a terme una dominació i una explotació sistemàtica dels treballadors. La classe obrera ha de fer front a tot domini polític de caràcter burgès i d'aquesta manera fer-se amb el control de l'estat, cosa que permetrà que aconseguixi acabar amb el control burgès, així com amb la superioritat en la qual es troben en qualsevol dels àmbits de l'estructura de la societat.

Després del que he desenvolupat més amunt cal destacar que, malgrat el fet que podem dividir la lluita de classes segons el terreny en el qual actuen, aquestes lluites no són

independents les unes de les altres sinó que es complementen, es fusionen, estan enllaçades entre si. El proletariat ha d'actuar en diferents àmbits per tal de poder acabar amb el domini burgès i assolir els seus propis interessos econòmics, socials i polítics, però tot forma part de la mateixa lluita, de la lluita de classes.

2.4.2 La revolució i la dictadura del proletariat

Al llegar a una determinada fase de desarrollo las fuerzas productivas materiales de la sociedad chocan con las relaciones de producción existentes, o, lo que no es más que la expresión jurídica de esto, con las relaciones de propiedad dentro de las cuales se han desenvuelto hasta allí. De formas de desarrollo de las fuerzas productivas, estas relaciones se convierten en trabas suyas y se abre así una época de revolución social⁴⁸.

Després de la continuada explotació burgesa dels treballadors, aquests últims assimilen quins són els seus interessos veritables, totalment oposats als de la burgesia, i acaben adquirint consciència de classe, tal com he explicat en l'apartat anterior. Però en aquest punt, el que s'ha de qüestionar la classe obrera és de quina manera ha d'enderrocar els pilars que sostenen la societat burgesa en l'era capitalista. Aleshores, la pregunta és: quina és l'única manera en què el proletariat pot acabar amb la burgesia? Únicament mitjançant la revolució, la revolució del proletariat⁴⁹.

La classe proletària es caracteritza per la desapropiació total de qualsevol bé material. El que vull dir amb això és que no té res a perdre fora de les cadenes que els mantenen a ells, els obrers, lligats a l'esclavització i submissió per part d'aquells que s'han convertit en els seus explotadors. La revolució proletària és l'únic mètode a partir del qual podran deixar enrere tota organització social prèvia que no feia res més que mantenir-los alienats al seu propi treball i subordinats als interessos capitalistes. El proletariat s'alliberarà de tota dominació i explotació burgeses, deixant enrere també la divisió capitalista del treball, així com tot tipus d'interès burgès d'ampliar el seu capital i expandir-se, a partir del comerç mitjançant la seva capacitat econòmica, arreu del món.

Durant el procés revolucionari, la lluita del proletariat haurà de passar per etapes diferents. Primerament, haurà de trencar amb tot tipus de relacions econòmiques amb els propietaris. Els treballadors hauran de deixar de treballar per aquells que duen a terme una

⁴⁸ Vegeu J. TOUCHARD, *Historia de las ideas políticas*, pàg. 493.

⁴⁹ *Ibíd.*, pàg. 493-497.

explotació sistematitzada de la classe obrera. Han de trencar amb el monopoli de producció dels burgesos, principal font d'explotació obrera. Si els treballadors abandonen la producció, podran aturar, de moment de forma temporal, l'enriquiment i l'expansió econòmica dels propietaris, ja que el que permet que aquests obtinguin més capital és el fet que disposen de treballadors, la força de treball dels quals se n'han acabat apropiant.

Aquest procés haurà d'estar acompanyat de l'apropiació del poder polític. El proletariat haurà de fer-se amb l'estat per tal de poder sotmetre el conjunt de la classe burgesa i trencar així amb tot tipus d'estructura social, econòmica i política en l'era del capitalisme. El poder de l'estat, que se centrava a facilitar l'explotació burgesa i, així doncs, l'apropiació de qualsevol bé de producció i l'ampliació del seu capital, ara serà una eina que servirà al proletariat per sotmetre a la classe dominant, tot limitant el seu poder polític, econòmic i social. La classe obrera, revolucionant-se, posseirà aquell poder del qual abans disposava la burgesia i que li permetia mantenir sota el seu domini el conjunt de treballadors.

¿Por qué ha de ser la democracia un medio ineficaz para alcanzar el socialismo? Se trata de la conquista del poder político. Se dice que si en un país que ha venido siendo gobernado democráticamente surgiese la posibilidad de que los socialdemócratas obtuviesen la mayoría en las elecciones al parlamento, entonces las clases dominantes emplearían todos los medios de poder de que disponen para impedir el gobierno de la democracia. De ahí que el proletariado no pueda conquistar el poder político por medio de la democracia, sino por medio de la revolución⁵⁰.

Aleshores s'haurà de produir la dictadura del proletariat⁵¹. Aquesta és una etapa transitòria de gran transcendència a causa de la impossibilitat de passar de manera imminent de la societat capitalista a la societat comunista. Aquesta dictadura es podrà dur a terme, fins i tot, amb ajuda de la violència. Això s'explica, ja que els proletaris es trobaran, front a front, la burgesia, que, per la seva banda, intentarà mantenir el poder del qual disposava. És per això que l'ús de la violència serà justificat, ja que permetrà fer front a l'oposició burgesa en contraposició als objectius proletaris d'aferrar-se al poder per tal de trencar amb qualsevol tipus d'explotació burgesa, tant a nivell social, polític o econòmic.

Un cop els treballadors hagin aconseguit acabar amb les relacions burgeses i hagin enderrocat, bàsicament, les bases de l'estructura capitalista, s'arribarà al comunisme. En aquest moment s'haurà produït la superació de l'etapa burgesa i assoliran la més gran de les

⁵⁰ Karl KAUTSKY, *La dictadura del proletariado*, València: Germinal 2018, pàg. 5.

⁵¹ Vegeu Étienne BALIBAR, *Sobre la dictadura del proletariado*, Madrid: Siglo XXI 1977.

llibertats: l'etapa comunista, basada en l'organització de la societat on no hi haurà classes socials i s'haurà acabat amb tot tipus de propietat privada dels mitjans de producció.

3. EL CAPITAL. CRÍTICA DE L'ECONOMIA POLÍTICA

En aquest apartat duré a terme un estudi de la teoria de l'economia política marxista a partir de la lectura de l'obra *Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie (El Capital. Crítica de l'economia política)* de Karl Marx i acabada per Friedrich Engels. D'aquest llibre en faré una lectura volgudament esbiaixada, ometent-ne alguns capítols dels quals en puc prescindir per tal de realitzar el meu estudi. No obstant el fet que l'obra és de gran interès des de qualsevol punt de vista, el temps reduït del qual disposo no em permet fer-ne una lectura completa. És per això que he dut a terme una selecció d'aquelles parts que penso que em seran més útils tenint en compte els meus objectius, especialment a nivell pràctic a l'hora de relacionar els coneixements obtinguts amb la situació socioeconòmica en què ens trobem en l'actualitat.

Seguidament us presento l'anàlisi realitzada per capítols i seccions d'*El Capital*, destacant-ne i desenvolupant les idees que considero més rellevants que he pogut extreure a partir de la lectura.

3.1 Llibre primer. El procés de producció del capital

3.1.1 Secció primera. Diners i mercaderia

La riqueza de las sociedades en las que domina el modo de producción capitalista se presenta como un «enorme cúmulo de mercancías», y la mercancía individual como la forma elemental de esa riqueza⁵².

La mercaderia és, com digué Marx a la *Contribución a la crítica de la economía política*, «alguna cosa, necesaria, útil o agradable para la vida⁵³». És aquell objecte exterior que permet satisfer les necessitats humanes, i ho fa de dues maneres diferents: directament, com a mitjà de subsistència; o indirectament, com a mitjà de producció per tal de produir i enriquir-se.

S'han de considerar dos factors⁵⁴, però, a l'hora de tractar la mercaderia. D'una banda el valor d'ús, que és aquell que fa referència a la utilitat de les coses, a la seva qualitat natural; és la riquesa del material amb el qual es treballa. Però la qüestió és com es mesura la

⁵² Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, Madrid: Siglo XXI 2017, pàg. 83.

⁵³ Karl MARX, *Contribución a la crítica de la economía política*, Madrid: Siglo XXI 1980, pàg. 9.

⁵⁴ Vegeu David HARVEY, *Guía de “El Capital” de Karl Marx. Libro primero*, Madrid: Akal 2014, pàg. 23-34.

magnitud del valor d'ús⁵⁵ dels productes, cosa que es pot determinar segons la substància generadora de valor: el treball. El valor d'ús dependrà de la quantitat de treball exercida per tal de produir un producte. Per tant, el valor d'ús, també conegut com a valor qualitatiu, es troba en constant variació, ja que depèn de la força de treball, la qual també varia. Aleshores, quan varia la quantitat de temps de treball exercit per tal de produir una mercaderia, també ho fa el valor.

D'altra banda trobem el valor de canvi⁵⁶, que varia depenent de factors com ara el temps i el lloc. Aquest es refereix a la quantitat del producte, que intercanviem per una quantitat determinada d'un altre⁵⁷. El valor quantitatiu, és a dir, el valor de canvi, no pot ser alterat, sinó que poden canviar els modes d'expressió d'aquest, però no varia el valor mateix. Amb paraules del mateix Marx: «Una clase de mercancías es tan buena como otra, si su valor de cambio es igual. No existe diferencia o distinción entre cosas de igual valor de cambio». Necessàriament, doncs, per tal de determinar el valor del producte cal fer una comparació⁵⁸. Així mateix, s'adopten dos pols d'expressió: la forma relativa de valor (A) i la forma d'equivalent (B). El valor de la mercaderia A és l'expressió en la forma d'intercanvi amb la mercaderia B.

Per exemple:

1 jaqueta (A) = 20 vares de llenç (B)

10 lliures de te (A) = 20 vares de llenç (B)

Tanmateix, es produeix un incoherència, ja que el valor quantitatiu es manté inalterable perquè es presenta segons l'expressió de l'intercanvi entre productes, però el valor d'ús d'aquests varia, ja que ho fa el temps de treball. Per tant, no es pot determinar amb exactitud el seu valor d'intercanvi si el valor d'ús es presenta de forma variable.

⁵⁵ Qualitats i quantitats materials, diferenciats.

⁵⁶ Quantitatiu i indiferenciat.

⁵⁷ Segons expressa David Harvey, el fet que per a l'intercanvi de productes i pel comerç, en general, tan sols es tingui en compte el valor de canvi, és el que dona peu a la continuïtat del fenomen capitalista. Ell determina que s'ha de donar una importància major al valor d'ús per tal que es produeixi la superació del capitalisme. Vegeu la ressenya del web *marxismo crítico* d'una conferència de Harvey que s'anomena «Para superar el capitalismo, el valor de uso debe prevalecer sobre el valor de cambio», feta per Fernando Arellano ORTIZ (2012) dins (<https://marxismocritico.com/2012/10/29/para-superar-el-capitalismo-el-valor-de-uso-debe-prevalecer-sobre-el-valor-de-cambio/>).

⁵⁸ Un producte no expressa el seu propi valor. El valor d'aquest producte no es pot expressar amb el valor propi, sinó que l'expressió d'aquest valor s'obté a partir de la relació d'intercanvi amb una altra mercaderia.

Els treballadors, per la seva banda, duen a terme una activitat productiva determinada segons la finalitat, la manera d'operar, de l'objecte, del mitjà i del resultat. Aquesta activitat productiva té relació amb l'efecte útil del producte, és a dir, s'obtenen productes amb valor d'ús determinat pel treball exercit en base als factors prèviament mencionats. Però no tan sols es duu a terme una diferenciació del treball segons la finalitat, entre d'altres, sinó que també es produeix una divisió social d'aquest, que depèn del gènere, del lloc d'origen, la família..., de cada treballador. A més, el treball esdevé una condició existencial humana, ja que la subsistència de l'ésser humà depèn d'allò produït anteriorment a partir del treball que, juntament amb materials naturals, ens permeten obtenir productes que esdevenen essencials per tal de poder subsistir.

La força individual de treball d'un conjunt d'homes lliures que treballen amb les mateixes eines i maquinària passarà a ser una força col·lectiva de treball, una força de treball social. Aleshores, segons la participació de cada individu en la producció tenint en compte el temps de treball exercit, es comprendran els factors de la distribució i de la producció. D'una banda la distribució dels productes obtinguts del treball dependrà de la proporció individual del treball que s'ha dut a terme per tal de produir el béns de subsistència comuns, així com de les necessitats dels subjectes. D'altra banda el factor referent al temps de treball ajudarà a regular la participació de cada individu en la producció social, i en base a això dependrà també el consum dels productes obtinguts⁵⁹.

Però també trobem els posseïdors de mercaderies, és a dir, els propietaris privats. La voluntat d'aquests recau únicament en les seves mercaderies, que són intercanviades per altres. Aquestes, que són objectes portadors de valor, són sotmeses a un procés d'intercanvi social general, el qual és dut a terme sempre que els posseïdors de mercaderies decideixin, de manera recíproca, realitzar un intercanvi. Tanmateix, en aquest punt és quan hi intervenen els diners.

El valor de les mercaderies es reflecteix en forma de diners, que serveix de mitjà d'intercanvi o es considera també aquell material amb el qual s'expressen les magnituds del valor de les mercaderies. Aquestes tenen un preu, i aquest equival a una quantitat determinada de diners.

⁵⁹ Vegeu Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg.130.

El valor, es decir, la cantidad de trabajo humano que contiene, por ejemplo, una tonelada de hierro, se expresa en una cantidad figurada de la mercancía dineraria que contiene la misma cantidad de trabajo⁶⁰.

Aleshores, els diners comencen a desenvolupar un paper de caràcter social. Serveix com a mesura dels valors, és a dir, dels valors de les mercaderies. I, d'altra banda, com a mesura del valor d'aquelles quantitats d'or que determinen el valor mateix de les mercaderies. Aquest valor és representat mitjançant aquell preu, en figura monetària, que se li atribueix al producte. Al cap i a la fi, l'expressió del valor en forma de diners d'una mercaderia acaba sent, en essència, l'equivalència entre el valor d'una i el valor d'una altra.

La mercancía que funciona como medida del valor, y por consiguiente, sea en persona o por medio de un representante, también como medio de circulación, es el dinero⁶¹.

Cal fer esment, també, de dos tipus d'incongruències a nivell quantitatiu i qualitatiu a l'hora de realitzar un intercanvi mercantil. D'una banda es produeix una incoherència quantitativa entre el preu de la mercaderia i la seva magnitud de valor. Un bolígraf, per exemple, pot vendre's a 1€ o a 3€. Ambdós són preus del producte en qüestió, però és incongruent, ja que la magnitud del valor d'aquesta no s'expressa de la mateixa forma.

D'altra banda, a nivell qualitatiu, es considera una incongruència el fet que hi ha coses que esdevenen productes mercantils i que són expressats amb un preu, però realment no tenen valor, com ara la consciència, l'honor⁶²...

Arribats a aquest punt, abans de comprendre com funciona la circulació dels diners, cal fer referència a la metamorfosi de les mercaderies⁶³. En aquest apartat, Marx desenvolupa el procés en què els productes passen de ser mercaderies a diners, i llavors tornen a obtenir un caràcter mercantil (D-M-D⁶⁴). També presenta la primera metamorfosi de la venda del producte (D-M). I en darrer lloc, l'última de les metamorfosis de la compra de productes bàsics (M-D).

Un cop exposades les metamorfosis de les mercaderies explica la circulació dels diners. Aquest fluctua segons la disponibilitat d'intercanvi de mercaderies que hi ha al mercat, així

⁶⁰ *Ibíd.*, pàg. 149.

⁶¹ *Ibíd.*, pàg. 184.

⁶² Es refereix a tots aquells elements que no són fruit del treball humà. Han esdevingut productes que no s'han obtingut de la força de treball dels treballadors; la seva existència no implica la necessitat que hi intervingui el factor treball, ja que és allò immaterial que ha esdevingut una mercaderia, sempre en benefici dels propietaris.

⁶³ Vegeu Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política*, pàg.157-168.

⁶⁴ Diner-mercaderia-diner.

com l'interès dels compradors i dels venedors⁶⁵ de realitzar l'intercanvi. En resum, la circulació dels diners varia segons els factors següents: el moviment dels preus, la quantitat de mercaderies en circulació i la velocitat de la circulació dels diners. És important determinar que, finalment, els diners acaben sent expressats en forma de moneda, com a símbol del valor.

En darrer lloc, es produeix el fenomen de l'atresorament, en què el propietari produeix en gran mesura, però, en canvi, no compra la mateixa quantitat de mercaderies, cosa que deriva en què el propietari generi acumulacions de riquesa substancials.

Laboriosidad, ahorro y avaricia son, por consiguiente, sus virtudes cardinales; vender mucho, comprar poco, la suma de su economía política⁶⁶.

3.1.2 Secció segona. La transformació dels diners en capital

Amb paraules de Marx: «Ese producto último de la circulación de mercancías es la primera forma de manifestación del capital». Els diners, després de passar per diversos processos, esdevenen capital. Tanmateix, podem distingir una diferència entre ambdós factors: la manera en què circulen. Per un costat, la fórmula general dels diners és M-D-M (mercaderia-diners-mercaderia). Els diners són aquells que, en aquest procés, esdevé el mitjà de circulació. Aquesta fórmula representa el procés que té com a objectiu l'obtenció de mercaderies per tal de satisfer necessitats. Es realitza un intercanvi d'aquestes, un intercanvi d'objectes qualitativament diferents.

Altrament, la fórmula del capital és a la inversa: D-M-D (diners-mercaderia-diners). En aquest cas, la mercaderia és la que esdevé el mitjà de circulació, i el valor de canvi és l'objectiu del procés.

L'intercanvi té un caràcter quantitatiu: al final del procés, aquell que actua com a venedor ha hagut d'obtenir un increment, un excedent del seu capital. Si, per exemple, compra 1 kg de blat per 20€ i aleshores el ven per 25€, ha obtingut un benefici de 5€, cosa que anomenem plusvàlua (Mehrwert). En aquest procés, el valor original augmenta de

⁶⁵ El venedor, per la seva banda, estarà interessat en la venda del producte per tal d'obtenir beneficis econòmics; mentre que el comprador realitzarà la compra del producte per tal de satisfer les seves necessitats.

⁶⁶ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 188.

magnitud, cosa que es converteix en la plusvàlua o es valoritza. Això és el que coneixem com a capital.

De la mateixa manera que a priori he parlat de l'atresorament, ara puc parlar de l'acumulació capitalista com a fenomen relacionat amb el capital. D'aquest últim en deriva el capitalista, que és aquell que acumula una quantitat nombrosa de capital.

El contenido objetivo de esa circulación –la valorización del valor– es su fin subjetivo, y solo en la medida en que la creciente apropiación de la riqueza abstracta es el único motivo impulsor de sus operaciones, funciona él como capitalista, o sea, como capital personificado, dotado de conciencia y voluntad⁶⁷.

El capitalista té una necessitat incessant d'acumular capital, de comprar mercaderies i vendre-les per tal d'obtenir excedents en forma de capital, i aleshores llançar de nou altres mercaderies al mercat per poder vendre-les i obtenir, novament, nous beneficis, quantitats de diners més grans que amb les que havia iniciat el procés d'intercanvi (plusvàlua).

Però un cop analitzat allò que és el capital, Marx assenyala el procés en què el capital s'acaba convertint en plusvàlua. Determina que el procés general d'intercanvi de mercaderies és entre equivalents, però d'aquesta manera no s'obtenen excedents econòmics⁶⁸. Ergo, el capital s'obté a partir d'un intercanvi entre productes i de la circulació d'aquests. Però a la mateixa vegada no pot sorgir d'aquest fenomen, ja que l'intercanvi es duu a terme entre productes de valor equivalent.

Marx acaba caba afirmant el següent: «El capital, por ende, no puede surgir de la circulación, y es igualmente imposible que no surja de la circulación. Tiene que brotar al mismo tiempo en ella y no en ella⁶⁹».

I aleshores considera un últim element creador de plusvàlua. Aquest és la força de treball, de la qual se n'apropien els propietaris, convertint-la en una mercaderia, i accelerant, així, la producció d'altres mercaderies, la venda de les quals els permet enriquir-se.

⁶⁷ *Ibid*, pàg. 212.

⁶⁸ Quan es duu a terme un intercanvi entre dos productes que tenen el mateix valor de canvi, ja que el seu valor quantitatiu és el mateix, l'intercanvi no esdevé un benefici a nivell econòmic per aquell que efectua la venda, ja que acaba obtenint la mateixa quantitat de diners. No obstant això, fent referència al valor d'ús podem afirmar que hi guanyen ambdues parts, ja que si el subjecte A es dediqués a fer vi quan ell és pagès, i el subjecte B es dediqués a la pagesia, perdrien temps de treball, ja que el que produeix un en un temps determinat és major que allò que produiria l'altre si es dediqués a una activitat laboral concreta que no ha fet mai tan sols pel fet de subsistir. Per tant, els dos es beneficien de les capacitats i habilitats de l'altre al moment en què obtenen aquell producte que no serien capaços d'elaborar tal com ho fa l'altre.

⁶⁹ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 225.

Esta peculiar mercancía existe: es la mercancía fuerza de trabajo. Con «fuerza de trabajo» se hace referencia a la capacidad del hombre para ejecutar trabajo. En las condiciones de la producción de mercancías este gasto de trabajo puede convertirse en fuente de valor. Si vendo mi fuerza de trabajo, le cedo a otro esta capacidad por un determinado lapso de tiempo⁷⁰.

Al mode de producció capitalista podem distingir dues classes socials que es diferencien pel fet que els propietaris, per la seva banda, posseeixen els mitjans de producció i els mitjans de subsistència, mentre que els treballadors són tan sols posseïdors de la seva força de treball. Aquest últims venen la seva força de treball als propietaris, a la classe burgesa, que tenen en les seves mans, a més a més, els mitjans de producció (maquinària, eines...) cosa que els permet tenir el control de la producció i acabar-se convertint en explotadors i compradors de força de treball.

3.1.3 Secció tercera. La producció del plusvàlua absoluta

Los elementos simples del proceso laboral son la actividad orientada a un fin -o sea, el trabajo mismo-, su objeto y sus medios⁷¹.

El procés laboral del qual en deriva la producció de mercaderies, objectes amb valor d'ús, exigeix la implicació de dos subjectes principals: el treballador i el capitalista. L'existència d'ambdós exigeix necessàriament la col·laboració amb l'altre per a la pròpia subsistència, com veurem a continuació.

El capitalista es presenta al mercat amb dos factors: el factor objectiu, o mitjans de producció, i el factor subjectiu, o força de treball. D'altra banda, l'obrer es manté sota el control del capitalista. Els productes que deriven del treball obrer són propietat capitalista. Un cop la força de treball és presa pels propietaris, ho són també les mercaderies produïdes pels treballadors. Però a partir de l'apropiació de la força de treball de l'obrer, el que ara interessa al propietari és generar plusvàlua⁷². El capitalista vol crear productes amb valor d'ús també vàlids per a l'intercanvi, però també que el valor d'aquests sigui major al valor dels productes, de la matèria primera utilitzada per tal de produir-los, generant un rendiment i

⁷⁰ Michael HEINRICH, *Crítica de la economía política. Una introducción a "El Capital" de Marx*, Madrid: Escolar y Mayo 2008, pàg. 101.

⁷¹ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 240.

⁷² El procés de formació de valor consisteix en dur a terme aquell treball efectiu mitjançant el qual es produeixen mercaderies amb valor d'ús, que se sotmeten al procés mercantil de l'intercanvi entre altres productes equivalents (compra-venda). És un procés a nivell qualitatiu.

recuperant el que inverteix en la producció⁷³. Tanmateix, això no s'obté tan sols venent els productes a canvi d'un preu més elevat, sinó que la plusvàlua s'obté realment a partir de l'explotació del treballador. Marx conclou que la clau està en el fet que una cosa és el valor de la força de treball, i l'altra el que realment aquesta força de treball pot arribar a produir. Els mitjans de producció amb els quals treballen els obrers no varien, tampoc ho fa el seu salari, però el que sí que presenta un creixement substancial són les hores d'activitat laboral dels treballadors. D'aquesta manera, la producció augmenta, però les quantitats de diners que inverteixen els propietaris, no. Aleshores, els treballadors inverteixen més hores de treball en una mercaderia, cosa que significa que aquesta augmentarà de preu depenent de la força de treball exercida. És així com s'obté que la plusvàlua enriqueix el capitalista.

Cal fer referència, en darrera instància, als dos tipus de capital: el constant i el variable. Tal com digué el mateix Marx fent referència al capital constant:

La parte del capital, pues, que se transforma en medios de producción, esto es, en materia prima, materiales auxiliares y medios de trabajo, no modifica su magnitud de valor en el proceso de producción. Por eso la denomino parte constante del capital o, con más concisión, capital constante⁷⁴.

I pel que fa a la part variable del capital, podem dir que és la força de treball mitjançant la qual s'obtenen productes amb un valor que no es presenta de forma constant. De la mateixa manera, la força de treball es presenta de manera variable, ja que el seu valor augmenta i disminueix continuadament.

3.1.4 Secció quarta. La producció de la plusvàlua relativa

Para aumentar la fuerza de trabajo por medio del aumento de la fuerza productiva del trabajo, abatir el valor de la fuerza de trabajo por medio del aumento de la fuerza productiva del trabajo y abreviar así la parte de la jornada laboral necesaria para la reproducción de dicho valor el capital tiene que revolucionar las condiciones técnicas y sociales del proceso de trabajo, y por tanto el modo de producción mismo⁷⁵.

⁷³ El capitalista, quan compra força de treball, està invertint diners per avançat, ja que s'ha apropiat de la força de treball encara sense haver-ne obtingut cap rendiment. Fins que el treballador no produeix, el propietari no recupera allò invertit en la producció.

⁷⁴ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 273.

⁷⁵ *Ibid.*, pàg. 388.

El valor d'una mercaderia no es veu reflectit tan sols en el temps de treball utilitzat per tal de produir-la, sinó que també en el valor dels seus mitjans de producció. A més a més, una mercaderia i el seu valor no es presenten de forma individual, sinó que en un context social. Per tant, si un capitalista canvia el seu mode de producció i fa que el valor dels seus productes disminueixi, augmentant la capacitat de producció dels recursos productius⁷⁶ (força de treball i maquinària) i produint en major mesura, si ven el producte a un preu més elevat al mercat, com que socialment el seu preu és major, mentre que ell ha fet que sigui menor a causa del canvi en la producció, acaba obtenint un excedent econòmic. De nou, s'obté plusvàlua.

Por tanto, el impulso inmanente y la tendencia constante del capital son los de aumentar la fuerza productiva del trabajo para abaratar la mercancía y, mediante el abaratamiento de la mercancía, abaratar al obrero mismo⁷⁷.

Seguidament, Marx passa a parlar de la col·lectivitat a nivell productiu a les fàbriques i com això augmenta i accelera la producció. Amb altres paraules, el treball social permet augmentar la productivitat, ja que si cada obrer, de forma individual, es dedica a realitzar una tasca concreta que forma part de la producció d'un producte enter, però que es forma a partir de la intervenció de diversos treballadors, es realitzarà de forma molt més ràpida que un treballador sol realitzant una tasca que es pot fer de manera col·lectiva i simultània. Endemés, es produeix una divisió sistemàtica del treball⁷⁸: els treballadors es reparteixen les tasques i cadascun d'ells efectua una tasca diferent per tal d'obtenir, a partir de les diferents activitats laborals, un mateix objecte. El producte adquireix un caràcter social.

Por lo demás, la cooperación entre los asalariados no es nada más que un efecto del capital que los emplea simultáneamente. La conexión entre sus funciones, su unidad como cuerpo productivo global radica fuera de ellos, en el capital, que los reúne y los mantiene cohesionados⁷⁹.

La cooperació consisteix en el treball d'un conjunt de treballadors, que per molt que no exerceixin el mateix tipus d'activitat laboral, tots treballen per un mateix objectiu, cosa que

⁷⁶ Això és al que Marx fa referència a El Capital dient «la fuerza de trabajo productiva acrecentada». K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàgs. 599-610.

⁷⁷ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 393.

⁷⁸ Com digué el polifacètic diplomàtic escocès David Urquhart, a mitjans del segle XIX, a l'obra clàssica *Familiar Words*, «Subdividir un home és executar-lo, si és que mereix la sentència; i assassinar-lo si no la mereix. La subdivisió del treball és l'assassinat d'un poble». Per a la citació, vegeu D. URQUHART, *Familiar Words, as affecting the Character of Englishmen and the Fate of England*, London: Trübner & Co. 1855, pàg. 119.

⁷⁹ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 405.

els manté en una constant connexió. És més, aquesta interrelació no tan sols es produeix pel fet que treballin a la mateixa fàbrica i produeixin les mateixes mercaderies⁸⁰, sinó que el que actua com a fil connector és el capital i el fet que tots estiguin dirigits per un propietari industrial. Com a conseqüència, els treballadors acaben perdent la seva essència i es perden a si mateixos en el moment en què s'incorporen al procés de producció capitalista, passant a formar part d'un conjunt en el qual ells només en són una peça que dona peu a la producció de mercaderies, i per tant, de capital.

Pel que fa a l'obrer individual, aquell amb experiència i que efectua de manera continuada una mateixa activitat, augmenta la capacitat productiva, convertint la tasca laboral que realitza una i una altra vegada en una part de si mateix. A més, l'eina passa també a formar part de l'obrer. Ambdós elements, la capacitat tècnica del treballador i la seva eina, acaben constituint l'obrer. No obstant el fet que els treballadors estiguin units per les mateixes condicions laborals, així com pel mateix objectiu, es produeixen diferències entre ells a nivell de formació científicotècnica entre treballadors considerats "qualificats" i d'altres considerats "no qualificats". Però, aleshores, el fet que els treballadors no estiguin qualificats significa que es desvaloritza la seva força de treball, per tant, això significa que els seus salaris disminuiran, ja que no estan capacitats. A més, les seves jornades laborals assalariades també cauen en picat degut al fet que el treballador no compleix els requisits, tot obrint les portes del plustreball⁸¹.

Seguidament, Marx explica que la maquinària és un mitjà de producció que ha de permetre accelerar i facilitar l'activitat laboral del treballador, així que la feina d'aquest es veurà reduïda, de tal manera que podrà augmentar el temps de treball exercit per a la producció en benefici del propietari. És més, podrà dedicar una major quantitat de temps de treball al capitalista de manera gratuïta, generant així plustreball i plusvàlua.

La maquinària, que és capital constant, transfereix el seu valor al producte que produeix. Augmenta el valor del producte en tant que ho fa el temps que una màquina triga en produir, així com la velocitat, de la qual aquest últim depèn. Tal com diu Marx: «La

⁸⁰ Pero ¿qué es lo que genera la conexión entre los trabajos independientes del ganadero, el curtidor, el zapatero? La existencia de sus productos respectivos como mercancías. ¿Qué caracteriza, por el contrario, la división manufacturera del trabajo? Que el obrero parcial no produce mercancía alguna. Sólo el producto colectivo de los obreros parciales se transforma en mercancía. Cf. *Ibid.*, pàg. 431.

⁸¹ Utilitzem el terme "plustreball" per tal de fer referència a aquella activitat laboral que l'obrer exerceix de forma gratuïta. Com que el propietari té un control absolut de l'obrer, tot posseint la seva força de treball, té la capacitat de modificar, segons més el benefici, la jornada laboral del treballador, que supera els límits acordats amb el propietari i que corresponen al salari que rep l'obrer.

productividad de la máquina, pues, se mide por el grado en que sustituye al trabajo humano⁸²».

El que dona peu al sorgiment de la revolució industrial és el fet que s’atribueix a la màquina la força motriu amb la qual l’home duia a terme l’ús de les eines que utilitzava en períodes anteriors. En aquesta nova etapa se li assigna al treballador el paper d’observar i corregir els moviments maquinaris, en comptes de ser ell el que els efectua. Això permet l’acceleració del procés industrial, ja que l’home, al cap i a la fi, és un ésser molt poc uniforme i continu a l’hora de realitzar una mateixa activitat laboral.

3.1.4.1 Les repercussions de la indústria en l’obrer

Els capitalistes van començar a recórrer al treball femení⁸³ i infantil, ja que les tasques laborals ja no requerien condicions físiques concretes, com la dels homes. Aleshores, es van començar a explotar tots els membres de la família, de la mateixa manera que es reduïren els salaris a una xifra que pogués mantenir a la família sencera, no tan sols a l’obrer individual. Per tant, per tal de poder subsistir, tots els membres de la família havien d’exercir la seva força de treball, sent explotats.

Es començà a prolongar, intensificar i condensar també la seva jornada de treball, ja que la maquinària feia que disminuís el temps de treball natural, duent a terme, de nou, el plustreball. Això provocà el deteriorament físic i moral, sobretot de dones i infants –éssers més dòcils i manejables–, que es veïen sotmesos a una explotació sistematitzada per part dels propietaris, centrant tots els seus interessos en l’acumulació il·limitada de capital.

Les condicions sanitàries eren insuficients. Per exemple, la ventilació i la neteja eren inexistent. Les condicions educatives⁸⁴ també eren vagament presentades de forma real. És a dir, durant el període industrial s’exigia una educació elemental, però com que els infants, quan tenien una mínima edat, ja començaven a treballar, els propietaris s’excusaven dient que

⁸² K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 468.

⁸³ Vegeu l’article de Susan FERGUSON, «La vaga de reproducció social: crear vida fora del capitalisme», en Catarsi (2021), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/la-vaga-de-reproduccio-social-crear-vida-fora-del-capitalisme/>). L’autora hi parla de la condició de les dones sotmeses al fenomen capitalista i la seva relació i condició laboral. Es tracta, en origen, d’un capítol traduït al català de la seva darrera obra *Women and Work*, de 2019.

⁸⁴ Per tal de poder disposar d’una visió educativa infantil relacionada amb la condició marxista actual, vegeu l’article d’Estelle COOCH, *Marxisme, infantesa i educació*, en Catarsi (2020), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/marxisme-infantesa-i-educacio/>).

la gimnàstica i la instrucció, per exemple, ja les practicaven exercint el treball manual a les fàbriques. En definitiva, els propietaris acabaren transformant l'obrer en un mer accessori.

3.1.5 Secció cinquena. La producció de la plusvàlua absoluta i del relatiu

Solo es productivo el trabajador que produce plusvalor para el capitalista o que sirve para la autovalorización del capital⁸⁵.

Com ja he anat desenvolupant en els capítols anteriors, aquesta és l'essència del capitalisme; un propietari no busca que els seus treballadors treballin per tal de produir els seus propis mitjans de subsistència, sinó que el que vol aconseguir és que la jornada laboral socialment necessària disminueixi, pel que fa al temps, i aleshores els obrers puguin dedicar períodes de temps majors a la producció del plusproducte, i com a conseqüència que generin plusvàlua. És a dir, que produeixin aquells productes que ja no són essencials per a la pròpia subsistència i amb els quals el burgès en pot obtenir un benefici econòmic. Però això ja no tan sols es duu a terme mitjançant la prolongació de la jornada de treball, que és aquell fet que constitueix la producció del valor absolut, sinó que també es fa a partir de la reducció del temps de treball necessari i la intensificació i condensació d'aquest, que seria el que denominem producció del valor relatiu. Aquest mode, doncs, el mode relatiu de producció de plusvàlua consistirà, essencialment, en la transformació del mode de producció del capitalista.

Ara bé, pel que fa a l'obrer, el cas és que tot home és sotmès a les obligacions laborals que determinen els propis capitalistes. És més, les condicions i llibertats humanes són totalment preses pel propi capital. Ara els homes tan sols treballen amb l'objectiu de produir plusvàlua, treballant només una petita proporció del seu treball setmanal per ells mateixos per tal de poder subsistir; la resta ho fan pel seu propietari. Com digué Adam Ferguson: «Constituimos naciones enteras de ilotas, y no hay hombres libres entre nosotros⁸⁶». Però no tan sols això, sinó que també es produeix el fet que els propis treballadors, en alguns casos, acaben trencant amb el domini dels propietaris convertint-se ells mateixos en capitalistes. Això succeeix en el moment en què els seus excedents de producció es converteixen en

⁸⁵ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro primero*, pàg. 589.

⁸⁶ Vegeu Adam FERGUSON, *Assaig sobre la història de la societat civil* (Clàssics del pensament modern 45), Barcelona: Edicions 62 – Diputació de Barcelona 1989, pàg. 194-195. L'obra original de Ferguson és de 1767.

essencials per a la subsistència d'altri. En aquest precís instant és quan l'obrer deixa enrere la seva "condició animal", així com l'explotació burgesa, per acabar convertint-se en un d'ells.

En aquesta mateixa secció, Marx desenvolupa també aquells canvis que es produeixen en el valor de la força de treball i en la plusvàlua. Parteix de dos principis, que són els següents: 1) Les mercaderies es venen al seu valor; 2) El preu de la força de treball pot pujar, però no baixar, del valor de la força de treball. A partir d'aquí comença a elaborar la seva idea partint dels tres factors que serveixen de determinant per a l'expressió del preu del treball: la duració de la jornada laboral, la intensitat normal del treball i la productivitat del treball. Aleshores presenta diverses combinacions entre aquests factors variables i desenvolupa les diverses possibilitats que se'ns poden presentar i els canvis que es poden produir⁸⁷.

3.1.6 Secció sexta. El salari

En la superficie de la sociedad burguesa, el salario del obrero se pone de manifiesto como precio del trabajo, como determinada cantidad de dinero que se paga por determinada cantidad de trabajo⁸⁸.

És a dir, els salaris dels obrers es presenten com un preu que equival al valor de la seva força de treball, que depèn, al seu torn, del valor del treball. No obstant això, aquestes afirmacions són totalment abstractes, ja que no es pot determinar de forma clara el valor dels elements mencionats prèviament. Per exemple, si una hora de treball equival a 3 xílins⁸⁹, aleshores si un producte ha requerit d'hores de treball tindrà un preu de 18 xílins. Però no es té en compte el treball que l'obrer exerceix de forma gratuïta –a partir del plustreball i generant plusvàlua–, per tant, aquest preu del salari no és més que una expressió dinerària del propi capitalista que, al cap i a la fi, ja ha comprat la força de treball dels obrers que manté sota la seva propietat.

⁸⁷ Vegeu K. MARX, *El Capital. Crítica de la economia política*, § 27: *Canvis de magnitud en el preu de la força de treball i en la plusvàlua*, pàgs. 599-610.

⁸⁸ *El Capital. Crítica de la economia política*, pàg. 619.

⁸⁹ El xíling és una moneda britànica que fins l'any 1971 equivalgué a una vintena part de la lliura esterlina i a dotze penics.

A continuació explicaré el que Marx anomena "Zeitlohn⁹⁰". Aquesta és una forma de denominar el valor del treball i, conseqüentment, el salari en funció del temps dedicat a la producció, per tant, al treball.

El precio medio del trabajo se obtiene dividiendo el valor diario medio de la fuerza de trabajo entre el número de horas de la jornada laboral media⁹¹.

Vet aquí un exemple: 3 xílings/12=3 penics.

Aquesta és la fórmula que se'ns presenta per tal de poder regular els salaris dels treballadors. Però si s'estén la jornada laboral del treballador, per tant, acaba duent a terme una quantitat més elevada de treball que la que li pertoca, provoca que caigui en picat el valor del treball. L'activitat laboral perd valor, ja que s'augmenta el temps de treball, però no ho fa el salari. Aleshores es paga una quantitat menor de diners per franges de treball més extenses. Això, doncs, només fa que beneficiar el capitalista, ja que el salari dels treballadors acaba disminuint de manera substancial, però d'altra banda augmenta la producció. Endemés, pot forçar la producció de l'obrer fent que treballi durant una major quantitat d'hores que no acabarà cobrant.

D'altra banda, trobem el tipus d'assignació dels salaris en funció de la quantitat produïda. Aquesta forma de determinar el salari del treballador es fa de forma predeterminada. És a dir, per cada peça que produeixi el treballador rebrà una quantitat determinada de diners. D'aquesta manera els propietaris poden controlar quina serà la intensitat, la duració i la productivitat del treball que oferirà cada treballador segons el salari de cadascun d'ells. Per exemple, si un treballador cobra 1 xíling per cada 5 peces produïdes, i cobra 7 xílings setmanalment, el propietari se n'assegura que aquest treballador produeix 35 peces a la setmana. Però el treballador, per la seva banda, si s'adona que si augmenta la intensitat del seu treball el seu salari pot incrementar, acaba essent de gran benefici pel propietari, ja que la productivitat serà major i la mitja del temps de treball dels obrers i la intensitat –en tant que ells mateixos ho permetin–, augmentaran. Així doncs, aquesta no acaba sent res més que la forma més evident d'explotació capitalista, jugant amb les capacitats laborals de cadascun dels obrers.

⁹⁰ Literalment significa 'salaris temporals', si bé se sol traduir per 'salari per temps'.

⁹¹ Ibid, pàg. 628.

3.1.7 Secció sèptima. El procés d'acumulació del capital

Ens trobem amb dues situacions en què l'obrer se'ns pot presentar en relació amb els mitjans de producció, el capital i, en definitiva, el mode capitalista en si. D'una banda tenim l'obrer que se'ns presenta realitzant actes vitals individuals. És a dir, produeix per si mateix, per tal d'abastir les seves necessitats i poder subsistir. En aquesta transacció l'obrer es posseeix a si mateix, el capitalista no s'ha apropiat del seu treball ni tampoc del producte obtingut a partir d'aquest. D'altra banda trobem el treballador en una condició productiva. És aquí quan no es pertany, és sotmès a la seva pròpia força de treball que, al cap i a la fi, és la condició existencial humana de què tot propietari s'acabarà apoderant.

El mode de producció capitalista⁹² tracta d'aprofitar-se del fet que per a la subsistència de cada individu, basada en el consum de productes, un fet que és inevitable, no es pot deixar de produir, ja que d'això depèn la supervivència de tot ésser humà. És per això que s'inicia un procés de consum/producció/reproducció, cosa que es pot dur a terme sempre que s'incorporin, al cap d'un temps determinat, nous mitjans de producció. No obstant això, la clau capitalista es troba en convertir la idea que produïm per a la pròpia subsistència, en la idea de produir de manera indefinida per a la producció il·limitada de capital que el propietari acabarà acumulant en grans quantitats.

Però hi ha un matís que els treballadors no coneixen, i que serviria per revertir la situació capitalista. La cosa és que únicament quan l'obrer ha produït plusvàlua i el capitalista se n'ha apropiat, aquest primer rep el seu salari. És a dir, el seu salari prové d'allò que ell mateix ha produït a partir de la seva força de treball, però que el producte obtingut a partir d'aquesta activitat laboral se n'ha acabat apropiant el capitalista, transformant així aquests elements en quantitats elevades de diners. Aquests no són fruit de res més que de l'explotació sistemàtica del propietari, que primer s'apropia del treball obrer i aleshores ho fa del producte obtingut a partir d'aquest últim.

D'altra banda, cal també esmentar que depèn de l'obrer que el capitalista tingui o no aquell fons econòmic que permetrà abastir la inversió en mitjans de producció. Com ja he determinat anteriorment, el cicle capitalista de consum/producció/reproducció només pot ser

⁹² Vegeu l'article de Manuel AZUAJE – David AMÉRICO, «El rei vestit: la paradoxa de la crisi de producció capitalista», en Catarsi (2020), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/el-rei-vestit-la-paradoxa-de-la-crisi-de-produccio-capitalista/>). Aquest article permet de poder disposar d'una visió actual del mode capitalista de producció en relació amb la condició de la Covid-19.

d'aquesta manera sempre que s'incorporin nous mitjans productius, maquinària principalment, substituint la vella i augmentant-ne la qualitat i la quantitat, de nou, per poder generar més productes i obtenir, així, una major quantitat de plusvàlua. Per tant, es pot dir que l'obrer primer estableix una relació de dependència amb el capital, i en un segon moment, de gran rellevància, l'obrer mateix és la condició existencial del capital burgès.

Pel que fa al capitalista, quan s'apropia del treball de l'obrer i obté plusvàlua, és el primer que se n'apodera. Tanmateix, no tan sols és ell que se n'acaba beneficiant, sinó que hi ha altres subjectes que formen part del procés capitalista de l'acumulació de capital, com ara els terratinents o els comerciants.

Endemés, cal fer referència a allò, entre altres factors, que condiciona l'acumulació de capital dels propietaris⁹³. Són els següents factors⁹⁴: el grau d'explotació de la força de treball, la productivitat del treball, la creixent diferència entre el capital produït i el capital consumit i la magnitud de capital avançat. A més a més, és també de gran conveniència per a la classe capitalista que la població augmenti de manera desmesurada: els és convenient que es creï superpoblació. D'aquesta manera disposen d'una major força de treball i tenen a l'abast un major nombre d'obrers.

Però el mode de producció capitalista no tan sols està destinat a incentivar la reproducció del procés productiu del plustreball, del plusproducte i de la plusvàlua, sinó que, per tal que aquests últims fenòmens es puguin donar, s'ha de produir necessàriament la relació d'explotació entre propietaris i treballadors. El procés capitalista està dissenyat per tal que s'hagi de produir i reproduir la relació entre explotador i explotat per a la subsistència d'ambdós.

⁹³ Vegeu Juan Pablo MATEO, *Capital, trabajo y la ley general de la acumulación*, en *Sociología histórica* 9 (2018) 507-534. En aquest article, l'economista de la Universitat de Valladolid ens ofereix una visió més àmplia del procés d'acumulació del capital.

⁹⁴ Vegeu K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política*, § 24: *La transformació de la plusvàlua en capital*, pàgs. 669-702.

3.2 Llibre segon. El procés de circulació del capital

3.2.1 Secció primera. La metamorfosi del capital i el cercle de les mateixes

El capital, tal com l'analitzà Marx, se'ns presenta de formes diferents: com a capital dinerari, capital productiu i capital mercantil. Seguidament faré una breu descripció de cadascun d'ells destacant els processos que considero més rellevants.

Començaré tractant el capital dinerari incloent un fragment del mateix Marx:

El proceso cíclico del capital se desenvuelve en tres fases, que, como se expuso en el primer tomo, se suceden con arreglo a esta secuencia:

Primera fase: El capitalista aparece como comprador en el mercado de mercancías y en el mercado de trabajo; su dinero se convierte en mercancía o efectúa el acto de circulación D-M.

Segunda fase: Consumo productivo, por parte del capitalista, de las mercancías adquiridas. Actúa como productor capitalista de mercancías; su capital recorre el proceso de producción. El resultado es: mercancía de valor superior al de sus elementos de producción.

Tercera fase: El capitalista retorna como vendedor al mercado; su mercancía se cambia por dinero o efectúa el acto de circulación M-D⁹⁵.

La primera fase del capital se'ns presenta de la manera següent: D-M⁹⁶. En aquesta fase el comprador converteix els seus diners en mercaderies, constituïdes per la força de treball i els mitjans de producció; mentrestant el venedor converteix els seus diners en mercaderia. Això és representat amb la fórmula següent⁹⁷:

$$D-M < \frac{FT}{MP}$$

El que evidencia aquesta fórmula és que, tal com vam veure al llibre primer, la força de treball comprada pel capitalista es presenta al mercat en forma de mercaderia. Aquesta estableix una relació amb els mitjans de producció en el moment en què el treballador es ven al propietari (D-FT), la qual és una condició essencial per tal que el valor avançat, allò que es paga per comprar la força de treball, es converteixi en capital. És a dir, la condició capitalista ja dona per suposat el fet que el treballador i els mitjans de producció⁹⁸ presentaran una

⁹⁵ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro segundo*, pàg. 43.

⁹⁶ Aquesta fase consisteix, essencialment, en la transformació dels diners en mercaderia. És la compravenda.

⁹⁷ A partir d'aquest moment farem referència als conceptes següents així: diners (D), mercancia (M), força de treball (FT), mitjans de producció (MP) i producció (P).

⁹⁸ Els mitjans de producció dels quals disposa el propietari són capital productiu. Podem observar una diferència entre el capital dinerari i el capital productiu. El primer de tots, és a dir, aquell capital del qual el capitalista disposa fruit de metamorfosis abans realitzades (compres i vendes), ha de convertir-lo en capital productiu, que

separació, i, per tant, l’obrer haurà de vendre’s per tal de poder disposar de mitjans productius i, en essència, ho haurà de fer per poder subsistir. Amb tot això, el capitalista acaba sent propietari del treballador, al qual acabarà explotant i, així doncs, obtenint capital.

De manera més extensa cal dir que per la banda del propietari, posseïdor de capital, com ja he tractat anteriorment, se’ns presenta al mercat com a comprador de força de treball. Tanmateix, ara amb el seu capital dinerari ha de ser capaç de convertir-lo en capital productiu. És a dir, aquell capital que posseeix ha d’invertir-lo en mitjans de producció per tal que, quan compri força de treball, els obrers puguin tenir mitjans per produir. Si no fos d’aquesta manera, el capital per avançat seria invertit a canvi de cap mena de rendiment, ja que el propietari pagaria als seus treballadors, però aquests no tindrien mitjans productius amb els quals poder treballar i elaborar productes.

D’altra banda, pel que fa a l’obrer, podem dir que es presenta al mercat en forma d’assalariat⁹⁹. És aquest el primer moment en què estableix una relació social amb el capitalista, el qual li compra la seva força de treball a canvi de capital avançat, el salari. Considerem que aquest últim és capital avançat, ja que d’aquest encara no n’ha obtingut cap rendiment, tan sols l’ha objectivat en forma de salari per tal que el seu treballador sigui remunerat.

La segona fase constitueix el final del cicle de circulació de mercaderies donant peu a l’inici del procés de producció. Aquest procés se’ns presenta així:

$$D-M < \begin{matrix} FT \\ MP \end{matrix} \dots P$$

Aquest cicle presenta uns punts suspensius un cop s’ha dut a terme l’intercanvi que significa una suspensió en la producció. El capital dinerari s’ha convertit en capital productiu, que ha de començar a introduir-se en el món del consum. És més, observem que el treballador viu de la venda de la seva força de treball, cosa que li permet comprar aquells productes que

és aquell que permet al treballador produir: els mitjans de producció. Per tant, ara el propietari no tan sols posseirà capital en forma de diners, sinó també en forma de maquinària i força de treball.

⁹⁹ Pot ser de gran interès llegir l’article de Jesús RODRÍGUEZ ROJO, «Cap a una anatomia contemporània dels enterraments del capital», en Catarsi (2020), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/proletaris-el-capital-marx-manifest-comunista-classe-obrera/>), on l’autor ens ofereix una visió del proletariat actual i ens mostra com aquest segueix augmentant, així com la necessitat d’acabar amb el sistema capitalista mitjançant la força de la classe treballadora.

l’ajuden a sobreviure. Per tant, se’ns presenta de la forma següent: FT-D-M o, al cap i a la fi, M-D-M¹⁰⁰. No obstant això, el procés de producció pateix una transformació social, ja que el procés productiu és interromput per l’esma capitalista de destinar aquest procés únicament a la producció de capital.

Pel que fa a la tercera fase, podem determinar que és el cicle en què el capital es presenta amb la seva forma mercantil. En aquest procés, el capitalista presenta les mercaderies produïdes al mercat, les quals acaben convertint-se en capital, i aleshores en plusvàlua. Aquesta fase és representada amb la fórmula que mostro a continuació:

$$M'-D'$$

El propietari, presentant-se com a posseïdor de la força de treball de l’obrer, l’acaba explotant. Aleshores, a partir del plustreball, acaba obtenint plusproducte, que ven al mercat. No ven tan sols el producte produït, sinó que també aquell valor prèviament adherit a partir de la força de treball que l’obrer ha efectuat de manera gratuïta¹⁰¹. De la mateixa manera que presenta la mercaderia amb plusvàlua al mercat, acaba obtenint diners amb més valor, el que anomenem plusvàlua¹⁰².

Finalment, analitzant globalment la forma del capital en el seu cicle:

$$D-M < \frac{FT}{MP} \dots P \dots (M-m)-(D+d)$$

D’aquesta manera, podem afirmar que el capital en cada cicle es presenta d’una forma diferent. És més, ha de passar estrictament per la fase anterior per tal d’avançar cap a la següent. A tot això cal dir que el capital dinerari, el capital mercantil i el capital productiu són, ara, simples tipus de capital industrial, que engloba cadascuna de les funcions del capital mencionades prèviament.

¹⁰⁰ Marx acaba considerant la fórmula assenyalada ja que, al capdavall, la força de treball és una mercaderia com una altra.

¹⁰¹ Això és el que anomenem plustreball, que acaba sent treball no remunerat que el treballador duu a terme de forma obligada a canvi de cap mena de compensació econòmica.

¹⁰² Vegeu un article referent a situacions en què ens trobem en l’actualitat d’Antoni PUIG SOLÉ, «L’entrevista a Alberto Garzón i la plusvàlua dels gorrins», en Catarsi (2022), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/lentrevista-a-alberto-garzon-i-la-plusvalua-dels-gorrins/>).

En segon lloc trobem el capital productiu, el cicle del qual se'ns presenta amb la fórmula següent: $P...M'-D'-M...P$. Aquest procés es basa en la reproducció de la plusvàlua, no pas en la valorització del capital com succeïa en el procés del capital dinerari. El capital productiu es manté sota el domini del capitalista, que, o bé l'acumula donant peu al procés de l'atresorament que acaba servint de fons de reserva, o l'inverteix en mitjans productius per tal d'augmentar i accelerar el procés de producció.

I, en darrera instància, analitzaré el cicle del capital mercantil. Aquest procés s'expressa amb la fórmula que mostro a continuació: $M'-D'-M...P...M'$. En aquest cicle, el capital, ja valoritzat, dona peu a l'inici del cicle, i també l'acaba. Com podem observar, M' se'ns presenta al principi i al final de la successió que estem tractant. És més, aquest cicle ens permet observar com el capital individual de cada capitalista és tan sols una part que s'entrellaça amb el capital d'altres propietaris, donant peu, així, al procés del capital total en el seu conjunt.

Un cop havent observat el procés en què es veu involucrat el capital en les diverses formes en què se'ns presenta, podem determinar que cadascuna d'elles forma part d'un procés cíclic¹⁰³ que té en comú l'objectiu de la valorització del capital. Podem veure que el capital parteix de la producció i de la circulació, procés que se'ns presenta no pas de forma estàtica, sinó mostrant-nos el desenvolupament cíclic de si mateix, és a dir, que se'ns presenta en forma de moviment temporal que pateix canvis i alteracions constants. Endemés, els diferents tipus de capital es poden creuar els uns amb els altres sense haver de conservar en tots els casos la seva forma originària.

D'altra banda és necessari considerar també el temps de circulació. Aquest procés dependrà, en essència, del temps de producció (força de treball), que depèn, al seu torn, de factors com la maquinària i la força productiva, i del temps de la pròpia circulació, que és quan el capital adopta les diferents formes (capital productiu, dinerari i mercantil).

A més a més, també hem de tenir en compte els costos de circulació, que es classifiquen de la manera següent: els anomenats costos de circulació, els costos de conservació i els costos de transport. Els del primer tipus són aquells que fan referència al procés de compra i venda de productes és allò invertit en les metamorfosis de les mercaderies. És el moment en què el capitalista es mou al mercat i també dedica temps a l'organització dels seus negocis i dels seus diners. Els del segon tipus, els costos de

¹⁰³ Podem representar-lo mitjançant la fórmula següent: 1) $D-M...P...M'-D'$; 2) $P...Cc...P$; i 3) $Cc...P (M')$.

conservació, són aquells que fan referència a la conservació dels productes, així com de la maquinària. Sense la protecció contra el deteriorament d'aquestes últimes no seria possible la producció, per tant, tampoc ho seria el desenvolupament dels negocis capitalistes. I, en darrer lloc, els costos de transport, que són aquells que fan referència al treball productiu dedicat al desplaçament dels productes per tal que el capitalista pugui expandir la seva activitat productiva arreu i negociar també amb altres capitalistes. Aquests costos són coberts per treball viu i objectivat d'obrers que es troben en mans de propietaris.

3.2.2 Secció segona. La rotació del capital

Hemos visto que el tiempo total de rotación de un capital dado es igual a la suma de su tiempo de circulación más su tiempo de producción. Es el espacio de tiempo que se extiende desde el momento en que se adelanta el valor de capital bajo una forma determinada hasta el retorno del valor de capital en proceso bajo la misma forma¹⁰⁴.

En aquest paràgraf, Marx ens ofereix una visió general del temps de circulació del capital, que depèn del període de temps dedicat a la seva producció, i aleshores a la seva circulació, un tema tractat en la secció anterior. Però en aquest apartat, un cop estudiats els cicles pels quals transita el capital, començaré desenvolupant les diferències entre el capital fix i el capital circulant.

D'una banda, podem dir que el capital fix està constituït per aquells mitjans de treball, el valor dels quals disminueix¹⁰⁵ a mesura que avança la seva vida útil, durant la qual han anat transferint el seu propi valor a les mercaderies que produeix. És a dir, els mitjans de treball, que no abandonen mai l'esfera de la producció, com ara venen a ser les fàbriques o la maquinària, perden valor de canvi a mesura que transfereixen el seu valor d'ús al producte. És per això que s'ha de proveir i substituir per maquinària nova.

Els mitjans de treball no entren de forma material i directa al producte, sinó que, no obstant el fet que el seu valor sigui traspasat al valor del producte, sempre hi ha una part fixa que no desapareix. Per exemple, una màquina, per molt que el seu valor disminueixi a mesura

¹⁰⁴ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economia política. Libro segundo*, pàg. 177.

¹⁰⁵ El valor dels mitjans de producció disminueix segons avança la seva vida útil. És per aquest motiu que el capitalista ha d'assegurar que disposa d'un fons de reserva per tal que en el moment en què aquests elements deixin de funcionar, pugui disposar d'un fons dinerari amb el qual abastir les noves necessitats que se li presentaran: comprar nous mitjans amb els quals poder produir. El propietari ha de tenir a l'abast un fons que pugui assegurar el bon manteniment de la maquinària, com per exemple la seva neteja, les reparacions dels seus desperfectes, etc.

que el transfereix a allò que produeix, no deixa mai de ser un mitjà de producció. En canvi, d'altra banda, allò que es considera capital circulant o fluid, en desapareix el valor. Podríem considerar capital circulant la matèria primera, per exemple. Aquest producte és de consum individual directe per a l'individu, cosa que no podria succeir en el cas del capital fix. Aquests últims tipus de producte només es consumeixen en l'àmbit productiu i no poden ser de consum individual.

Per tant, el capital circulant és aquell que entra de manera directa al producte, com seria la matèria primera o els productes semielaborats. Així doncs, el capital circulant són els objectes de treball, mentre que el capital fix són els mitjans de treball. Cal fer també especial referència al fet que no determinem el caràcter del capital segons sigui fix o circulant per la seva mobilitat, sinó que per la seva funció.

No obstant el fet que se'ns presentin diferències pel que fa al caràcter del capital, considerant-lo o bé fix o bé circulant, aquest no és un fet que condiciona els processos de producció, pel que fa a la seva duració en si un cop s'està produint. És a dir, aquests no duren més o menys depenent del caràcter que presenti el capital. Tanmateix, sí que afecta al temps que es necessita per tal de començar l'activitat productiva, així com a la velocitat de la rotació dels productes. Aquests temps de rotació depenen de les jornades laborals dedicades a la producció de cadascuna de les unitats d'una mercaderia determinada. Aquesta mercaderia té un valor que és agregat al propi producte de manera gradual. A mesura que es treballa un producte, aquest va adquirint més valor, el seu valor augmenta progressivament. Aleshores, aquest no pot ésser considerat una mercaderia fins al moment en què està acabat de manera definitiva, fins que ja li ha sigut agregat el valor que li correspon.

Però cal tenir en compte un aspecte important, el qual té, principalment, una gran relació amb el temps de producció i el de la jornada laboral, que pot ser interrompuda o suspesa temporalment. El fet és que hi ha productes que, per la seva naturalesa, alteren. És a dir, hi ha materials amb els quals es treballa per tal de produir mercaderies que tenen necessitats a nivell fisiològic o químic, entre altres, que no poden passar-se per alt. Seria el cas de les pells, per exemple: per tal de fabricar sabates, els treballadors han de disposar de pell, la qual, abans que sigui utilitzada per a la producció de calçat, ha de passar per processos en què és tractada, tallada, teixida... Aquests procediments endarrereixen o poden interrompre la producció de mercaderies degut al fet que els treballadors no disposen de la matèria

primera amb la qual han de produir. És per això que la naturalesa d'alguns materials provoca canvis en els tempos de producció i en les jornades laborals.

Fent referència al temps de circulació, podem observar que hi ha diversos factors que el condicionen. El fet que els processos de venda no tan sols es duguin a terme a zones properes i que la comercialització de productes es dugui a terme a nivell mundial, no permet l'agilització dels processos de venda. El fet que les mercaderies s'exportin a altres mercats d'arreu del món provoca que això suposi un endarreriment en el comerç. Però a més a més, no hem d'oblidar que això suposa per als propietaris una despesa a nivell econòmic, per tant, és per aquest motiu que, novament, han de disposar d'un fons dinerari¹⁰⁶ per tal de poder cobrir aquests costos a nivell de transport mercantil.

Una altra qüestió que tractà Marx i que estudiaré en aquest apartat és l'efecte del temps de rotació sobre la magnitud de l'avançament de capital. Posem per cas l'exemple següent: el temps de treball i de producció és de nou setmanes, mentre que el de circulació és de tres setmanes. Aleshores ens trobem amb un període de rotació de dotze setmanes. A més a més, el desemborsament setmanal és de 100 lliures, cosa que significa que en són 900 en total (nou setmanes).

En aquest punt ens trobem amb el fet que la producció s'atura, es paralitza, durant un període de temps de tres setmanes, que és dedicat a la circulació dels productes. Però això suposa un enorme entrebanc pels propietaris, ja que no poden produir durant el període en què es duu a terme la rotació, ja que, en aquest moment, no disposen de capital per a la producció. De llavors en endavant tenen dues possibilitats: que les 900 lliures de les quals disposen els serveixin tant per a la producció com per a la circulació un cop havent reduït l'escala de producció, o bé que disposin d'un capital circulant suplementari que permeti tornar a començar el cicle un cop hagin passat les nou setmanes.

D'aquesta manera, havent observat les possibilitats es conclou determinant que és de gran importància que el capital mercantil dels capitalistes es presenti, parcialment, en forma de capital dinerari per tal de poder afrontar les diverses despeses que se'ls poden presentar, així com per tal de poder aconseguir que el cicle productiu no es paralitzi en el moment de la circulació, ja que no es disposa d'un fons que els permeti seguir invertint en mitjans de

¹⁰⁶ Un fons de reserva que hagin anat acumulant al llarg dels processos productius i comercials en què hagin pogut obtenir diners. Aleshores, aquests no els han tornat a invertir i els mantenen en forma de fons dinerari per tal d'invertir-los quan se'ls presentin necessitats que hauran d'afrontar.

producció, en força de treball, matèria primera..., per tal de seguir produint sense aturar aquest procés. Finalment cal recordar que el propietari també hauria de disposar d'una quantitat encara més elevada de diners amb els quals poder revestir aquells dels que ja disposen en el cas que fos una necessitat de la qual no poguessin prescindir.

3.2.3 Secció tercera. La reproducció i circulació del capital social global

Si consideramos en su resultado la función anual del capital social –o sea, del capital global, del cual los capitales individuales no son más que fracciones cuyo movimiento es tanto su movimiento individual como, al mismo tiempo, eslabón integrante del movimiento del capital global–, esto es, si tomamos en consideración el producto mercantil que suministra la sociedad durante un año habrá de quedar en claro cómo se efectúa el proceso de reproducción del capital social, qué caracteres distinguen ese proceso del proceso de reproducción de un capital individual y qué caracteres son comunes a ambos¹⁰⁷.

Com podem observar a partir d'aquest fragment de Marx, el capital individual constitueix, parcialment, el procés del capital social global. És a dir, el capital individual no divergeix dels processos globals del capital social, sinó que en forma part.

Marx ens comença parlant de la reproducció simple relacionant-la amb el procés social global pel qual transita el capital¹⁰⁸. Ens planteja una idea principal: adoptant una perspectiva social, el producte anual està principalment constituït per dues parts. D'una banda inclou aquella part que proveeix el capital, i d'altra banda aquells que formen part del fons de consum. El fons de consum és aquell que es produeix per tal de consumir individualment, que seria el consum considerat improductiu, i d'altra banda aquell produït pel consum productiu, és a dir, aquelles inversions en mitjans de producció que permet als propietaris millorar les condicions productives de la seva indústria, per així poder augmentar la producció i acabar obtenint els beneficis econòmics desitjats.

Com hem vist, els cicle global del capital social engloba tant els productes de consum individual com els de consum productiu. Ara bé, cal entendre aquesta interrelació i com funciona a l'hora de constituir un mateix procés. El fet és que els productes que acaben

¹⁰⁷ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro segundo*, pàg. 443.

¹⁰⁸ El moviment del capital mercantil social es basa, en essència, en el consum dels individus que disposen d'aquest capital, ja sigui en major o menor mesura. D'un costat tenim l'obrer, que inverteix el seu salari en productes que permeten que subsisteixi; mentre que de l'altre costat observem el capitalista, que disposa d'una quantitat més elevada de capital que inverteix tant en béns de consum individual com en altra maquinària, que acabarà essent de gran benefici per a la seva indústria.

convertint-se en capital, ja sigui de consum productiu, que constitueixen allò que denominem sector I, o individual, que constitueixen el sector II, han de reproduir-se de manera constant. És el moment en què entren a l'esfera de la circulació que, o bé els capitalistes i els obrers se n'apropien com a béns individuals per tal de subsistir o simplement per consumir sense una necessitat real, o bé els propietaris se n'apoderen i acaben convertint-los en mitjans productius. Tot i això, el seu valor pot ser dividit, i no necessàriament en tots els casos ha de ser consumit en l'esfera individual o en la productiva. Pot ser que un mateix producte sigui consumit per propietaris per a la producció, i també que sigui de consum individual.

Aleshores, pel que fa al seu valor en el procés del capital social en què es veu involucrat, podem observar que no varia a nivell global. El valor d'un producte pot créixer o decreixer segons els processos de reproducció, però globalment, segueix tenint sempre la mateixa funció.

Cal considerar també que, al mateix temps, les classes que constitueixen la societat industrial –capitalistes i obrers– han de seguir reproduint-se per tal que el cicle productiu no perdi el caràcter capitalista. Per tant, tot acaba formant part d'un mateix procés: els capitalistes i els obrers es presenten al mercat amb unes necessitats determinades. Aleshores l'obrer, que ha de treballar per sobreviure, s'acaba venent al propietari, el qual l'explota i n'obté els beneficis corresponents. Però incidint en l'esfera de la circulació, un cop les mercaderies s'han produït, tant els capitalistes com els obrers han de fer-se amb aquestes, consumint-les segons més els interessi per tal que sigui possible la seva subsistència, així com la continuïtat del model capitalista de producció.

En cada sector, tenint en compte si els productes són de consum productiu o individual, Marx fa una distinció determinant les dues parts constitutives que el formen: el capital variable i el capital constant. En primer lloc tenim el capital variable, que és aquell que fa referència al valor de la força de treball social que exerceix la classe obrera. És a dir, és el valor del conjunt de salaris pagats als treballadors. En segon lloc trobem el capital constant, que fa referència al valor del conjunt de mitjans productius. Aquests es divideixen, com ja hem vist anteriorment, en capital fix (maquinària, eines, fàbriques, etc.) i en capital circulant (matèria primera, productes semielaborats, auxiliars).

Però cal observar els intercanvis¹⁰⁹ que analitza Marx que es duen a terme entre els diversos sectors. Són els següents: l'intercanvi entre els dos sectors (I per II), l'intercanvi dins del sector II, i finalment l'intercanvi dins del sector I. Seguidament els presentaré de forma més simplificada.

En primer lloc trobem l'intercanvi entre I i II. Aquest no consisteix en un intercanvi directe entre mitjans de consum i mitjans de producció, sinó que hi ha un factor que hi intervé, els diners. Aquest intercanvi es basa, essencialment, en la relació dinerària que mantenen els dos sectors entre ells. D'una banda el capitalista paga a l'obrer, que inverteix el seu salari en mitjans de consum que el mateix capitalista li ofereix. Llavors aquest últim acaba invertint en el beneficis obtinguts a partir de la venda de les seves mercaderies en mitjans de producció. Però no obstant el fet que hi intervingui el capital dinerari, aquest procés és essencialment un intercanvi entre mitjans productius i mitjans de consum.

En segon lloc trobem l'intercanvi que es realitza entre béns de consum –entre béns necessaris i béns sumptuaris¹¹⁰–, que formen part del sector II. Aquest intercanvi evidencia l'existència i l'activitat productiva que la classe obrera duu a terme. Aquesta classe es veu obligada a produir per tal de satisfer els desitjos capitalistes, l'enriquiment dels quals s'accentua durant la producció en aquest sector, ja que s'acaba produint per produir, sense cap mena de necessitat real. És a dir, podem determinar que, en definitiva, la reproducció ve acompanyada de l'augment de les riqueses dels propietaris, que acaben disposant de productes sumptuaris, posseint també el capital necessari per tal de posseir-los quan més els convingui.

En tercer i últim lloc hi ha l'intercanvi realitzat en el sector I. Aquest procés és el més senzill de tots, ja que tot producte es constitueix de mitjans de producció, el valor dels quals és transferit a les mercaderies. Els mitjans productius difícilment canvien de sector o d'ubicació, o no ho fan gairebé en cap cas. Sempre es troben en la mateixa esfera de producció i circulació. No sol succeir que es duguin a terme intercanvis recíprocs entre

¹⁰⁹ Per tal de disposar d'una explicació ampliada dels intercanvis que es duen a terme entre els diferents sectors, vegeu Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economia política. Libro segundo*, § 20: *Reproducció simple*, pàgs. 367-387.

¹¹⁰ Podem establir una diferència entre els diferents tipus que trobem de béns de consum. Se'ns presenten dos subsectors: d'una banda topem amb els béns necessaris (a), que són aquells que possibiliten la subsistència de l'home i que són de necessitat real per tal de poder sobreviure; i d'altra banda trobem els béns sumptuaris (b), que són aquells que són consumits sense cap mena de necessitat real, és a dir, són un simple luxe que es pot permetre la classe capitalista, ja que disposa de capital suficient per tal de comprar-ho.

mitjans de producció, sinó que, durant la seva vida útil, sempre es troben en mans del mateix capitalista i exerceixen sempre la mateixa funció dins del procés productiu.

En darrer lloc parlaré de l'acumulació i reproducció ampliada. Es parteix de dues idees principals: 1) Tota la plusvàlua s'acumula, i aquesta suma permet l'expansió del capital per tal d'implantar una nova empresa industrial¹¹¹, i 2) Abans de dur a terme el procés d'acumulació s'ha d'haver assegurat una producció a escala ampliada, ha de ser de gran potència ja a partir dels seus elements materials primaris per tal de poder convertir els diners en mitjans de producció.

El capitalista, en un principi, retira diners del procés de circulació i es produeix el fenomen de l'atresorament. Tanmateix, aquests diners tan sols han deixat de circular¹¹² i han començat a ser acumulats pel capitalista. Tot i així, tal com digué el mateix Marx: «Aunque no sea una riqueza social nueva, adicional, esta plusvalía atesorada en forma de dinero representa nuevo capital—dinero potencial, gracias a la función con vistas a la cual se atesora¹¹³».

Ara bé, el procés de l'acumulació capitalista¹¹⁴ es produeix tant en el sector I com en el sector II. Per un costat, un cop hem observat que l'atresorament no és considerat producció ni acumulació com a tal, ja que tan sols és retirat de l'esfera activa de circulació, determinem que no es pot passar de manera directa de la reproducció simple a l'ampliada de forma automàtica. Això succeeix en el moment en què el sector I augmenta la producció i aquests productes els destina al sector I¹¹⁵, i consegüentment en disminueix els que van a parar al sector II. Però no tan sols això, sinó que també és necessari que els plusproductes del sector I siguin utilitzats com a capital constant addicional pels capitalistes del sector II.

¹¹¹ No obstant el fet que es pugui instal·lar una empresa industrial, això no és possible dur-ho a terme de forma immediata. Per tal de poder realitzar-ho ha de passar per un augment de la producció, i aleshores per un procés d'acumulació real per poder disposar d'una quantitat de capital que permeti finançar la seva pròpia empresa industrial.

¹¹² Aquesta quantitat de diners no és addicional, tan sols ha estat retirada de l'esfera de la circulació. En el moment en què es realitza una venda no s'acaba realitzant una compra i, d'aquesta manera, es retiren els diners del mercat i aquests deixen de circular.

¹¹³ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro segundo*, pàg. 549.

¹¹⁴ Vegeu Karl MARX, *Elementos fundamentales para la crítica de la Economía Política (Grundrisse) 1857-1858* (Vol. 1), Mèxic: Siglo XXI 2007.

¹¹⁵ Aquests productes són venuts pel propietari que, seguidament, no es presenta com a comprador, sinó que tan sols actua com a venedor per tal de poder efectuar el procés d'acumulació.

Pero A solo efectúa ese atesoramiento en la medida en que se presenta únicamente –en lo que respecta a su plusproducto– como vendedor, sin hacerlo a continuación como comprador. Su producción paulatina de plusproducto –del portador de su plusvalor, que debe convertirse en dinero– es, por tanto, el supuesto de su atesoramiento¹¹⁶.

Per l'altre costat, pel que fa a l'acumulació que es duu a terme al sector II, observem que aquest procés exigeix que els productes que són produïts al sector II pertanyin únicament a aquest sector mateix. A més a més, fent referència al procés de venda podem dir que aquest ha d'assegurar que una part dels productes del sector II no es venguin i d'aquesta manera s'aturi la reproducció.

3.3 Llibre tercer. El procés global de la producció capitalista

3.3.1 Secció primera. La transformació de la plusvàlua en guany i de la quota de plusvàlua en quota de guany

El primer y más importante fenómeno de las economías capitalistas explicado por la teoría de Marx es el fenómeno de la ganancia. La ganancia es el principal objetivo de las economías capitalistas, el principal determinante de los gastos de inversión y el principal determinante del estado general de la economía. Así que cualquier explicación de la ganancia es la cuestión más importante en una teoría del capitalismo y es la pregunta principal que deben responder la teoría del capitalismo de Marx¹¹⁷.

D'ara ençà ens centrarem en quin és el veritable cost de producció del capitalista relacionant-ho amb els costos reals, i també tenint en compte els guanys. Marx digué:

Lo que cuesta la mercancía al capitalista y lo que cuesta la producción de la mercancía son dos magnitudes totalmente diferentes¹¹⁸.

El que inverteix realment el capitalista per tal de produir una mercaderia no és res més que la suma del valor dels mitjans productius utilitzats per a la producció, més la força de treball efectuada. Tanmateix, aquesta força de treball no li suposa al capitalista cap cost suplementari, ja que la majoria de treball realitzat per l'obrer no és remunerat¹¹⁹. Per tant, el

¹¹⁶ K. MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro segundo*, pàg. 551.

¹¹⁷ Fred MOSELEY, *Ensayos de economía marxista*, Madrid: Maia Ediciones 2017, pàg. 151.

¹¹⁸ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro tercero*, pàg. 40.

¹¹⁹ Això és, essencialment, treball gratuït efectuat per obrers, el salari dels quals no equival a la quantitat real d'hores invertides a l'activitat laboral que duen a terme.

cost de producció és, en essència, el cost total del valor dels mitjans de producció amb els quals s'ha treballat.

Podem dir, en conseqüència, que el cost capitalista de producció mercantil únicament té en compte aquella quantitat real de capital invertida, mentre que el valor real de producció d'una mercaderia és constituïda pel conjunt dels costos de treball per a la producció, que inclou tant el valor dels mitjans de producció com la força de treball del conjunt dels obrers que, en el cas dels propietaris, no paguen.

A continuació presentaré dos exemples que ens permetran observar els costos totals de producció de mercaderies, així com quins són els diferents factors que s'han de tenir en compte a l'hora de considerar els costos reals.

I) S'avança un capital de 500€¹²⁰, dels quals 400€ han estat invertits en mitjans productius i 100€ en força de treball.

II) El valor mercantil (el valor que es presenta al mercat) és de 600€, mentre que el preu de cost ha estat de 500€, entre els quals podem dir que 400€ són invertits en mitjans de producció, 100€ en jornades laborals, i els 100€ restants que constitueixen el valor mercantil són els obtinguts en forma de plusvàlua a partir del plustreball.

Tal com hem anat analitzant, una mercaderia està constituïda de força de treball i de mitjans productius, la suma del valor dels quals és el que considerem els costos de producció. Ara bé, la qüestió és què és el que permet al capitalista obtenir un guany o, al cap i a la fi, plusvàlua. Amb paraules de Marx:

Por eso, si se vende la mercancía a su valor, se realiza una ganancia igual al excedente de su valor por encima de su precio de costo, es decir, igual al total del plusvalor contenido en el valor mercantil. Pero el capitalista puede vender la mercancía con ganancia aunque la venda por debajo de su valor. Mientras su precio de venta se halle por encima de su precio de costo, aunque por debajo de su valor, siempre se realizará una parte del plusvalor contenido en ella, esto es, siempre se obtendrá una ganancia¹²¹.

Tal com digué Torrens¹²²: «La ganancia no puede surgir de la producción, pues de lo

¹²⁰ Tot i que s'hagi dut a terme una distinció entre capital constant i capital variable, podem determinar que ja no s'estableix una diferència significativa entre ells, ja que, al cap i a la fi, ambdós constitueixen els costos de producció i no presenten diferències a nivell funcional.

¹²¹ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro tercero*, pàg. 49.

¹²² Robert Torrens (1780, Derry - 1864, Londres) va ser un economista polític, escriptor, militar britànic i era propietari de la revista *Globe*. Provenia d'una família extensa i nombrosa d'una ciutat anomenada Londonerry de l'illa d'Irlanda.

contrario ya estaría contenida en los medios de producción, y en consecuencia no sería un excedente por encima de sus costos¹²³».

En aquest punt ja podem determinar que l'interès principal del capitalista és obtenir un excedent¹²⁴ respecte a allò invertit en la seva producció a partir de la venda de les mercaderies produïdes. Però, aleshores, que el capitalista obtingui –o no– plusvàlua depèn tant de la seva capacitat de dur a terme una explotació laboral sistemàtica dels treballadors¹²⁵, com de la seva capacitat de vendre les mercaderies a un preu més elevat que els correspondria tenint en compte els seus costos de producció i el seu valor real.

Però un cop considerada la intenció capitalista, que se centra principalment en la producció de plusvàlua, cal fer esment de la gran influència que tenen alguns factors en el temps d'obtenció de guanys.

El medio principal para abreviar el tiempo de producción es el aumento de la productividad del trabajo, lo que se denomina habitualmente el progreso de la industria¹²⁶.

D'una banda consideraré el temps invertit en la producció de mercaderies. Cal dir que per tal de poder-lo reduir, s'ha d'augmentar l'efectivitat productiva. Si, per exemple, un obrer, en comptes de treballar 12 hores en treballa 18, això acabarà sent igual a què treballi 3 dies més per setmana, i serà també igual a què treballi 3 anys en comptes de 2.

Així doncs, es duu a terme una concentració dels mitjans productius¹²⁷ i de l'ús que se'ls dona per tal de poder produir al màxim i obtenir els majors rendiments possibles. És d'aquesta manera com el treball adopta un caràcter social¹²⁸, ja que els treballadors es concentren a les fàbriques duent a terme la tasca productiva basada en la col·lectivitat i en la

¹²³ Robert TORRENS, *An Essay on the Production of Wealth; with an Appendix, in which the Principles of Political Economy are applied to the Actual Circumstances of this Country*, London: Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, 1821, pàg 51-53.

¹²⁴ Aquest excedent fa referència al capital que s'obté a partir de l'intercanvi de la mercaderia per diners, procés del capital representat amb la fórmula següent: D-M-D'.

¹²⁵ És important tenir en compte el fet que el que permet al capitalista generar plusvàlua és el plustreball, aquella activitat laboral impagada. Per tant, és a partir del capital variable que el capitalista pot obtenir excedents econòmics, no a partir del capital constant, al qual no pot explotar segons la seva conveniència tal com ho fa amb els treballadors. La vida útil de la maquinària és limitada, per tant, si l'explota deixarà de ser efectiva al cap d'un temps menor. En canvi, els treballadors poden ser explotats en major o menor mesura segons consideri el propietari, però el seu salari no variarà, per tant, els costos de producció invertits en força de treball tampoc no ho faran, cosa que permetrà al capitalista obtenir un capital major que aquell realment invertit en la producció.

¹²⁶ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro tercero*, pàg. 83.

¹²⁷ Tal com podem observar, els mitjans de producció esdevenen mitjans d'explotació sistemàtica per part del capitalista.

¹²⁸ Vegeu Marta HARNECKER, *Los conceptos elementales del materialismo histórico*, Madrid: Siglo XXI ³⁶1976, pàgs. 33-73.

cooperació¹²⁹.

A més a més, el fet que es concentrin els obrers en una mateixa fàbrica permet que el capitalista estalvi capital constant, com per exemple calefacció o llum, o simplement que no hagi d'apropiar-se d'un nombre tan elevat de màquines, ja que els obrers poden dividir i repartir-se les tasques, i aleshores reduir el consum de maquinària a nivell individual. Aquest estalvi es pot dur a terme, ja que les condicions laborals es consideren a gran escala, tenint en compte un gran nombre d'obers a l'hora.

En general, la producción capitalista, con toda su tacañería, es enormemente derrochadora con el material humano, tal como por otra parte, gracias al método de la distribución de sus productos mediante el comercio y su modalidad de la competencia, procede de modo sumamente dispendioso con los medios materiales, perdiendo por un lado para la sociedad lo que por el otro gana para el capitalista individual¹³⁰.

Cal contemplar, a més a més, la importància del procés de circulació per tal que els propietaris obtinguin plusvàlua. La millora en les comunicacions és d'una importància considerable, ja que permet agilitzar i facilitar els processos de circulació, de compra i de venda dels capitalistes que es mouen dins l'esfera comercial. D'aquesta manera, com més ràpids siguin determinats processos, més ràpidament podran obtenir els guanys corresponents.

En darrer lloc analitzaré aquells factors influents en les oscil·lacions del preu. D'una banda cal tenir en compte el capital constant. Podem observar que, per exemple, la qualitat de la matèria primera amb les que, entre altres coses, es construeix la maquinària, varia. Aleshores, al moment en què la seva qualitat incrementa, ho fan també el seu valor i el seu preu, cosa que provoca que els guanys decreixin. Segons Marx: «Bajo circunstancias en lo demás iguales, la tasa de ganancia aumenta y disminuye, por ende, en sentido inverso al precio de la materia primera¹³¹». És per aquest motiu que és d'una importància considerable que la matèria primera tingui un preu baix per tal de poder obtenir un guanys més elevats.

D'una banda podem parlar de la maquinària. El fet que aquesta es desgasti, es desvaloritzi i sigui substituïda per capital constant nou, permet a nous capitalistes donar un segon ús a aquests materials, el valor dels quals ha disminuït. No obstant aquest fet, es poden

¹²⁹ L'obrer es veu sotmès a treballar col·lectivament i a economitzar el seu treball, ja que es troba en la mateixa situació que la resta d'obers amb els quals treballa, una situació en què no posseeixen la seva força de treball, que els és aliena.

¹³⁰ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro tercero*, pàg. 101.

¹³¹ *Ibíd.*, pàg. 125.

reproduir els processos industrials utilitzant aquests mitjans de producció a un cost menor i obtenint beneficis més elevats esprement al màxim el rendiment de la maquinària en qüestió.

D'altra banda el capital variable pateix una alliberació pel que fa a la quantitat dinerària que s'hi inverteix. És a dir, el fons de diners invertit en força de treball, per exemple, es redueix. Aleshores, aquests diners permeten al capitalista destinar-los a altres elements, tot reduint els salaris dels obrers. És per això que es duu a terme una alliberació de capital, ja que el valor i la quantitat necessària¹³² de la força de treball descendeix i, per tant, es destina aquest capital excedentari a altres àmbits d'interès capitalista, com ara en la compra d'altres elements necessaris per a la producció, com maquinària o eines, o simplement se n'apropien tot acumulant-ne quantitats nombroses.

També hem de considerar el fet que, quan les mercaderies es presenten al mercat i s'intercanvien per diners, una part d'aquests ha de ser invertit en la reposició de capital constant. Però el cas és que aquest capital constant està format per matèria primera, l'abundància de la qual depèn de factors naturals, com ara el rendiment de les collites, que són factors que poden influir en les oscil·lacions pel que fa al valor dinerari.

3.3.2 Secció segona. La transformació dels guanys en guanys mitjans

Podem observar una divisió del capital tenint en compte la seva composició¹³³. D'un costat trobem la composició tècnica del capital. Aquesta és, senzillament, aquella relació entre els mitjans de producció i la força de treball viva (el treball que realitza l'obrer). De l'altre costat trobem la composició orgànica del capital. Aquesta fa referència a la relació entre el capital constant i el capital variable. Per exemple, Marx observa que a causa del desenvolupament capitalista, es produeix un augment considerable de la maquinària utilitzada per cadascun dels obrers per tal de produir i obtenir rendiments de forma més ràpida, cosa que significa que es produeix un augment de la composició orgànica del capital.

Tanmateix, observem també que quantitats iguals de capital generen guanys desiguals.

¹³² La desvinculació o alliberament de capital també es produeix en el moment en què ja no es requereix una quantitat tan gran de treballadors per tal de dur a terme una activitat laboral concreta.

¹³³ Vegeu l'article de Juan Pablo MATEO TOMÉ, «Una aproximación alternativa a las dimensiones de la composición del capital», en *Ensayos de economía* 33 (2008) 81-108. En aquest article, Tomé tracta les composicions del capital que tracto breument en aquesta secció, i ens ofereix una visió més àmplia respecte a les dimensions del capital (tècnica, orgànica i valorativa).

Això, principalment, es deu al fet que la seva composició és diferent. No obstant això, seguidament podem observar el que digué Marx respecte al capital fix i al capital circulant, els quals, en canvi, no influeixen en la producció i obtenció de guanys:

En cambio, a lo que respecta a la proporción entre capital fijo y circulante en la composición del capital, la misma no afecta en absoluto, considerada en sí y para sí, la tasa de ganancia. Solo puede afectarla si esa diferente composición coincide con una diferente proporción entre las partes variable y constante, es decir, cuando la diversidad de la tasa de ganancia se debe a esta diferencia, y no a la diferencia entre capital fijo y circulante; o bien si la diferente proporción entre los componentes fijo y circulante está condicionada por el tiempo de rotación durante el cual se realiza una ganancia determinada¹³⁴.

Endemés, a l'hora de considerar el total dels guanys obtinguts –havent realitzat la suma de la plusvàlua–, i de fer-ne el càlcul corresponent, s'han de considerar els preus de producció. Això ho podem calcular sumant el valor de cadascun dels mitjans de producció utilitzats, i d'aquesta manera obtindrem el seu valor global. Aleshores, podrem considerar, en la seva totalitat, quin és el capital invertit en la producció.

D'altra banda cal parlar dels valors de mercat. Aquests són els valors que trobem en una esfera social concreta, dins la qual podem diferenciar altres valors individuals. Però, no obstant el fet que es poden trobar diferents valors en una mateixa esfera mercantil, només hi ha un únic preu de mercat. Aquest s'estableix a partir de la mitjana de les condicions de producció dels diferents capitalistes que es presenten al mercat. És en aquest moment en què hi intervenen factors com ara la demanda. Els propietaris han de ser capaços de posar a la venda les mercaderies necessàries segons les demandes a nivell social. Tot i això, s'ha de tenir en compte que les necessitats reals de la societat divergeixen de les necessitats d'aquells que disposen del capital suficient per tal de fer-se amb mercaderies de les quals no depèn la seva subsistència. És a dir, que se n'apropien per pur luxe.

Per tant, s'estableix una relació evident entre les necessitats de les classes –burgesos i proletaris– segons les situacions econòmiques en què es troben i, en funció d'aquestes, varia la demanda social. Així doncs, podem dir que les necessitats socials, per tant, la demanda, presenten canvis constants. De la mateixa manera ho farà el preu respecte al valor de mercat, que variarà segons augmenti o disminueixi la demanda.

¹³⁴ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economia política. Libro tercero*, pàg. 177.

El precio de mercado de las mercancías cae por debajo o asciende por encima de su valor de cambio con las variaciones de la relación de demanda y oferta. Por ello, el valor de cambio de las mercancías está determinado por la relación de oferta y demanda, y no por el tiempo de trabajo contenido en ellas¹³⁵.

D'altra banda observem que l'oferta i la demanda presenten oscil·lacions de forma constant. Ara bé, en el moment en què s'igualen, s'anul·len l'una a l'altra i les mercaderies comencen a intercanviar-se pel seu valor real. Es produeixen intercanvis coherents tenint en compte l'oferta, la demanda, el seu valor real (el de les mercaderies) i el seu preu de mercat. És per aquest motiu que només podem comprendre l'oferta i la demanda sempre que no es presentin de forma igualada; la manera en què es relacionen tan sols la compremem a partir de les divergències que presenten.

3.3.3 Secció tercera. Llei de la baixa tendencial de la taxa de guanys

En aquest apartat, Marx ens exposa perquè els guanys disminueixin a mesura que augmenta la composició orgànica del capital¹³⁶. Els guanys tendeixen a disminuir progressivament quan els propietaris tenen cada vegada una quantitat més nombrosa de maquinària però amb la qual hi treballa un nombre més reduït d'obers. És a dir, el nivell d'explotació augmenta, però com a conseqüència disminueixen els guanys. Això es deu principalment al fet que la taxa de guanys deixa de ser tan sensible en relació amb el grau d'explotació. Aquest últim és ja tan desproporcionat que, quan s'augmenta el capital fix i disminueix el capital variable, la taxa de guanys no presenta cap alteració, ja que no pot percebre les diferències en l'explotació dels treballadors en l'àmbit productiu.

Així doncs, també cal esmentar que això és, al cap i a la fi, una acceleració del procés social de producció en què els capitalistes no tan sols disposen d'una quantitat desmesurada de maquinària, sinó que obliguen a cada treballador, cada vegada en major mesura, a produir utilitzant més capital fix, cosa que ens demostra que l'explotació capitalista no té límit.

Podem determinar que la voluntat capitalista se centra, principalment, en l'acumulació desmesurada de capital, així com en l'ampliació de mercats per tal de poder obtenir el màxim rendiment econòmic. Però el fet és que la llei que regula la taxa de guanys presenta contradiccions. El cas és que l'acumulació provoca que s'acceleri el procés de disminució

¹³⁵ Karl MARX, *Contribución a la crítica de la economía política*, pàg. 47.

¹³⁶ Vegeu l'imponent estudi de Louis GILL, *Fundamentos y límites del capitalismo*, Madrid: Trotta 2002.

dels guanys, però a la vegada això genera que s'acumuli i concentri una quantitat elevada de capital.

La voluntat dels propietaris és generar plusvàlua, cosa que depèn de l'explotació obrera, per tant, acumulen mitjans de producció que es concentren en mans de cada vegada menys obrers. Tanmateix, el sistema s'acaba col·lapsant, ja que, d'una banda els propietaris pretenen obtenir més guanys, però d'altra banda se centren en acumular capital, cosa que incentiva que disminueixi la possibilitat d'obtenir excedents econòmics¹³⁷. Pretenen accelerar els processos de producció i espremer al màxim la capacitat productiva dels obrers i de la maquinària, però això provoca que la circulació i la reproducció del capital es vegi obstaculitzada, la qual cosa deriva en crisis de producció¹³⁸.

És en aquest punt que podem observar que l'autèntica limitació capitalista és el capital. El fet que l'anhel dels propietaris d'acumular capital i generar guanys desmesuradament sigui el que impulsa la producció, acaba col·lapsant el sistema, que acaba presentant contradiccions considerables.

Un cop havent tractat els motius pels quals els guanys disminueixen de forma progressiva, analitzaré els diversos factors que provoquen que aquest procés no succeeixi de forma tan ràpida com sembla que succeiria en la teoria.

En primer lloc s'eleva el grau d'explotació del treball¹³⁹, que consisteix en l'augment de la intensitat i la rapidesa amb les quals funcionen la maquinària. No obstant el fet que es podria augmentar la composició orgànica del capital invertint una quantitat major de capital en mitjans de producció, els capitalistes opten per recórrer a altres mètodes per no haver d'augmentar la inversió de capital. Endemés, no tan sols s'incrementa el grau d'explotació, sinó que també es redueixen els salaris per sota del seu valor real. Així doncs, seguint la tradició capitalista, els propietaris acaben mantenint en les seves mans capital que no els correspondria.

En segon lloc es produeix un abaratiment d'allò que constitueix el capital constant. En

¹³⁷ Per tal de poder tenir més coneixements sobre la teoria que plantejà Marx respecte a les crisis capitalistes i la disminució dels guanys, vegeu l'article de Rob SEWELL, «La crisis capitalista y la tendencia decreciente de la tasa de ganancia», en línia en Marxist.com (2021) dins (<https://www.marxist.com/la-crisis-capitalista-y-la-tendencia-decreciente-de-la-tasa-de-ganancia.htm>).

¹³⁸ Vegeu William J. BARBER, *Historia del pensamiento económico*, Madrid: Alianza ¹⁴ reimpr. 1992, pàgs. 139-142.

¹³⁹ Vegeu l'article de Jaime OSORIO, «Acerca de la superexplotación y el capitalismo dependiente», en Revista del Centro de Estudios Constitucionales 4:8 (2018) 153-181 dins (<https://www.redalyc.org/journal/5123/512357697009/html/>).

altres paraules, es duu a terme una desvalorització de la maquinària i, d'aquesta manera, els propietaris acaben obtenint rendiments majors. Això es deu al fet que el que principalment volen evitar els propietaris és que el valor de la maquinària no se situï, en cap cas, per davant del progrés tècnic d'aquesta. Concretament, no volen que el valor que se li atribueix a la maquinària correspongui al seu valor real tenint en compte a la seva capacitat tècnica.

En tercer lloc el fenomen conegut com a “superpoblació relativa”. Les famílies obreres es reproduïxen de forma desmesurada, cosa que genera grans beneficis als propietaris. Això es deu al fet que disposen d'un nombre major de treballadors, els quals van d'un àmbit productiu a un altre segons els interessos i necessitats de caràcter capitalista. A més a més, el fet que també es dugui a terme el comerç exterior i que també s'explotin a treballadors d'altres països suposa un abaratiment dels costos de producció, cosa que beneficia els propietaris.

3.3.4 Secció quarta. Transformació de capital mercantil i de capital dinerari en capital dedicat al tràfic de mercaderies i al tràfic de diners (capital comercial)

Seguidament tractaré el tema dels processos comercials en què actuen com a objectes principals les mercaderies. En aquests processos hi intervenen els comercials que realment acaben beneficiant-se i obtenint excedents econòmics a partir de la seva intervenció al mercat, els quals són els que converteixen el capital mercantil del productor en diners.

El dinero –tomado en este caso como la expresión autónoma de una suma de valor, ya exista de hecho en dinero o en mercancías– puede ser transformado, sobre la base de la producción capitalista, en capital, y en virtud de esta transformación se convierte de un valor dado en un valor que se valoriza a sí mismo, que se automultiplica. Produce ganancia, es decir, que faculta al capitalista para extraer de los obreros una determinada cantidad de trabajo impagado, de plusproducto y plusvalor, aprobárselo. De esa manera adquiere, además del valor de uso que posee como dinero, un valor de uso adicional: el de funcionar como capital. Su valor de uso consiste, en este caso, precisamente en la ganancia que produce al estar transformado en capital¹⁴⁰.

D'una banda el productor de mercaderies, tal com vam veure al llibre primer¹⁴¹, s'incorpora al mercat i realitza un intercanvi entre les seves mercaderies per diners que obté a

¹⁴⁰ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro tercero*, pàg. 391.

¹⁴¹ Tractat entre les pàgines 43-45.

canvi¹⁴². D'altra banda trobem el comerciant, que un cop s'independitza del productor, amb el qual ha realitzat l'intercanvi mercantil, acaba convertint la mercaderia obtinguda a canvi de capital dinerari que ha invertit per avançat, en capital que ja conté plusvàlua¹⁴³. És a dir, el comerciant anticipa capital dinerari a fi de poder fer-se amb mercaderies que més endavant tornarà a vendre al mercat.

Però el fet és que el productor industrial ven, des d'un primer moment, les mercaderies a un preu més elevat al que els hi correspondria. Les mercaderies s'han produït a partir de treball que no ha estat pagat, per tant, el preu de cost real no és aquell que presenta el productor, que ha invertit una quantitat inferior de diners en comparació als que obté a canvi de les mercaderies. En altres paraules, els productors, com que parteixen del plustreball, venen les seves mercaderies a un preu que no els correspon tenint en compte allò que realment ha invertit. Aquestes contenen treball impagat, i és d'aquesta manera que el propietari obté excedents econòmics i genera plusvàlua.

Per tant, no són els treballadors que acaben generant plusvàlua –no obstant el fet que efectueïn treball impagat que permet que s'obtinguin excedents econòmics–, sinó que ho fan els comerciants i venedors de mercaderies, als quals aquest valor excedentari dels productes els és transferit. És a dir, ells es presenten al mercat per tal de vendre mercaderies amb preus més elevats que els correspondrien tenint en compte el capital invertit en la seva producció. Els comerciants són capaços d'establir un preu a les mercaderies tenint en compte els veritables costos de producció per tal de poder obtenir plusvàlua.

És rellevant tenir en compte el fet que el capital, durant els processos d'intercanvi, també adopta una funció en què es dedica concretament al tràfic de mercaderies. És a dir, una part del capital industrial se separa per tal de poder dur a terme operacions i moviments de caràcter tècnic. Per exemple, els pagaments o els cobraments, el càlcul dels guanys o dels salaris..., també són costos de producció, els quals s'han de subvencionar amb capital que adopta aquestes funcions.

¹⁴² Aquest procés, tal com ja vam analitzar, es representa a partir de la fórmula següent: M-D (mercaderies a canvi de diners).

¹⁴³ Això ho podem representar amb la fórmula D-M-D' (diners, que en aquest cas ha anticipat el comerciant, per mercaderies, i acaba obtenint diners a canvi de la venda d'aquestes però en major quantitat dels que havia invertit prèviament).

3.3.5 Secció setena. Els rèdits i les seves fonts

¡Capital, suelo, trabajo! Pero el capital no es una cosa, sino determinada relación social de producción perteneciente a determinada formación histórico-social y que se representa en una cosa y le confiere a esta un carácter específicamente social. El capital no es la suma de los medios de producción materiales y producidos. El capital son los medios de producción transformados en capital, que en sí distan tanto de ser capital como el oro o la plata, en sí, de ser dinero. Son los medios de producción monopolizados por determinada parte de la sociedad, los productos y las condiciones de actividad de la fuerza de trabajo viva autonomizados, precisamente frente a dicha fuerza de trabajo, que se personifican en el capital por obra de ese antagonismo. No solo los productos del obrero transformados en poderes autónomos, los productos como denominadores y adquirentes de sus productores, sino también las fuerzas sociales y la futura forma de ese trabajo que se le enfrentan como atributos de su producto. O sea, que aquí tenemos determinada forma social, muy mística a primer vista, de uno de los factores de un proceso social de producción históricamente fabricado¹⁴⁴.

A partir del fragment anterior podem determinar que el capital no és allò que permet produir, ni és tampoc el conjunt dels elements dels quals haurien de disposar els treballadors, sinó que ho és la monopolització dels mitjans de producció capitalista i les relacions socials que en deriven, així com el sistema capitalista d'explotació laboral i apropiació de qualsevol bé productiu que pugui generar rendiments a nivell econòmic. El treball assalariat és una forma social i econòmica de producció, l'origen del qual es desenvolupa a causa de condicions històriques determinades que s'emmarquen dins l'esfera capitalista. Això és el verdader capital.

Fent referència als processos de producció, cal donar importància al fet que aquests no tan sols produeixen les condicions existencials humanes, és a dir, tots aquells productes que permeten la subsistència dels individus, sinó que aquesta forma en què es presenta el procés productiu capitalista perpetua la reproducció de les relacions socials que es desenvolupen arran d'aquesta forma de producció.

El fet que la producció capitalista parteixi de la base que els propietaris compren mà d'obra als treballadors, els quals acaben sent subordinats i explotats pels capitalistes mateixos, que s'acaben excedint i apropiant d'elements que no els pertanyen, significa que es reproduirà aquest mateix procés continuadament. Aquest és el model capitalista de producció, i el fet que es produeixi seguint aquest últim, incentiva la reproducció del conjunt de relacions socials i condicions que deriven d'aquest mateix procés.

Endemés, no hem d'oblidar que el plustreball no deixa de ser una condició capitalista

¹⁴⁴ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economia política. Libro tercero*, pàg. 928.

de producció. No obstant el fet que se'ns presenti com a fruit d'un conveni entre el propietari i l'obrer, continua sent treball forçat i impagat. Aquest facilita el desenvolupament de les forces productives dins del sistema capitalista, en què els propietaris acaben obtenint allò que més els beneficia de l'obrer: el seu treball. Els capitalistes, doncs, acaben convertint-se en subjectes que extreuen de manera continuada plusvàlua¹⁴⁵ als obrers dels quals disposen.

El trabajo es externo al trabajador, es decir, no pertenece a su ser; en que en su trabajo, el trabajador no se afirma, sino que se niega; no se siente feliz, sino desgraciado; no desarrolla una libre energía física y espiritual, sino que mortifica su cuerpo y arruina su espíritu. Por eso el trabajador sólo se siente en sí fuera del trabajo, y en el trabajo fuera de sí. Está en lo suyo cuando no trabaja y cuando trabaja no está en lo suyo. Su trabajo no es, así, voluntario, sino forzado, trabajo forzado¹⁴⁶.

El simple fet que existeixi capital dona peu a diverses situacions i factors que podem observar que es donen, en essència, en l'àmbit capitalista. D'una banda obliga als obrers a sotmetre's a les condicions laborals capitalistes amb les quals es troben, i, d'altra banda concentra el conjunt de tots ells en mans d'un sol capitalista, convertint-los, doncs, exclusivament en la seva propietat.

A més a més, el capital, en primer lloc, pressuposa el fet que el producte ha d'adquirir la forma de mercaderia, la qual es veu immersa en processos de circulació per tal que aquest tingui un valor real per al propi capitalista. En segon lloc evidencia que l'objectiu principal de la producció impulsada pels propietaris es basa en l'obtenció de plusvàlua. Aquest és el motiu real i determinant dels processos productius.

El model de producció capitalista es fonamenta en unes bases històriques que s'han anat desenvolupant al llarg dels temps. L'ànim capitalista, com hem anat observant, se centra en la més gran de les acumulacions de capital i de propietat, cosa que el propietari pot assolir mitjançant la subordinació de la major part de la societat, que s'ha vist obligada a vendre's als capitalistes, que s'han acabat apropiant de tot allò que els permetria generar beneficis i obtenir guanys. És més, la intenció capitalista d'expandir-se arreu del món ha acabat provocant que els processos d'industrialització hagin acabat engolint-ho tot. Però no tan sols això, sinó que el sistema capitalista s'anirà reproduint indefinidament. Les crisis provocaran

¹⁴⁵ La plusvàlua de la qual s'acaben apropiant els propietaris deriva de l'explotació que exerceixen. Com ja hem anat veient, els treballadors generen valor a cost zero a partir del plustreball. És a dir, els treballadors reben un salari que no correspon al conjunt de la seva jornada laboral. Per tant, si realitzen més treball del que els correspondria i que no els és pagat, significa que la producció és superior a la inversió dinerària dels capitalistes, que acaben obtenint productes que han sigut fabricats a partir de treball que no els ha generat cap cost.

¹⁴⁶ Karl MARX, *Manuscritos: economía y filosofía*, Madrid: Alianza 1968, pàgs. 108-109.

que el sistema en què es trobaven anteriorment es vagi deteriorant, tot i que acabarà donant peu al sorgiment d'un altre sistema, evidentment capitalista, però que s'haurà desenvolupat i guanyat potència i eficàcia¹⁴⁷.

Los propietarios de mera fuerza de trabajo, los propietarios de capital y los terratenientes, cuyas respectivas fuentes de ingreso son el salario, la ganancia y la renta de la tierra, esto es, asalariados, capitalistas y terratenientes, forman las tres grandes clases de la sociedad moderna, que se funda en el modo capitalista de producción¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Si es tenen en compte els objectius capitalistes principals.

¹⁴⁸ Karl MARX, *El Capital. Crítica de la economía política. Libro tercero*, pàg. 1003.

CONCLUSIONS

Un cop havent arribat a la fi de l'elaboració d'aquest treball, puc dir que això tan sols ha estat l'inici d'un camí molt més llarg que encara em queda per recórrer. Dur a terme un estudi sobre la teoria marxista no tan sols m'ha permès obtenir una visió més extensa i un grau de coneixements més elevat sobre el tema en qüestió, sinó que també m'ha conduït a plantejar-me noves preguntes. Conèixer de més a prop la perspectiva de Marx i Engels m'ha permès veure el món d'una altra manera, així com desenvolupar i treballar el pensament crític. A més a més, intentar dur a la pràctica les idees que exposaren ambdós filòsofs des d'un punt de vista actualitzat m'ha dut també a qüestionar-me el funcionament del sistema social, polític i econòmic actual, i detectar-ne les carències i arcaïsmes. Endemés, m'ha fet veure que no podem pretendre que el nostre sistema millori si partim de les bases i estructures en què es fonamenta la societat avui dia, les quals hem d'enderrocar, tal com digueren els pares del marxisme, per tal de poder construir un futur de justícia i llibertat.

Fer aquest Treball de Recerca, doncs, m'ha obert les portes d'un món del qual encara em queden moltes coses per conèixer. No obstant això, cal dir que arran de la investigació que he dut a terme he pogut adquirir coneixements de gran interès que m'han ajudat a comprendre la ideologia marxista.

En primer lloc he pogut observar que la trajectòria política i filosòfica de Marx i Engels començà en un punt de la història en què Europa es trobava en un període de transició econòmica i social, la qual cosa donà peu al sorgiment del sistema capitalista, que de mica en mica es va anar expandint i transformant els modes de producció, així com l'organització social, que acabà convertint la societat en un sistema de classes. Aquests fets foren crucials i de gran rellevància a l'hora que la ideologia marxista prengué força i esdevingués un dels moviments revolucionaris amb més potència de l'època.

Així doncs, Marx i Engels, al llarg de la seva carrera, publicaren diverses obres a través de les quals donaren a conèixer les seves aspiracions i concepcions respecte a temes diversos. Endemés, és interessant tenir en compte que ambdós presenten una evolució clara del seu pensament al llarg de la seva vida, el qual es va veure influenciat pel d'altres filòsofs, com ara el pensament de Hegel, el qual estudiaren quan participaren del cercle filosòfic conegut com l'esquerra hegeliana.

En segon lloc he analitzat amb deteniment la visió marxista respecte el materialisme

històric. Aquest és un corrent que per tal de trobar-ne l'origen hem de remuntar a l'antiga Grècia. Tanmateix, aquest corrent ha evolucionat i Marx, influenciat també per la concepció hegeliana de la història, va desenvolupar la seva pròpia teoria per tal d'entendre l'esdevenir de la història, partint sempre d'un punt de vista materialista. Seguidament, la dialèctica també ha estat un punt d'interès a l'hora de dur a terme la meua recerca. Això m'ha ajudat a entendre el punt de vista científic del qual parteix Marx a l'hora d'analitzar la societat i les contradiccions que presenta, les quals seran les que donin peu a la transició cap a un nou món que deixi enrere les contradiccions de les societats anteriors.

També cal constatar i donar importància al paper de la classe explotada, el proletariat, a l'hora d'alçar-se i dur a terme una revolució per tal d'enderrocar la classe dominant, la burgesia. Això serà el que permetrà als més desfavorits desprendre's de les cadenes que els mantenen lligats als interessos dels capitalistes i, d'aquesta manera, podran alliberar-se. Aleshores es podrà produir una transició cap a una altra etapa històrica en la qual regnarà la llibertat, no hi haurà classes socials i s'abolirà la propietat privada dels mitjans de producció: el comunisme.

En tercer i últim lloc, a partir de l'anàlisi d'*El Capital* he pogut comprendre el funcionament econòmic i el model de producció capitalista, temes que Marx i Engels presentaren de forma molt ben estructurada. He de dir que els coneixements dels quals dispo avui en l'àmbit econòmic són molt més extensos en comparació a un principi.

Realitzar la lectura d'*El Capital* m'ha ajudat a comprendre a nivell més tècnic els processos d'explotació i acumulació capitalista. Puc constatar que el fet principal que determina que es produeixi o no l'explotació d'un individu envers l'altre depèn, en essència, que es pugui disposar de la propietat dels mitjans de producció. A partir d'aquest fet en deriva un altre: els treballadors s'acaben veient obligats a llogar la seva força de treball a canvi de salaris cada vegada més escassos, ja que no tenen cap tipus d'alternativa per tal de poder subsistir. Els burgesos, doncs, s'acaben apropiant dels obrers i d'allò que els és constitutiu: la força de treball.

D'altra banda, pel que fa als processos de producció, podem afirmar que els capitalistes se centren en la producció il·limitada de béns a partir de l'explotació sistemàtica dels treballadors. Aleshores, els productes obtinguts els venen al mercat a canvi d'un preu, el qual no correspon al valor real de certs productes. El cas és que els treballadors es veuen obligats a dur a terme l'activitat laboral en condicions extremes i a canvi de salaris molt baixos, la qual

cosa permet als propietaris estalviar-se una quantitat considerable de capital dinerari. Seguidament, tal com he comentat més amunt, els propietaris acaben venent els productes al mercat per preus que són més elevats en comparació al capital invertit en la producció. És d'aquesta manera que els propietaris acaben enriquint-se desmesuradament i concentrant en les seves mans quantitats molt elevades de capital, mentre que, d'altra banda, els treballadors es veuen obligats a treballar i, conseqüentment, a viure en unes condicions prop de nefastes, que no poden millorar si no deixen enrere qualsevol tipus de relació de subordinació amb la classe dominant i, així mateix, enderroquen el sistema capitalista tot acabant amb les relacions d'explotació i dominació.

L'estudi analític que he dut a terme sobre la teoria marxista m'ha permès augmentar el meu grau de coneixença respecte a temes tant filosòfics com polítics, socials i econòmics, a més de desenvolupar la meua capacitat de recerca i obtenció de coneixements a partir, fonamentalment, de la recerca bibliogràfica. Però penso que és important considerar que la part teòrica que he presentat en aquest treball m'ha ajudat a resoldre aquella qüestió que em vaig plantejar en un començament, això és: seria possible aplicar la teoria que proposaren, en origen, Marx i Engels a la societat catalana actual? El cas és que puc acabar afirmant que sí, tot i que no de la mateixa manera que ells ho plantejaren. Considero que el context històric en què s'emmarca l'origen de la teoria marxista dista de la societat en què es troba Catalunya al segle XXI. Estudiar aquest corrent m'ha permès adonar-me que el marxisme pot ser una alternativa més justa i solidària al sistema capitalista, i que fins i tot pot ser aplicada, tot i que s'han de tenir en compte factors que Marx no va considerar tenint en compte que es trobava en l'època industrial, una realitat diferent a la nostra.

Per exemple, penso que és de gran importància tenir en compte el fet que Marx considerava el nacionalisme un impediment per a l'alliberació del proletariat i per tal que el moviment obrer pogués triomfar. Aquesta és una idea que penso que no pot concebre's de la mateixa manera avui dia. Si es té en compte la situació en què es troba Catalunya, podem afirmar que és de gran importància l'existència d'una identitat nacional. Aquest és un element que penso que pot ajudar al fet que els treballadors del territori s'uneixin, i d'aquesta manera el col·lectiu guanyarà potència si els individus que el constitueixen comparteixen uns mateixos ideals. Així doncs, a l'hora d'alçar-se i acabar amb el sistema capitalista, aquest serà un factor que considero que serà de gran rellevància.

Un altre aspecte que considero de gran importància en l'actualitat és el moviment

feminista, un tema que Marx no tractà amb aprofundiment ja que no tenia la mateixa importància que té avui. A trets generals, Marx afirmà que les desigualtats entre homes i dones arribarien al seu final en el moment en què s'acabés amb el sistema capitalista i les relacions d'explotació i subordinació. No obstant el fet que aquest pot ser un factor clau a l'hora d'acabar amb les desigualtats entre persones de sexes diferents, penso que aquest no serà l'únic fet que contribuirà a construir una societat igualitària en què homes i dones siguin considerats iguals. La dona té encara un llarg camí a recórrer, i no podrà alliberar-se únicament quan s'acabi amb el sistema capitalista, sinó que també ha de lluitar per tal d'acabar amb el poder que es concentra en mans dels homes, siguin o no de la seva mateixa classe social. A més, hi ha una altra qüestió estretament lligada al fenomen capitalista que cal tractar amb més deteniment, i que Marx i Engels esmenten al *Manifest del Partit Comunista*, això és, la prostitució. Aquest és un exemple clar de la subordinació de les dones envers els homes, i com avui dia aquestes encara es troben en situacions de vulnerabilitat.

En darrer lloc, l'ecologisme i la sostenibilitat també han de ser temes que hem de tenir ben presents. Des del segle XIX, amb la millora de la maquinària i les transformacions de la indústria, el nostre planeta s'ha anat degradant. L'emissió de gasos contaminants és una problemàtica que hem de resoldre, així com moltes altres, com ara l'explotació de recursos naturals. Aquest fet, arran de la investigació que he dut a terme, he pogut observar que és una conseqüència directa del sistema capitalista, fonamentat en la producció excessiva de béns i que se centra en l'objectiu de créixer de forma desmesurada, sense tenir en compte les repercussions que tot això provoca en el medi ambient.

Aquests són alguns punts que segons el meu parer hauríem de tenir en consideració si optéssim per aplicar el marxisme com a alternativa al sistema vigent. Així doncs, el conjunt de coneixements que he adquirit i arguments que he desenvolupat gràcies a realitzar aquest treball els he plasmat en forma de manifest, en el qual he fet una proposta de caràcter marxista que, no obstant el fet que s'inspira en el pensament de Marx i Engels, he inclòs diversos punts en què cal parar esment, tal com acabo d'enumerar. Així que he creat *El manifest comunista per a la Catalunya del segle XXI*, que penso que ens pot servir de punt de referència a l'hora de construir una Catalunya marxista, per tant, un país on regni la llibertat.

Per concloure, m'agradaria dir que realitzar aquest treball no tan sols m'ha permès conèixer, si més no amb més profunditat, la teoria marxista així com els seus màxims exponents, sinó que també m'ha ajudat a enriquir-me com a persona. El sistema capitalista no

ha estat mai una cosa que em convencés, tot el contrari, però les concepcions marxistes respecte al sistema que regna en l'actualitat m'han ajudat a comprendre el veritable funcionament d'aquest últim, i també han fet que m'adonés que és el principal motiu pel qual vivim envoltats de desigualtats i injustícies. El fet és que ara puc demostrar que el sistema capitalista està destinat a fracassar, però ara sé que això tan sols succeirà si ens alcem contra aquells que ens oprimeixen i ens obliguen a mantenir-nos lligats als seus interessos, sempre de caràcter capitalista.

GLOSSARI¹⁴⁹

Acumulació: Reinversió de la plusvàlua en el procés productiu i augment de l'escala de producció. Es caracteritza per la centralització dels capitals i la concentració de la plusvàlua. L'acumulació és una reproducció ampliada del capital.

Alienació: Procés historicosocial en el qual el producte del treball humà s'independitza, esdevé autònom, escapa al control racional i acaba sent hostil al seu creador. Marx no tan sols ho considera una pèrdua, sinó que també l'esguerrament, l'escissió i la fragmentació de l'ésser humà. Alguna cosa està alienada quan ja no ens pertany.

Burgèsia: Classe social que agrupa inicialment mercaders i banquers i més tard capitalistes industrials. Neix a Europa occidental al segle XI i des d'allí comença a expandir-se. La seva hegemonia econòmica es produeix a partir de la revolució industrial a Anglaterra i la seva completa dominació política, des de la revolució francesa de 1789 des d'ara.

Capital: No és una cosa eterna ni “un factor econòmic”. No ha existit sempre: és històric. És una relació social de producció. És valor que es valoritza (augmenta) explotant treball aliè. Són diners que s'independitzen, cobren vida i esdevenen un subjecte autònom, exercint el seu poder de comandament sobre els treballadors. És treball mort i pretèrit que torna a la vida oprimint el treball viu de la classe obrera. És un vampir que s'alimenta de la plusvàlua.

Capitalisme: Sistema social d'explotació i dominació. Té abast mundial i està en permanent expansió. Viu conquerint territoris socials i geogràfics. Recorre diverses fases històriques.

Classes socials: Grans conjunts d'éssers humans que comparteixen una mateixa manera de vida i una mateixa condició d'existència. Es diferencien, s'enfronten entre si, construeixen la seva pròpia identitat social i es defineixen tant per la possessió o no dels mitjans de producció com pels seus interessos, la seva cultura política, la seva experiència de lluita, les seves tradicions i la seva consciència de classe (de si mateixos i dels seus enemics). Les classes explotadores viuen a costelles de les explotades, les dominen i les oprimeixen, raó per la qual estan en lluita i conflicte permanent al llarg de la història.

Comunisme: Com a moviment polític, per a Marx el comunisme és un corrent que intenta defensar el punt de vista crític radical dels treballadors contra el capitalisme. Com a projecte

¹⁴⁹ Les definicions dels termes que es presenten en aquest apartat han estat extretes, majoritàriament, del «Diccionari bàsic de categories marxistes» de Néstor KOHAN. (<https://arran.cat/wp-content/uploads/2013/11/diccionari-basic-de-categories-marxistes-nessor-kohan1.pdf>).

d'una nova societat, Marx el defineix com una forma social sense explotació ni dominació, en què els productors lliurement associats –sense la violència de l'Estat– decideixen què, com, quan i per a què produir i consumir. Segons Marx, en la societat comunista del futur, cada individu serà complementi lliure i haurà de lliurar a la societat tot el que les seves capacitats li permetin. En canvi obtindrà tot el que necessiti.

Dialèctica: El pensament dialèctic està present en diverses cultures des dels orígens de la humanitat. Segons Marx, la dialèctica planteja la unitat inseparable entre la realitat objectiva i el subjecte que pensa i actua sobre aquesta realitat. No es poden escindir la teoria de la pràctica, el que es diu del que es fa, la realitat del pensament, ni el coneixement de l'acció. La dialèctica de Marx és crítica i revolucionària perquè considera i aborda tota realitat com a històrica i perible. No s'agenolla davant cap institució ni li tem a l'antagonisme de la contradicció.

Dominació: Procés de subjecció i subordinació d'una classe social a una altra que s'exerceix col·lectivament i també en el terreny de la subjectivitat. La dominació pressuposa relacions de poder i explotació, d'imposició de la voluntat de l'opressor sobre els pobles oprimits, les classes explotades i les masses subjugades.

Explotació: Dominació d'una classe social sobre una altra a partir de l'apropiació del treball no pagat, del temps de treball excedent i de la plusvàlua. En el capitalisme, encara que la classe treballadora assoleixi salaris "alts", continua sent explotada.

Força de treball: És el terme amb què Marx designa la capacitat humana de treballar (per a diferenciar-la del "treball" a seques). En el capitalisme és una mercaderia molt "especial". És l'única que crea valor i que a més genera més valor que el que ella mateixa val.

Lluita de classes: No és un enfrontament entre individus aïllats (per enemistats o enveges personals). És un conflicte històric entre grans conjunts de persones: les classes socials. Aquesta confrontació divideix la societat en opressors i oprimits: esclavistes i esclaus, patricis i plebeus, senyors feudals i serfs de la gleba, terratinents i camperols, burgesos i treballadors. Aquesta contradicció impulsa el desenvolupament de la història.

Materialisme històric: Aquest corrent se centra en l'esdevenir de la història, en la societat i en els subjectes. A Marx li interessa la materialitat de les relacions socials. La "matèria" de la qual parla el marxisme és una matèria estrictament social i construïda històricament: les

relacions socials de producció. Per a la filosofia marxista de la praxi no hi ha matèria objectiva sense subjecte, ni subjecte sense matèria objectiva.

Mercaderia: Forma social que adquireixen els productes del treball humà en la societat mercantil capitalista. Un objecte és mercaderia si a més de tenir valor d'ús (utilitat) posseeix valor. Només és mercaderia el que es produeix per a vendre i no pas per a consumir directament. En la mercaderia estan encloses les potencials contradiccions antagòniques del capitalisme.

Mitjans de producció/forces de producció: Dimensió de la història formada pels instruments tecnològics del treball, les destreses laborals i, el més important, el subjecte social que exerceix el treball sobre la naturalesa i la societat. Marx sempre les analitza conjuntament amb les relacions socials de producció, raó per la qual no constitueixen una variable independent.

Plusvàlua: Fracció del valor produït per la força de treball que és apropiada gratuïtament pel capitalista. Constitueix l'origen de l'explotació. Representa un treball no pagat. Es produeix en un temps de treball excedent. És la font de vida del capital. Es divideix i reparteix entre els diferents capitalistes: com a interès (bancs); guanys (industrials) i rendes (terratinents).

Proletariat: És la classe social que sorgeix del model capitalista de producció i que està formada pel conjunt de treballadors que es veuen obligats a treballar de manera forçada per part dels propietaris, els quals s'han apoderat de la seva força de treball. A més a més, el salari del proletariat és exponencialment baix i les condicions laborals en què es troben són pèssimes.

Relacions socials de producció: Vincles socials que s'estableixen entre els éssers humans per a produir i reproduir la seva vida material i cultural. Els diversos tipus de relacions de producció permeten diferenciar una època històrica d'una altra. En les societats de classes, qualsevol relació de producció és al mateix temps una relació econòmica, una relació de poder i una relació de forces entre les classes. Les relacions de producció capitalista expressen la contradicció antagònica entre els propietaris dels diners i els de la força de treball. No hi ha conciliació possible entre ambdós.

FONTS DOCUMENTALS

Bibliografia

AJA VALLE, Jaime – SÁNCHEZ IGLESIAS, Eduardo, *El análisis de clase marxista en la era de la precariedad y la flexibilidad*, Madrid: Ediciones Complutense 2018.

BALIBAR, Étienne, *Sobre la dictadura del proletariado*, Madrid: Siglo XXI 1977.

BARBER, William J., *Historia del pensamiento económico*, Madrid: Alianza ¹⁴reimpr. 1992.

BERMUDO Ávila, J.M., *Conocer Engels y su obra*, Barcelona: Dopesa 1979.

BELAVAL, Yvon, *La filosofía en el siglo XIX*, Madrid: Siglo XXI ⁷1985.

ROJAS BRÍTEZ, Guillermo E., «Las clases sociales en Karl Marx y Max Weber: elementos para una comparación», en *Germinal* 11 (2011) 2-10.

CASTELLANOS, Carles – CASTELLANOS, Roger, *El fenomen nacional*, Barcelona: Edicions del 1979 2015.

CAÍNZOS LÓPEZ, Miguel A., «Explotación, dominación y estructura de clase (notas críticas sobre Erik Olin Wright y el análisis de clase)», en *Política y Sociedad* 5 (1990) 89-105.

CHOMSKY, Noam – WATERSTONE, Marv, *Les conseqüències del capitalisme*, Barcelona: Tigre de Paper 2021.

COLLETTI, Lucio, *El marxisme com a sociologia*, València: Tres i quatre 1998.

DE MIGUEL, Ana, *Neoliberalismo sexual. El mito de la libre elección*, Madrid: Cátedra 2015.

DROZ, Jacques, *Historia general del socialismo. De 1918 a 1945*, Barcelona: Destino 1985.

DUEK, Celia – INDA, Graciela, «Lectura de Marx: Tras el concepto de clases sociales», Argentina: *Revista Mendoza* (2007), 239-266.

ENGELS, Friedrich, *Del socialismo utópico al socialismo científico*, Madrid: Serie monografías 1969.

—, Friedrich, *El origen de la familia, la propiedad privada y el Estado*, Madrid: Alianza 2013.

FEDERICI, Sílvia, *El patriarcat del salari. Crítiques feministes al marxisme*, Barcelona: Tigre de Paper 2018.

FELIU CANTALLOPS, Sebastià, *Repensant la teoria social marxista. Una anàlisi de l’obra de Domenico Losurdo*, Illes Balears: Universitat de les Illes Balears 2018-2019.

FERNÁNDEZ LIRIA, Carlos, *La cuestión de la dialéctica de Marx*, Madrid: Universidad Complutense de Madrid 2014.

FERGUSON, Adam, *Assaig sobre la història de la societat civil (Clàssics del pensament modern 45)*, Barcelona: Edicions 62 – Diputació de Barcelona 1989.

FONSECA RINCÓN, Juan David – PRIETO CORTÉS, Juan Sebastián, «Marx y Weber: el ethos de la burguesía y los orígenes del capitalismo moderno», Colòmbia: Desafíos 32(2) (2019), 1-28.

GILL, Louis, *Fundamentos y límites del capitalismo*, Madrid: Trotta 2002.

GINER, Salvador, *Historia del pensamiento social*, Barcelona: Ariel ⁵1987.

HARNECKER, Marta, *Clases sociales y lucha de clases*, Santiago: Editora Nacional Quimantú, 1972.

—, Marta, *El capital: Conceptos fundamentales*, México: Siglo XXI 1971.

—, Marta, *Los conceptos elementales del materialismo histórico*, Madrid: Siglo XXI ³⁶1976.

HARVEY, David, *Guía de El Capital de Karl Marx. Libro primero*, Madrid: Akal 2014.

—, David, *Guía de El Capital de Karl Marx. Libro segundo*, Madrid: Akal 2014.

HEINRICH, Michael, *Crítica de la economía política. Una introducción a El Capital de Marx*, Madrid: Escolar y Mayo 2008.

KAUTSKY, Karl, *La dictadura del proletariado*, València: Germinal 2018.

KORSCH, Karl, *Karl Marx*, L’Hospitalet: Biblioteca ABC 2004.

LENIN, Vladimir, *¿Qué hacer?*, Caracas: Ministerio del Poder Popular para la Comunicación y la Información 2010.

MARX, Karl, *Manuscritos: economía y filosofía*, Madrid: Alianza 1968.

—, *Contribución a la crítica de la economía política*, Madrid: Siglo XXI 1980.

—, Karl, *Elementos fundamentales para la crítica de la Economía Política (Grundrisse) 1857-1858* (Vol. 1), Mèxic: Siglo XXI ²⁰2007.

—, Karl, *El Capital. Crítica de la economía política*, Madrid: Siglo XXI ²2017.

—, Karl, *Miseria de la filosofía. Respuesta a la filosofía de la miseria de P.-J. Proudhon*, Madrid: Siglo XXI ¹⁰1987.

MARX, Karl – ENGELS, Friedrich, *El manifiesto comunista*, Barcelona: Tigre de Paper 2020.

MILL, Stuart, *Principles of Political Economy with some of their applications to Social Philosophy*, Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company 2004.

MOSELEY, Fred, *Ensayos de economía marxista*, Madrid: Maia Ediciones 2017.

PIKETTY, Thomas, *L'economia de les desigualtats*, Barcelona: Edicions 62 2014.

—, Thomas, *El capital en el siglo XXI*, Mèxic: Fondo de Cultura Económica 2014.

POULANTZAS, Nicos, *Poder político y clases sociales en el estado capitalista*, Madrid: Siglo XXI ⁴1972.

RODÓ-ZÁRATE, Maria, *Interseccionalitat. Desigualtats, llocs i edicions*, Manresa: Tigre de Paper 2021.

LUXEMBURG, Rosa, *La acumulación del capital*, Barcelona: Grijalbo 1978.

RUSSELL, Bertrand, *Història social de la filosofia. III. La filosofia moderna*, Barcelona: Edicions 62 1996.

SCHUMPETER, Joseph A., *Capitalisme, socialisme i democràcia II*, Barcelona: Edicions 62 1989.

STRATHERN, Paul, *Marx en 90 minutos*, Madrid: Siglo XXI 2001.

TORRENS, Robert, *An Essay on the Production of Wealth; with an Appendix, in which the Principles of Political Economy are applied to the Actual Circumstances of this Country*, London: Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown 1821.

TOUCHARD, Jean, *Historia de las ideas políticas*, Madrid: Tecnos 2017.

URQUHART, David, *Familiar Words, as affecting the Character of Englishmen and the Fate of England*, London: Trübner & Co. 1855.

VAILLANCOURT, Christophe, *Les sources écossaises du matérialisme historique de Karl Marx*, Montréal: Université du Québec à Montréal 2014.

WAYNE, Michael, *Marx’s Das Kapital For Beginners*, Danbury (CT): For Beginners LLC 2012.

WRIGHT, Erik Olin, *Understanding class*, London: Verso 2015.

—, Erik Olin, *Classes*, London: Verso 1985.

Webgrafia

APPEL, Àxel, «Gènere, marxisme i ideologia: la dissecció de les caricatures a la “Política de Totes”», en Catarsi (2021) dins (<https://catarsimagazin.cat/genere-marxisme-i-ideologia-la-disseccio-de-les-caricatures-a-la-politica-de-todes/>) [Visitat: 17/02/2022].

AZUAJE, Manuel – AMÉRICO, David, «El rei vestit: la paradoxa de la crisi de producció capitalista», en Catarsi (2020), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/el-rei-vestit-la-paradoxa-de-la-crisi-de-produccio-capitalista/>) [Visitat: 03/08/2022].

BLUNDEN, Andy, «¿Cuál es la diferencia entre Hegel y Marx?», Marxismo crítico (2020) dins (<https://marxismocritico.com/2020/06/05/cual-es-la-diferencia-entre-hegel-y-marx/>) [Visitat: 14/09/2022].

Britannica: «Karl Marx, German Philosopher», (2022) dins (<https://www.britannica.com/biography/Karl-Marx>) [Visitat: 24/03/2022].

British Library: «Report on child labour, 1842», dins (<https://www.bl.uk/collection-items/report-on-child-labour-1842>) [Visitat: 26/07/2022].

Capitalismocrepuscular: «Ahorro y Socialismo», (2016) dins (<http://www.capitalismocrepuscular.com/ahorro-y-socialismo/>) [Visitat: 14/03/2022].

Capitalismocrepuscular: «Capitalismo actual en el mundo» (2016) dins (<http://www.capitalismocrepuscular.com/capitalismo-actual-mundo/>) [Visitat: 14/03/2022].

Capitalismocrepuscular: «El individualismo colectivista», (2014) dins (<http://www.capitalismocrepuscular.com/el-individualismo-colectivista/>) [Visitat: 14/03/2022].

Clases historia: «La dictadura del proletariado», (2022) dins (<http://www.claseshistoria.com/movimientossociales/marxismodictadurap.htm>) [Visitat: 18/09/2022].

COOCH, Estelle, «Marxisme, infantesa i educació», en Catarsi (2020), revista en línia dins (<https://catarsimagazin.cat/marxisme-infantesa-i-educacio/>) [Visitat: 17/02/2022].

Davidharvey: «Podcast: David Harvey's Anti-Capitalist Chronicles», (2022) dins [\(http://davidharvey.org/\)](http://davidharvey.org/) [Visitat: 24/03/2022].

DOMÍNGUEZ, Teresa, «Ventres de lloguer: interès superior del menor vs interès superior de la indústria», publicat en Catarsi (2019) dins [\(https://catarsimagazin.cat/ventres-de-lloguer-interes-superior-del-menor-vs-interes-superior-de-la-industria/\)](https://catarsimagazin.cat/ventres-de-lloguer-interes-superior-del-menor-vs-interes-superior-de-la-industria/) [Visitat: 17/08/2022].

EINSTEIN, Albert, «Per què socialisme?», en Catarsi (2021) dins [\(https://catarsimagazin.cat/per-que-socialisme/\)](https://catarsimagazin.cat/per-que-socialisme/) [Visitat: 17/02/2022].

Enciclopèdia.cat: «Hegelianisme» dins [\(https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/hegelianisme\)](https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/hegelianisme) [Visitat: 11/09/2022].

FERGUSON, Susan, «La vaga de reproducció social: crear vida fora del capitalisme», en Catarsi (2021), revista en línia dins [\(https://catarsimagazin.cat/la-vaga-de-reproduccio-social-crear-vida-fora-del-capitalisme/\)](https://catarsimagazin.cat/la-vaga-de-reproduccio-social-crear-vida-fora-del-capitalisme/) [Visitat: 20/08/2022].

FERNÁNDEZ, Elena, «Karl Marx», en Biografías y Vidas. La enciclopedia biográfica en línea (2004) dins [\(https://www.biografiasyvidas.com/biografia/m/marx_karl.htm\)](https://www.biografiasyvidas.com/biografia/m/marx_karl.htm) [Visitat: 24/03/2022].

FERNÁNDEZ, Elena, «Friedrich Engels», en Biografías y Vidas. La enciclopedia biográfica en línea dins [\(https://www.biografiasyvidas.com/biografia/e/engels.htm\)](https://www.biografiasyvidas.com/biografia/e/engels.htm) [Visitat: 24/03/2022].

Filosofia contemporània: «Els joves hegelians (o esquerra hegeliana)» (2019) dins [\(http://filcon.uibvirtual.es/?p=1425\)](http://filcon.uibvirtual.es/?p=1425) [Visitat: 11/09/2022].

GARCÍA ARANGO, Lis, «Del idealismo de Hegel al materialismo de Marx», en Sicología sin p (2018) dins [\(https://www.sicologiasinp.com/filosofia/del-idealismo-de-hegel-al-materialismo-de-marx/\)](https://www.sicologiasinp.com/filosofia/del-idealismo-de-hegel-al-materialismo-de-marx/) [Visitat: 18/09/2022].

GARCÍA, Xavier, «Hegel a la banyera de Marx», publicat en Catarsi (2021) dins [\(https://catarsimagazin.cat/hegel-a-la-banyera-de-marx/\)](https://catarsimagazin.cat/hegel-a-la-banyera-de-marx/) [Visitat: 05/08/2022].

GIL, Susana, «Karl Marx», Economipedia (2022) dins [\[https://economipedia.com/definiciones/karl-marx.html\]](https://economipedia.com/definiciones/karl-marx.html) [Visitat: 24/03/2022].

HARVEY, David, «The Anti-Capitalist Chronicles», publicat en forma d'article a la revista Catarsi (2020) dins [\[https://catarsimagazin.cat/david-harvey-llibertat-socialisme-habitatge/\]](https://catarsimagazin.cat/david-harvey-llibertat-socialisme-habitatge/) [Visitat: 22/08/2022].

HARVEY, David, «Unravelling Capital's contradictions», Marxismo Crítico (2012) dins [\[https://marxismocritico.com/2012/10/30/unravelling-capital%C2%B4s-contradictions/\]](https://marxismocritico.com/2012/10/30/unravelling-capital%C2%B4s-contradictions/) [Visitat: 28/07/2022].

In defence of marxism: «Preguntas frecuentes sobre el marxismo», (2020) dins [\[https://www.marxist.com/preguntas-frecuentes-sobre-el-marxismo.htm\]](https://www.marxist.com/preguntas-frecuentes-sobre-el-marxismo.htm) [Visitat: 14/06/2022].

KOHAN, Néstor, «Diccionari bàsic de categories marxistes» dins [\[https://arran.cat/wp-content/uploads/2013/11/diccionari-basico-de-categorias-marxistes-destor-kohan1.pdf\]](https://arran.cat/wp-content/uploads/2013/11/diccionari-basico-de-categorias-marxistes-destor-kohan1.pdf) [Visitat: 13/02/2022].

KRÄTKE, Michael, «L'actualitat de Rosa Luxemburg», en Catarsi (2022) dins [\[https://catarsimagazin.cat/lactualitat-de-rosa-luxemburg/\]](https://catarsimagazin.cat/lactualitat-de-rosa-luxemburg/) [Visitat: 17/02/2022].

MENDIETA MUÑOZ, Iván, «La tendencia al descenso de la tasa de ganancia y el nivel de la composición orgánica de capital», en Scielo (2011) dins [\[https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0301-70362011000400008\]](https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0301-70362011000400008) [Visitat: 06/09/2022].

MONSALVE, John, «Reseña sobre “El Manifiesto Comunista” de Marx y Engels», en Lengua y literatura (2019) dins [\[http://monsalve-jhon.blogspot.com/2019/02/resena-sobre-el-manifiesto-comunista-de.html\]](http://monsalve-jhon.blogspot.com/2019/02/resena-sobre-el-manifiesto-comunista-de.html) [Visitat: 24/03/2022].

MOSQUERA, Martín, «Quan va despertar, el proletariat encara hi era», en Catarsi (2021) dins [\[https://catarsimagazin.cat/quan-va-despertar-el-proletariat-encara-hi-era/\]](https://catarsimagazin.cat/quan-va-despertar-el-proletariat-encara-hi-era/) [Visitat: 17/02/2022].

NORTH, Gary, «La visión de Marx de la división del trabajo», en Mises Institute (2018) dins [\[https://mises.org/es/wire/la-vision-de-marx-de-la-division-del-trabajo\]](https://mises.org/es/wire/la-vision-de-marx-de-la-division-del-trabajo) [Visitat: 24/03/2022].

ORTIZ, Fernando Arellano, «Para superar el capitalismo, el valor de uso debe prevalecer sobre el valor de cambio», al web marxismo crítico (2012) dins [\(https://marxismocritico.com/2012/10/29/para-superar-el-capitalismo-el-valor-de-uso-debe-pr-evalecer-sobre-el-valor-de-cambio/\)](https://marxismocritico.com/2012/10/29/para-superar-el-capitalismo-el-valor-de-uso-debe-pr-evalecer-sobre-el-valor-de-cambio/) [Visitat: 15/07/2022].

OSORIO, Jaime, «Acerca de la superexplotación y el capitalismo dependiente», Revista del Centro de Estudios Constitucionales 4:8 (2018) 153-181 dins [\(https://www.redalyc.org/journal/5123/512357697009/html/\)](https://www.redalyc.org/journal/5123/512357697009/html/) [Visitat: 06/09/2022].

PIKETTY, Thomas, «Visca el socialisme!», en El país (2021) dins [\(https://cat.elpais.com/cat/2021/03/31/cultura/1617204478_047940.html\)](https://cat.elpais.com/cat/2021/03/31/cultura/1617204478_047940.html) [Visitat: 28/07/2022].

PRANKIN, Frank, «Marxism and Class Theory: A Bourgeois Critique», en New York: Columbia University Press (1979) dins [\(https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/3957867/mod_resource/content/2/Marxism%20and%20class%20theory.pdf\)](https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/3957867/mod_resource/content/2/Marxism%20and%20class%20theory.pdf) [Visitat: 24/03/2022].

PUIG SOLÉ, Antoni, «L'entrevista a Alberto Garzón i la plusvàlua dels gorrins», en Catarsi (2022) dins [\(https://catarsimagazin.cat/lentrevista-a-alberto-garzon-i-la-plusvalua-dels-gorrins/\)](https://catarsimagazin.cat/lentrevista-a-alberto-garzon-i-la-plusvalua-dels-gorrins/) [Visitat: 15/08/2022].

RENDUELES, César, «El retorno de Karl Marx», en El País (2014) dins [\(https://elpais.com/cultura/2014/01/02/actualidad/1388684272_639907.html\)](https://elpais.com/cultura/2014/01/02/actualidad/1388684272_639907.html) [Visitat: 17/02/2022].

RODRÍGUEZ ROJO, Jesús, «Cap a una anatomia contemporània dels enterraments del capital», en Catarsi (2020), revista en línia dins [\(https://catarsimagazin.cat/proletaris-el-capital-marx-manifest-comunista-classe-obrera/\)](https://catarsimagazin.cat/proletaris-el-capital-marx-manifest-comunista-classe-obrera/) [Visitat: 12/08/2022].

SciELO: «Análisis del feminismo radical en la sociedad según el Método General de Solución de Problemas y Diagrama de Ishikawa», (2020) dins [\(https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S2007-78902021000500006&script=sci_arttext_plus&tlng=es\)](https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S2007-78902021000500006&script=sci_arttext_plus&tlng=es) [Visitat: 24/09/2022].

SEWELL, Rob, «La crisis capitalista y la tendencia decreciente de la tasa de ganancia», en Marxist.com (2021) dins <https://www.marxist.com/la-crisis-capitalista-y-la-tendencia-decreciente-de-la-tasa-de-ganancia.htm> [Visitat: 07/09/2022].

Torre de Babel Ediciones: «Karl Marx – Filosofía Contemporánea – Marxismo», (2020) dins <https://e-torredebabel.com/karl-marx-filosofia-contemporanea-marxismo/> [Visitat: 15/07/2022].

VILLALOBOS CÉSPEDES, Manuel, «El proceso de metamorfosis del capital global», en Marxismo Crítico (2011) dins <https://marxismocritico.com/2011/10/07/el-proceso-de-metamorfosis-del-capital-global-daniel-villalobos-cespedes/> [Visitat: 15/07/2022].

Viquipèdia: «Friedrich Engels», (2022) dins https://ca.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Engels [Visitat: 24/03/2022].

Viquipèdia: «Mikhaïl Bakunin», (2022) dins https://ca.wikipedia.org/wiki/Mikha%C3%AFI_Bakunin [Visitat: 12/09/2022].

Wikipedia: «Marx y Hegel», (2021) dins https://es.wikipedia.org/wiki/Marx_y_Hegel [Visitat: 18/09/2022].

Wikipedia: «Primera internacional», (2022) dins https://es.wikipedia.org/wiki/Primera_Internacional [Visitat: 11/09/2022].

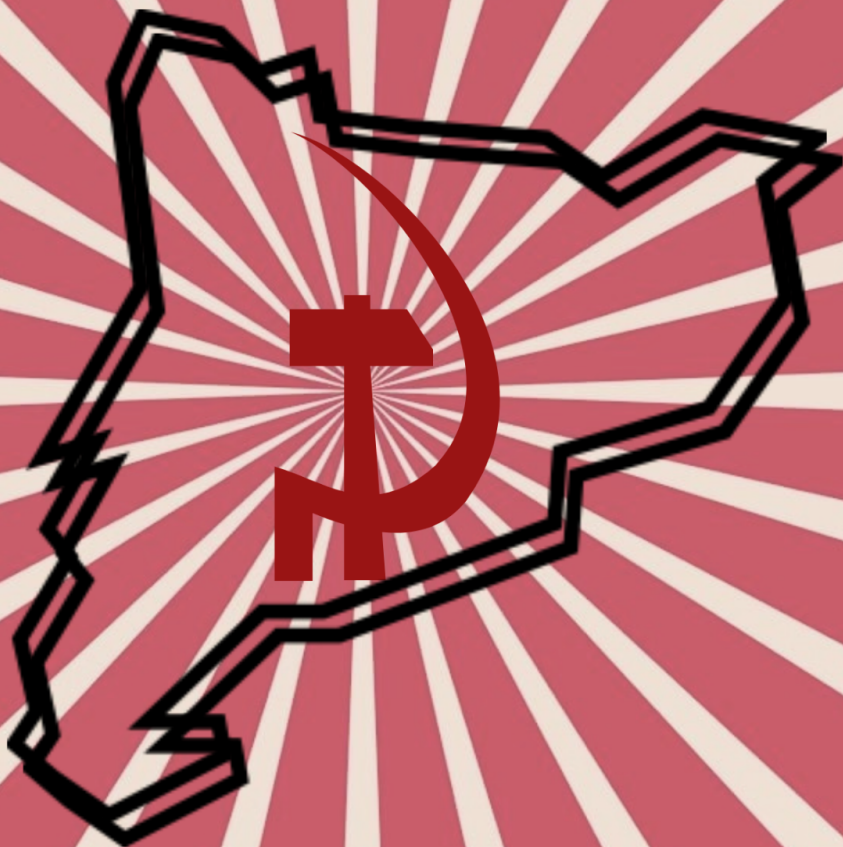
Wikisofia: «Classe social», (2018) dins https://www.wikisofia.cat/wiki/Classe_social [Visitat: 24/03/2022].

Wikisofia: «Friedrich Engels», (2018) dins https://www.wikisofia.cat/wiki/Autor:Engels,_Friedrich [Visitat: 24/03/2022].

Wikisofia: «Marx: L'alienació», (2018) dins https://www.wikisofia.cat/wiki/Recurs:Marx:_l%27alienaci%C3%B3 [Visitat: 24/03/2022].

Wikisofia: «Karl Marx», (2018) dins https://www.wikisofia.cat/wiki/Autor:Marx,_Karl [Visitat: 24/03/2022].

**EL MANIFEST COMUNISTA
PER A LA CATALUNYA DEL
SEGLE XXI**

El manifest comunista per a la Catalunya del segle XXI

*Per a tu,
perquè l'ansia de llibertat et doni força per caminar.*

*Iaia Gemma,
vull que sàpigues que, entre tots,
construir un món millor encara és possible.*

Pròleg del 2022

La teoria que ens proposaren els pares del marxisme –Marx i Engels– s'emmarca en l'època industrial, compresa entre els segles XVIII i XIX, la qual dista un parell de segles de la societat catalana en què vivim en l'actualitat, al segle XXI. És per aquest motiu que, per tal de poder oferir una versió marxista més apropiada a la Catalunya vigent, cal tenir en compte la seva situació. Així doncs, presentaré, de forma breu, una anàlisi¹ d'aquesta última, comprnent les realitats polítiques, econòmiques i socials diverses que trobem en els

¹ A fi d'oferir una visió contextual de Catalunya comprnent els àmbits que emmarca la societat, com ara l'àmbit econòmic i del treball, polític, social i cultural, em basaré en l'obra dirigida per Salvador GINER i Oriol HOMS (coords.), *Raó de Catalunya. La societat catalana al segle XXI*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana – Institut d'Estudis Catalans 2016.

nostres dies. A partir d'aquí, doncs, us mostro en apartats diferents segons el contingut que es tracta una anàlisi de la Catalunya del segle XXI.

1. CATALUNYA EN L'ESFERA POLÍTICA

Les tensions polítiques entre Catalunya i Espanya no han fet res més que anar en augment des de ben entrat el segle XXI. La cohesió nacional del país espanyol sempre ha presentat febleses considerables, les quals han evidenciat la impossibilitat de crear una nació espanyola culturalment unificada. El cas és que Espanya pot comprendre's com un Estat multinacional, considerant els casos de Catalunya, Galícia i Euskadi, els quals tenen cultures i llengües pròpies. Però la intenció espanyola d'unificar i centralitzar el poder de l'Estat i acabar amb la diversitat cultural –entre altres factors–, ha provocat que el moviment català per a la independència guanyi força, amb la idea principal que Espanya, que presenta carències

nombroses que perjudiquen Catalunya en àmbits tant econòmics com socials i polítics, no pot ser reformada, i l'única alternativa és la sobirania i la creació d'un Estat català independent. Però fins avui dia Espanya ha sigut prou forta a l'hora d'evitar que Catalunya construeixi una nació i un estat fora del marc espanyol. Tanmateix, les reivindicacions catalanes per a l'alliberació nacional han anat augmentant. El 1979 es va aprovar l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, i el Preàmbul d'aquest últim determina que Catalunya és lliure d'expressar la seva identitat col·lectiva, però aquesta està lligada a les institucions espanyoles. És per aquest motiu que no es pot declarar la independència, tret que es modifiqui la Constitució.

El cas és que el bon funcionament de Catalunya no pot ser possible si el model organitzatiu a nivell polític, econòmic i social actual no presenta canvis. Les relacions polítiques entre Catalunya i Espanya mostren, cada cop, tensions més evidents. És per això que, a escala política, la majoria de catalans

opta per la independència del seu territori, de manera que sembla que la perspectiva de futur s'encara en direcció a la creació d'un estat català.

2. LES ESTRUCTURES ECONÒMIQUES, INDUSTRIALS I LABORALS

Entre els anys 2000 i 2014, Catalunya es va veure immersa en una crisi que va comportar atur, pobresa i desigualtats. Tot i això, l'economia catalana va mostrar un creixement global superior en comparació al de la mitjana de la zona euro. Amb tot, entre els anys 2010 i 2012, el creixement de la productivitat va ser molt baix, principalment degut al fet que els costos de producció cada vegada eren majors. A més a més, Catalunya va anar acumulant un nivell de deute privat per part de bancs i empresaris que va anar en augment. Endemés, començà a haver-hi menys activitat en l'esfera immobiliària, cosa que va provocar una crisi financera i econòmica. Això va suposar la pèrdua de

molts llocs de treball en els sectors de la construcció i les indústries que es dedicaven a la protecció social. La crisi també va comportar la disminució de l'exportació de productes a altres països, va augmentar la desigualtat de renda per càpita, i també va fer créixer el percentatge de gent en risc de pobresa o d'exclusió social.

Arran d'aquesta situació de crisi s'ha pogut observar que Catalunya presenta fortalises considerables a nivell econòmic, com ara el fet de disposar d'una base industrial amb potència i una economia de serveis molt diversificada, una capacitat de comercialització amb l'exterior, una capacitat logística i estratègica molt bona i centres d'investigació excel·lents. Tanmateix, també presenta carències que s'han de tenir en compte, com ara les següents: la poca efectivitat a l'hora de transportar mercaderies, la baixa inversió en recursos educatius i de formació, la concentració de la propietat en empreses privades, la ineficiència de la justícia, que té una repercussió considerable en

els costos de les empreses que treballen en aquest sector, la necessitat d'importació de combustibles fòssils, fet que exigeix una despesa econòmica substancial, etc. És més, en l'economia catalana, les petites i mitjanes empreses hi juguen un paper important, la qual cosa comporta que en aquests sectors empresarials s'ofereixin pocs llocs de treball, la productivitat sigui menor, tinguin menys facilitat per entrar al mercat o per obtenir ajudes econòmiques, especialment durant èpoques de crisi, i l'exportació és gairebé inexistent.

Des del punt de vista laboral, podem afirmar que durant l'època de crisi Catalunya es va trobar en una situació de desigualtat econòmica i social, cosa que va incentivar la precarització del treball: es van disminuir els salaris, les condicions laborals es van degradar, es van destruir feines que eren considerades segures... Hi va haver també una fluctuació constant entre el treball i l'atur, cosa que va comportar períodes de molta inestabilitat laboral i productiva, sobretot en els sectors de la indústria i

de la construcció, en els quals predomina el treball masculí. La precarització va comportar desigualtats salarials entre els diferents sectors, i també es va incrementar el ritme i la intensificació del treball. En definitiva, les relacions laborals i el model productiu català van patir canvis i es van veure afectades en l'època de crisi.

Cal donar importància al fet que la discriminació i segregació de gènere són vigents en el mercat de treball de Catalunya. Tal com hem observat anteriorment, la crisi va comportar la precarització del treball, la qual cosa va afectar encara en major mesura a les dones, que van comptar amb salaris encara més baixos en comparació amb els dels homes, i van haver de fer front, a més a més, a llargues jornades de treball a canvi de poca remuneració, i també hi hagué una forta presència de treball no declarat. Així doncs, podem afirmar que els efectes de la crisi es van aguditzar afectant en major mesura a col·lectius discriminats tant pel sexe, com també per la raça o l'edat.

Aleshores podem dir que, arran de la crisi, Catalunya ha començat a presentar reptes de futur que es basen en la idea d'augmentar i ampliar el grau de benestar dels catalans, mantenint-se a la zona euro per tal de poder competir en el mercat global. Es busca també invertir més en l'educació i en la gestió de les infraestructures de transport, i ampliar la capacitat d'exportació i comercialització, que es preveu que seran els principals motors de l'economia catalana. Es considera que també cal millorar el sistema d'innovació i de recerca tecnològica, així com els mecanismes de finançament de les petites i mitjanes empreses. En darrer lloc, s'opta per una reforma del model productiu que es basi a reduir l'emissió de gasos i que eviti els riscos del creixement industrial que afecten i perjudiquen el medi ambient, tenint en compte que Catalunya, així com la majoria de països del món, es troba en una situació de pobresa mediambiental.

3. LA POBLACIÓ CATALANA

Durant la primera dècada del segle XXI la població va passar de ser de 6 milions d'habitants a 7,5. Això es va deure principalment al fet de l'augment del flux migratori, comprès especialment entre els anys 2000 i 2014. L'entrada de població estrangera, amb procedències cada vegada més diverses, es va multiplicar de manera exponencial, cosa que va provocar moviments de població molt freqüents. Podem observar, doncs, que Catalunya és una regió d'Europa molt dinàmica tant a nivell cultural com econòmic. També cal fer esment del fet que, per causes relacionades amb la crisi i el que aquesta ha suposat per la població catalana, l'índex d'emigració també va créixer. Un nombre considerable de catalans també van anar a viure a l'estranger durant la primera dècada del segle XXI a la recerca de noves oportunitats.

D'altra banda, fent referència a la natalitat, es pot considerar que aquesta es troba en nivells més aviat

baixos. L'índex d'infecunditat no ha disminuït, i menys arran de la crisi, ja que la situació econòmica de la població s'ha vist exponencialment afectada. A més a més, la maternitat és cada vegada més tardana, cosa que, per causes biològiques, dificulta encara més la possibilitat que la natalitat creixi. En canvi, pel que fa a la mortalitat, podem dir que aquesta és menys elevada a causa de motius relacionats amb els avenços en els tractaments mèdics i la millora d'aquests. És més, l'esperança de vida, l'any 2014, fou de 80,4 anys per als homes i 85,9 per a les dones, la qual cosa va situar Catalunya en la part més alta pel que fa a l'esperança de vida dels països d'arreu del món.

4. LES DINÀMIQUES SOCIALS

Considerant l'estructuració social que presenta Catalunya, podem afirmar que encara existeixen classes socials, les quals podem diferenciar segons el seu poder polític, cultural i mediàtic, entre

d'altres. És més, hi ha altres factors que contribueixen al fet que, a nivell social, el territori català es configuri d'una manera determinada, com poden ser la raça o la nacionalitat. Així doncs, les diverses classes socials presenten realitats diferents que poden ser condicionades per raons molt variades.

En primer lloc trobem la classe capitalista. Aquesta es considera la classe dels propietaris i els gestors de les grans empreses, així com els propietaris de bancs i caixes, els quals tenen un pes considerable en el desenvolupament de l'economia catalana. Aquesta classe burgesa té, a més a més, una gran influència política i mediàtica que la situa en una posició de poder i superioritat respecte a la resta d'individus. També podem afirmar que aquesta classe depèn de capital estranger i que participa del comerç a nivell mundial. Es parla també de l'existència de la petita burgesia, una classe que està constituïda pel conjunt de propietaris i gestors de petites i mitjanes empreses.

En segon lloc trobem la classe mitjana, la qual està formada per totes aquelles persones que disposen d'una formació acadèmica i que treballen en sectors econòmics, financers, polítics, mediàtics i culturals. És per aquest motiu que tenen un paper clau en el desenvolupament d'aquestes institucions. Aquest sector de la població duu a terme una feina més intel·lectual que manual, i la seva renda se situa per sobre de la mitjana del país.

En tercer i últim lloc trobem la classe treballadora. Aquesta està constituïda per aquells individus que realitzen una feina manual i repetitiva, i no tenen control de les seves condicions laborals, la qual cosa els situa en una posició inferior a la de la resta de classes. A la classe treballadora s'hi concentren la majoria d'immigrants que venen a Catalunya per tal de poder trobar feina, aquell gruix de la població que no té formació acadèmica o que ha abandonat els seus estudis de manera precoç, així com persones migrades procedents de la resta d'Espanya que vingueren durant dècades passades...

Les diferències entre les diverses classes socials que constitueixen la societat catalana són evidents. Es pot observar una gran desigualtat entre les rendes de les classes superiors, com seria la classe burgesa, en comparació amb la de les classes més baixes. Això comporta que el benestar, la qualitat de vida i la salut variïn depenent de la classe i de la situació econòmica en què es troben els individus. A més a més, a nivell educatiu, les famílies que disposen d'un bon fons econòmic poden permetre's una educació privada per als seus fills, la qual divergeix en molts aspectes de l'educació pública que ofereix l'Estat. És per això que podem afirmar que la formació que rebin els individus dependrà en gran manera de la situació econòmica en què es trobi cada família.

5. LA CATALUNYA DEL SEGLE XXI

A tall de conclusió, es pot dir que la societat catalana ha desenvolupat, al llarg dels anys, una

consciència de pertànyer a una nació molt concreta, la nació catalana. És per aquest motiu que té unes reivindicacions que emergeixen amb potència i que defensen, entre altres coses, la importància de mantenir vives la llengua i la cultura catalanes, les quals representen el conjunt de ciutadans que habiten al territori. Tanmateix, Catalunya no deixa de tenir una gran capacitat d'integració i tolerància respecte a cultures i costums estrangers que també poden tenir presència dins el marc cultural del país. Endemés, el moviment independentista darrerament ha anat guanyant força i una part significativa del poble català ha deixat clar que vol decidir el seu futur.

Catalunya ha presentat canvis diversos durant els darrers anys, els quals han somogut el seu desenvolupament. Per exemple, la crisi econòmica que va patir durant la primera dècada d'aquest segle va suposar un entrebanc considerable per al desenvolupament de l'economia catalana. A nivell demogràfic tampoc hi ha hagut una gran estabilitat,

ja sigui per motius migratoris o per motius relacionats amb la natalitat o la mortalitat. A més a més, l'existència de classes socials diferenciades, per exemple, impossibilita l'avenç cap a una societat lliure i que promogui la igualtat.

Catalunya és considerada una societat més aviat fràgil i inestable en molts aspectes, i que encara ha de fer front a factors que interfereixen en el seu creixement i evolució. És per aquest motiu que, havent dut a terme una anàlisi de la situació en què Catalunya es troba avui en dia, presentaré una alternativa en contraposició al sistema actual que penso que podria beneficiar el conjunt de la població catalana i li permetria d'avançar cap a un futur més just que deixi enrere qualsevol tipus de desigualtat.

El manifest comunista per a la Catalunya del segle XXI

Un fantasma ronda per Catalunya: serà el fantasma del comunisme i la llibertat? Les forces de la vella i endarrerida Espanya centralista s'han unificat en una sacrosanta caça contra aquest fantasma.

On és el partit d'oposició que no hagi estat titllat de comunista i separatista pels seus enemics que són al poder? On són els partits de l'oposició que no hagin retornat violentament la vergonyosa marca de comunista i independentista als grups d'oposició més avançats i als seus enemics reaccionaris?

D'aquest fet es desprenen dues coses:

L'independentisme i les aspiracions comunistes ja han estat reconegudes per totes les forces

espanyoles com una força. Ja ha arribat l'hora que els catalans presentin obertament a l'estat espanyol els seus punts de vista, els seus objectius i les seves tendències, i que presentin un manifest on exposin la voluntat i les aspiracions del poble respecte com vol que sigui el seu futur, i a més a més que es contraposi a les faules del fantasma del comunisme i la llibertat.

Amb aquesta finalitat, els treballadors de la Catalunya actual, una Catalunya sotmesa i subordinada al poder d'altri, es reuniran per tal d'efectuar tot allò que s'expressa al següent manifest, el qual és publicat en l'única llengua possible en una vera Catalunya: el català!

De la política i la governança

1. Aquest manifest contempla una nova realitat i distribució política del territori català, tot declarant la República de Catalunya que pren partit i capacitat de decisió pròpia en el panorama europeu.
2. El territori català limita al nord amb França i el Pirineu, que li fa de frontera natural; a l'est amb la mediterrània; al sud amb el País Valencià; i a l'oest amb Aragó.

3. La República Independent de Catalunya té dues llengües oficials: el català i l'aranès o llengua occitana.

4. La societat catalana s'entén com un grup de persones que, tot i formar part d'un mateix col·lectiu, poden viure realitats i situacions d'opressió diferents. És per aquest motiu que, a l'hora d'analitzar i tractar qüestions crucials que afectin la comunitat en el seu conjunt, cal comprendre la varietat de casos que se'ns poden presentar de manera més propera i individual. Així doncs, la interseccionalitat es comprendrà com aquella eina que permetrà contemplar les situacions diverses a nivell personal per tal de poder entendre la societat i tractar problemàtiques que afecten els col·lectius més reduïts. Tanmateix, no es podrà oblidar, en cap cas, la importància de vetllar pels interessos de la societat a nivell col·lectiu. La interseccionalitat serà tan sols un mètode

d'anàlisi que ens ajudarà a entendre el col·lectiu partint d'un punt de vista més proper respecte a les realitats que viuen els ciutadans diversos.

5. Tots aquells individus que conviuen al territori català, tot i presentar punts de vista, característiques i realitats diferents, han de compartir i sentir-se identificats amb uns valors en comú, els quals seran els de llibertat, igualtat, respecte, col·lectivitat i tolerància.
6. La República Independent de Catalunya tindrà un estat, els poders i el control del qual recauran a les mans dels ciutadans que formin part del territori.
7. L'Estat ha de partir d'un principi democràtic. El poble tindrà la capacitat de decidir aquells qui representaran la voluntat del poble a nivell nacional i institucional. Hi haurà candidats de partits polítics diferents de

caràcter obrer que es presentaran a les eleccions i seran elegits per tal de poder representar el seu partit al parlament, on es reuniran els representants per tal d'expressar les seves opinions. S'establirà un sistema en què no hi haurà tan sols un mateix partit polític que governi i monopolitzi el poder, sinó que les decisions es prendran de manera conjunta entre els diversos polítics que es reuniran en forma d'assemblea. Endemés, els ciutadans, si així ho desitgen, podran assistir i intervenir a aquests actes polítics, els quals seran oberts al públic.

8. L'Estat s'organitzarà mitjançant diferents nuclis que es dividiran segons les seves funcions. En primer lloc hi haurà el parlament, on es durà a terme la creació de lleis i de polítiques, i s'aplicaran mesures efectives per tal de poder controlar l'execució d'aquestes lleis. I, en segon lloc, hi haurà

l'òrgan judicial de l'Estat, el qual s'encarregarà de jutjar aquelles persones que no segueixin la llei i atemptin contra les llibertats d'altres persones duent a terme accions que trenquin amb el benestar col·lectiu.

9. Pel que fa als processos judicials, cal esmentar que aquells qui jutgin els individus que cometin delictes hauran de tenir en compte les situacions personals d'aquests últims, no s'hauran de cenyir tan sols a la llei i al que aquesta diu, sinó que s'hauran de considerar altres factors que poden tenir una certa rellevància a l'hora de tractar situacions relacionades amb la delinqüència.

II

Economia i treball

10. La societat està formada per un conjunt de treballadors lliures que han de tenir i desenvolupar una consciència social.
11. La lluita de l'única classe, la classe treballadora, obrera o proletària, s'ha de basar en garantir els seus drets laborals. Hauran d'exigir condicions de treball òptimes i iguals per a cadascun dels individus.
12. Les relacions que s'estableixen entre els individus dins del marc econòmic tenen una

gran importància en relació al desenvolupament de la societat.

13. És primordial que s'asseguri la superació i l'enderrocament del mode de producció capitalista, la qual cosa suposa el trencament de tot tipus de dominació d'un individu envers l'altre, acabant amb els rols d'explotador/explotat, burgès/proletari, propietari/treballador.
14. La superació del capitalisme ha de permetre que la societat deixi enrere qualsevol tipus de malestar, injustícies, patiment o desigualtats.
15. El treball és considerat la condició existencial humana. La supervivència de l'ésser humà depèn de la producció d'aquells béns que li permetran satisfer les seves necessitats reals, com ara el calçat, la roba o els medicaments. És per això que l'individu depèn de la seva força de treball, la qual és inalienable i únicament de la seva propietat.

Així doncs, la força de treball i el treball en si són elements constitutius de l'ésser humà.

16. En extensió al punt anterior, cal fer especial referència al fet que el treball no pot ser considerat, en cap dels casos, una mercaderia que doni peu a cap tipus d'activitat comercial. Aquest és un fet inconcebible. És, doncs, de gran evidència que, en cap concepte, els individus no podran apropiarse de la força de treball d'altri. Així mateix, aquesta última no podrà ser llogada ni prestada ni tan sols en el cas que sigui a canvi d'algun tipus de rèdit.
17. Abolició de la propietat privada dels béns de producció. A partir d'aquest punt, la totalitat dels treballadors tindran accés als mitjans de producció, els quals seran de propietat comuna i d'ús social, i controlats, proporcionats i gestionats per l'Estat.

18. S'ha de controlar de forma exhaustiva que cap treballador ni sector industrial o productiu pugui dur a terme una explotació dels mitjans de producció en benefici propi i que es produeixi un increment desmesurat de la seva utilització.
19. Aquells que es dediquin a l'activitat productiva no tindran com a objectiu la producció il·limitada de béns, sinó que se centraran, essencialment, en la producció del que és imprescindible i necessari per a la subsistència de l'ésser humà. Cal evitar, doncs, fenòmens com ara la superproducció.
20. La societat catalana s'haurà de comprendre com un col·lectiu que disposa d'un fons comú. El treball que els individus realitzin s'anirà dipositant en aquest últim. Aleshores, els treballadors rebran, segons les hores que dediquin a l'activitat laboral, així com la seva qualitat i intensitat, uns bons que podran invertir o bé en productes o bé en serveis.

Aquests bons, que seran utilitzats en substitució dels diners, seran intransferibles i caducaran, de tal manera que s'evitarà que tan sols una part de la societat acabi acumulant grans riqueses, mentre que l'altra amb prou feines gaudeix d'allò que li permet sobreviure. D'aquesta forma, s'acabarà amb els conflictes socials, ja que cada individu tindrà un mateix rol i podrà contribuir d'igual manera que qualsevol altre treballador.

21. Cadascun dels individus que puguin participar i contribuir en l'activitat laboral hauran d'aportar, tret d'alguns casos, la mateixa quantitat de treball al fons comú. És a dir, les jornades laborals seran les mateixes per a cada treballador tenint en compte les seves capacitats i condicions.

22. Es consideren essencials les condicions laborals que seguidament es presentaran per tal de poder desenvolupar un sistema

econòmic i laboral que vetlli i prioritzi el benestar de la ciutadania i el conjunt de treballadors.

23. S'haurà de garantir que aquella persona que es trobi en procés de formació, ja sigui estudiant o menor de 18 anys, i que es trobi en una situació de precarietat i vulnerabilitat en la qual no pugui subsistir sense treballar, pugui obtenir l'ajuda necessària per part de l'Estat, assegurant, així, que no hagi d'abandonar els seus estudis per necessitats econòmiques. Es prioritzarà l'educació i formació professional abans que l'activitat laboral.

24. Les persones que han ofert els seus serveis durant un període perllongat de temps i que assoleixen els 65 anys d'edat, podran abandonar l'àmbit laboral, ja que l'Estat podrà proporcionar aquells béns i serveis essencials per tal d'assegurar la seva

subsistència sense haver d'entregar-se permanentment al sector del treball.

25. Aquelles persones que presentin una discapacitat, sigui del tipus que sigui, que no els permeti realitzar cap tipus d'activitat laboral, rebran ajudes econòmiques i una atenció que s'adaptarà a les seves necessitats.
26. L'activitat laboral no serà permesa a menors de 18 anys, tret que treballin durant períodes reduïts amb una finalitat didàctica i d'aprenentatge, i assegurant, en tot moment, que es mantindran els seus drets laborals evitant, doncs, una possible explotació de menors d'edat.
27. L'Estat oferirà a la ciutadania un conjunt de serveis públics als quals podran accedir de forma gratuïta, com ara atenció sanitària, serveis dedicats a la cura de la salut mental, educació primària, secundària i universitària de qualitat, transport, residències per a

persones amb necessitats especials, activitats lúdiques i culturals, activitats esportives...

28. La indústria es fonamentarà en un sistema lliure en emissions de gasos i que vetlli pel medi ambient. Per aquest motiu, s'haurà d'evitar el malbaratament de recursos naturals i l'explotació d'aquests tenint en compte que són limitats. A més a més, s'hauran de dur a terme accions a nivell pràctic que poden tenir un impacte positiu directe, com ara la reducció de l'ús de l'automòbil, la prolongació de la vida dels aparells electrònics o la instal·lació de plaques solars per tal de poder obtenir energia de forma sostenible, entre d'altres. Això permetrà que el nostre sistema generi menys gasos contaminants i, aleshores, gaudirem d'un entorn més net i es reduirà la necessitat de produir en gran manera, per tant, els treballadors, a la llarga, podran alliberar-se d'una quantitat considerable

d'hores que haurien hagut d'invertir en la jornada laboral. Cal dir, doncs, que el sistema econòmic i productiu que presentem vetlla pel nostre entorn i se centra en evitar la seva degradació, la qual ens podria dur al final de la nostra espècie si no duem a terme un canvi imminent. És per això que oferim una alternativa més justa, solidària, ecològica i sostenible.

29. És evident que la República Independent de Catalunya no disposa de la totalitat de recursos necessaris per tal que el conjunt de ciutadans puguin desenvolupar-se tenint en compte les seves necessitats. És per això que s'haurà d'importar béns i recursos, com poden ser els energètics, que procediran d'altres territoris en el marc internacional. S'haurà de comercialitzar amb l'exterior a partir de capital del qual disposarà l'Estat per tal de subvencionar necessitats col·lectives. Tanmateix, això només es podrà

dur a terme en el cas que el territori català no tingui accés a béns i mitjans essencials. Si no es dona aquest fet, s'haurà de prioritzar l'economia del país, cosa que permetrà, entre altres coses, la circulació de productes i recursos de proximitat que, a la llarga, serà un factor que tindrà un paper clau a l'hora de reduir l'impacte antropològic al medi que ens envolta.

30. Es considera un dels principis bàsics el dret a l'habitatge. Aquest és essencial pel desenvolupament de la persona, i és per això que s'ha de garantir que tothom disposi d'una llar per tal de poder viure dignament. Així doncs, es promouran polítiques efectives que assegurin al conjunt de la ciutadania que podran accedir a habitatges segurs. Aquest és un rol fonamental que haurà d'assumir l'Estat.

31. Redefinició de les polítiques d'habitatge per tal d'assolir una distribució òptima que

garanteixi que cap espai que podria ser habitat es mantingui sense ocupació. Aleshores, l'Estat ha de controlar que cap individu pugui apropiarse d'una o diverses propietats immobiliàries que no tinguin cap mena de funció útil. D'aquesta manera, esdevindrà efectiu el dret a l'habitatge.

32. Per tal de poder oferir condicions vitals dignes al conjunt de persones de la societat catalana, es promourà, englobant el que he mencionat amb anterioritat, un projecte que consistirà a oferir habitatges a persones que es troben en situació de sense llar i, a partir d'aquí, acompanyar a la persona durant tot el procés d'adaptació i recuperació, tant física com mental, del que suposa trobar-se en una situació de precarietat i vulnerabilitat extremes. Així doncs, s'haurà de potenciar l'efectivitat dels organismes que ofereixen atenció directa, com ara psicòlegs,

psiquiatres o treballadors socials, a persones sense llar.

33. Als bancs se'ls atorgarà una mera funció de gestió i distribució econòmica, controlant, doncs, els béns dels quals disposen els treballadors, així com els bons que se'ls hauran de proporcionar segons el treball que realitzin. Per tant, s'evitarà el monopoli bancari que incentiva la distribució irregular del capital.

34. L'activitat econòmica no pot concentrar-se en les grans ciutats i que, com a conseqüència, acabi predominant l'activitat industrial, sinó que s'ha de prioritzar i incentivar l'activitat agrícola i ramadera, entre d'altres. Així doncs, s'haurà d'evitar que les ciutats es converteixin en monopolis econòmics on visqui un gruix considerable de la població i que, d'altra banda, els pobles i els sectors rurals quedin inhabitats.

35. A trets generals, doncs, s'opta per una economia on el conjunt de treballadors puguin intervenir de forma directa, ja sigui o bé participant de l'activitat productiva, o bé oferint serveis. Tothom haurà d'invertir una mateixa quantitat d'hores de treball evitant, així, qualsevol tipus d'explotació o desigualtat laboral entre treballadors. Endemés, els individus que participin de la jornada laboral rebran uns bons que els permetran d'obtenir allò que els és realment necessari, evitant l'acumulació de capital dinerari. En darrera instància, cal esmentar la importància de desenvolupar un mode de producció que vetlli pel nostre medi i pels recursos que obtenim gràcies a aquest.

III

La societat: com hauríem de viure!

LES CLASSES SOCIALS

36. Per tal de poder fer efectiu el desenvolupament de la ciutadania de la República Independent de Catalunya de manera igualitària s'haurà d'acabar amb el sistema que incentiva la reproducció dels rols d'explotació i subordinació d'individus envers altres: el sistema capitalista. Per tant, per tal de superar aquesta etapa caldrà dur a terme una revolució per part de la classe treballadora, alçant-se contra la classe que

els domina trencant les cadenes que els mantenen lligats als seus interessos. Els obrers, doncs, hauran d'abandonar qualsevol tipus d'activitat laboral que realitzin per als propietaris i aferrar-se al poder polític per tal de tenir la capacitat de dur a terme els canvis necessaris per començar a construir la societat que busquen assolir. És per això que, tenint en compte que la classe que vol dur a terme un canvi social s'alçarà en contra d'aquells que els mantenen sotmesos tot avançant cap a una nova etapa històrica, podem afirmar que el motor de la història és la lluita de classes.

37. S'acabarà amb l'organització social en forma de classes, que es basa, principalment, en la situació econòmica en què es troben els individus.

38. La ciutadania catalana estarà formada per una sola classe: la classe treballadora, obrera o proletària, constituïda per un conjunt de

treballadors lliures i iguals que disposaran d'uns mateixos drets i oportunitats. Així mateix, tindran les mateixes responsabilitats per poder assegurar el bon funcionament de l'Estat.

39. En cap cas es podrà menysprear a cap individu pel fet que presenti característiques diferents que distin de les de la majoria de la població.
40. Esdevindrà totalment inadmissible que algun treballador desenvolupi un paper d'explotador sotmetent a altres i allunyant-se de la importància de vetllar pel bé comú.
41. És d'una rellevància considerable que els ciutadans desenvolupin una consciència social que contempli, tingui en compte i respecti les realitats diverses que es poden presentar dins del marc col·lectiu del país català, així com la necessitat de vetllar pel bé

de tots per tal de poder assolir l'estabilitat i el benestar a nivell col·lectiu.

LES DONES I EL MOVIMENT FEMINISTA

42. Enderrocament del patriarcat i emancipació real i efectiva de les dones envers la subordinació del poder masculí i de les estructures sobre les quals s'ha fonamentat el sistema d'opressió durant segles.
43. Trencar amb les relacions de dominació d'un sexe envers l'altre per tal de poder desenvolupar una societat igualitària.
44. Redefinició de les polítiques de gènere que protegeixen l'agressor i s'allunyen d'oferir atenció judicial i acompanyament psicològic efectius a la víctima.

45. Implicació de manera activa de l'Estat en la prevenció i erradicació de la violència gènere.
46. Reforçar les institucions i els serveis públics que tracten amb dones exposades a situacions de violència de gènere.
47. Acabar amb la violència institucional, oferint formacions professionals a treballadors per tal de garantir la seguretat, la protecció i l'acompanyament a les dones que recorren a la justícia o a serveis públics per tal de denunciar qualsevol tipus de violència o agressió.
48. Abolició de la prostitució tot il·legalitzant-la, ja que perpetua la subordinació, sexualització i cosificació de la dona.
49. Es consideren els homes que es beneficien de les situacions de vulnerabilitat en què es troben les dones prostituïdes com a agressors sexuals, per la qual cosa hauran

d'assumir les penes corresponents als delictes comesos, com ara la pena de presó.

50. Detenció dels proxenetes i desmantellament de totes les xarxes organitzades que estan vinculades a l'exploració sexual de les dones.

51. S'ha de garantir que s'ofereixin ajudes efectives a dones que es troben en situacions d'exploració, com pot ser el cas de la prostitució, mitjançant atenció sanitària i psicològica, fent efectius programes de reinserció laboral i d'atenció a víctimes de violència sexual, a més a més de proporcionar un assessorament públic i legal per tal d'emprendre les demandes i denúncies pertinents si així ho desitgen les víctimes.

52. Abolició de la pornografia entesa com una forma de violència sexual directa. Per tant, s'hauran d'aplicar les mesures necessàries per tal que cap tipus de contingut sexual o

pornogràfic circuli en cap tipus de mitjà de comunicació, públic o privat.

53. Abolició de la compra/venda de nadons, ja que suposa l'explotació reproductiva de les dones. Tot i que això s'efectuï en altres països, l'Estat ha d'evitar que ciutadans catalans realitzin la compra de nadons mitjançant aquest sistema. Aquest fet no pot ser considerat una activitat econòmica.
54. Proporcionar feines dignes, estables i segures a dones tot acabant amb la bretxa salarial.
55. Acabar amb les desigualtats laborals que mantenen als homes en situacions de privilegi i en posicions de poder que garanteixen el seu enriquiment, mentre que les dones es troben en situacions de precarietat.
56. Aplicar polítiques reguladores efectives i reals que assegurin i garanteixin la reinserció

laboral de les dones després de la maternitat. Així mateix, cal evitar que els homes siguin els únics que reprenguin l'activitat laboral, fent que les dones assumeixin les tasques domèstiques i reduint-les, d'aquesta manera, a l'àmbit privat.

57. Abolició de la violència obstètrica per part del sistema sanitari.

58. Dret a l'avortament, i assegurar l'acompanyament tant mèdic com psicològic de qualitat durant el tractament de les dones que es trobin en aquest procés..

IMMIGRACIÓ: UNA NOVA VISIÓ D'INTEGRACIÓ

59. Catalunya ha de garantir que sigui un estat on persones d'arreu del món puguin construir el seu futur sense que el seu origen

o lloc de procedència els sigui un impediment.

60. Creació de polítiques que assegurin el benestar de les persones migrades, protegint, així, aquells individus que poden veure's afectats per la problemàtica que pot arribar a comportar no pertànyer, en origen, a un territori concret.
61. Fer tot allò que estigui en mans tant de l'Estat com de la ciutadania per tal d'acollir i assistir a les persones migrades, fent que aquestes se sentin integrades tot formant part de la societat.
62. Assegurar la inserció laboral de totes aquelles persones que busquen noves oportunitats, ja siguin laborals o personals, al nostre país.
63. Redefinició de les lleis i polítiques que afecten directament a les persones migrades,

per tal de garantir la seva seguretat i protecció dins el territori català.

64. Acabar amb la violència institucional, oferint formacions professionals a treballadors per tal de garantir la seguretat, la protecció i l'acompanyament a immigrants que recorren a la justícia o a serveis públics per tal de denunciar qualsevol tipus de violència o agressió.

65. Per tal de facilitar la integració de les persones migrades, es proporcionaran cursos i ajudes per poder aprendre la llengua oficial del territori, considerant aquesta última un mitjà essencial per a la comunicació entre els individus.

UNA EDUCACIÓ LLIURE I DE POSSIBILITATS

66. L'educació és considerada primordial per tal que la societat catalana es desenvolupi de manera igualitària i sigui un sistema on els ciutadans puguin ser lliures i tinguin les mateixes condicions i possibilitats.

67. L'educació serà un dret bàsic al qual podran accedir tots els ciutadans. Així doncs, s'haurà d'oferir una educació pública, gratuïta i de qualitat. Per tant, l'educació no pot ser en cap cas una oportunitat per comercialitzar. S'acaba, doncs, amb la privatització de les escoles i universitats, però s'haurà d'assegurar que allò que s'ofereixi a nivell educatiu sigui de categoria.

68. S'oferirà una educació en català, ja que s'ha d'incentivar l'ús de la llengua catalana al territori, la qual es troba en una situació de perill. És per això que serà considerada una prioritat.

69. Es donarà també molta importància a l'aprenentatge de llengües estrangeres, tant a l'escola com a espais on es duguin a terme activitats extracurriculars.
70. S'haurà d'educar en la igualtat. És a dir, s'implementarà un mètode d'educació feminista en les aules, promovent que els nens i nenes sàpiguen detectar i gestionar situacions de violència de gènere per tal de poder acabar amb aquestes, així com per evitar qualsevol tipus de desigualtat, tant a les aules com a la vida quotidiana.
71. El sistema educatiu haurà de garantir la transmissió de coneixements transversals tot contemplant la diversitat cultural i de realitats de tot tipus que poden presentar-se en un mateix espai educatiu. D'aquesta manera, els nens i nenes es formaran evitant els prejudicis i les concepcions negatives vinculades a pensaments racistes i totalitaris.

72. S'evitarà que l'educació es fonamenti en el desenvolupament de la identitat dels infants d'acord amb uns estereotips i rols de gènere segons el sexe biològic de la persona. Els infants seran lliures de vestir i desenvolupar-se lliurement sense haver de seguir cap prototip preestablert.
73. Es promourà l'educació sexual de qualitat, ja que aquesta és d'una gran importància. Es tindrà en compte la diversitat d'orientació sexual per tal d'oferir una perspectiva que s'adapti a les diferents situacions i realitats.
74. S'oferirà una educació assertiva i emocional des de la infància com a recurs per tal de prevenir situacions que malmetin la salut mental de la persona. Així doncs, l'educació serà més propera i també s'adquiriran els recursos necessaris per a detectar situacions de malestar.

75. L'educació, a nivell primari i secundari, es fonamentarà en l'estudi de coneixements bàsics que haurà de tenir el conjunt de l'alumnat: s'haurà d'establir una base teòrica sòlida. Serà de gran importància l'estudi de les llengües, les matemàtiques, les ciències socials i naturals, la geografia, la literatura, la música, la història, la filosofia, les arts i l'esport, entre d'altres.

76. S'incentivarà la lectura, la qual és una eina essencial per tal que l'alumnat pugui desenvolupar una bona capacitat de comprensió i que creixi envoltat de coneixements tot evitant que caigui en la ignorància.

77. Un cop acabada l'etapa educativa de la primària i la secundària, l'alumnat podrà escollir i realitzar els estudis que els siguin de més interès.

78. S'ofrirà, segons els interessos de l'alumne, tant una educació més pràctica, com també una basada en l'estudi teòric. En cap cas es podrà considerar aquest últim d'una rellevància menor.

79. S'aplicaran mesures per tal de protegir les àrees relacionades amb les humanitats i les arts, les quals tenen un impacte de gran consideració en la nostra societat. Així doncs, no es podran discriminar, en cap concepte, els estudis humanístics i artístics, sinó que se'ls haurà de donar prioritat assegurant que tots els alumnes adquireixin coneixements i aptituds d'aquestes àrees, els quals els poden despertar grans interessos.

80. L'accés a la universitat no es basarà tan sols en la nota obtinguda, sinó que també s'avaluaran qüestions personals, duent a terme entrevistes per tal de conèixer la vàlua personal de cada individu.

81. Els estudis que s'ofereixin i realitzin en l'àmbit de les ciències de la salut hauran de partir d'una visió que englobi i tingui en compte les diferències que es presenten a nivell biològic entre homes i dones, per tal d'evitar els arcaïsmes del sistema sanitari, acabant, així, amb la violència obstètrica, entre d'altres.

SEXUALITAT

82. Assegurar la llibertat sexual d'homes i dones.

83. Reconèixer el dret al matrimoni homosexual.

84. Garantir la relació filial i el dret a aquesta de les parelles homosexuals, obviant el fet que ambdós seran pares/mares reconeguts, tot i que no tinguin una relació biològica directa amb els seus fills.

85. Facilitar i proporcionar ajudes per a la inserció laboral de persones homosexuals o amb orientacions sexuals diverses, denunciant aquells que incentiven la discriminació laboral per raons d'orientació sexual.

86. Condemnar els delictes d'odi realitzats envers persones a causa de la seva orientació sexual.

Identitat nacional

87. El poble de la República Independent de Catalunya ha de sentir-se identificat amb una identitat col·lectiva: la identitat nacional catalana. Això permetrà que el conjunt de treballadors sentin que formen part d'un col·lectiu on podran expressar-se lliurement, tot compartint valors comuns però comprenent la diversitat com una oportunitat de creixement i desenvolupament comú.

88. Les llengües oficials de l'Estat s'entenen com uns elements essencials que mantenen units

aquells individus que s'expressen mitjançant aquestes. És per això que s'ha de lluitar per mantenir vives les llengües catalana i occitana per tal d'evitar que s'acabin extingint. És de gran importància, doncs, que arreu del territori se n'incentivi l'ús i que s'impulsin projectes, sobretot a les escoles, per tal de conscienciar els joves sobre la situació lingüística en què es troba el nostre país i fer-los comprendre la transcendència de mantenir les llengües del territori per tal de preservar la singularitat de la identitat de la nostra nació.

89. La cultura i la tradició han tingut un paper important al nostre país al llarg de la història. Per aquest motiu, s'hauran de mantenir tenint en compte que ens caracteritzen com a nació. Aleshores, s'haurà d'impulsar un programa que es focalitzi en què els ciutadans de totes les edats puguin participar d'activitats culturals i tradicionals,

per tal de poder conèixer, de manera més propera, les arrels de les tradicions catalanes i de la seva terra, així com quins són aquells costums i particularitats que han determinat el creixement de la societat al llarg de la història. Així doncs, s'impulsaran propostes per popularitzar, sobretot entre els joves, tradicions com ara el ball de la sardana, els castellers o la Diada de Sant Jordi. A més a més, la gastronomia es comprendrà com una part essencial de la cultura i la tradició del país català, per la qual cosa es fomentarà la cuina tradicional catalana, comprenent-la com un factor de gran rellevància.

90. Podem considerar que el conjunt de catalans comparteix una manera de ser que caracteritza la seva identitat. La ciutadania de la República de Catalunya és i serà integradora, diversa, treballadora i constant, la qual cosa la durà a construir aquell futur que tant anhela.

La República de Catalunya

Els treballadors de la República de Catalunya seran els que construïran un futur que s'allunyi de les condicions socials, econòmiques i polítiques actuals, així com s'alliberaran del control i del poder de les forces alienes que els mantenen sotmesos i reduïts a simples interessos de caràcter capitalista. Els treballadors de la República de Catalunya lluitaran per desenvolupar una societat en què tothom tingui cabuda: un futur de llibertat i d'oportunitats.

En aquest manifest s'han declarat els objectius i les intencions d'aquells que constituïran la República de Catalunya, tot mostrant la possibilitat de

recórrer a moviments revolucionaris per tal d'assolir allò que s'ha explicat amb anterioritat.

Que tremolin les classes dominants davant una revolució dels obrers de la República de Catalunya. Els proletaris no tenen res a perdre fora de les seves cadenes. I tenen un món a guanyar.

PROLETARIS DE LA REPÚBLICA DE CATALUNYA,
UNIU-VOS

ÍNDEX

PRÒLEG DEL 2022	5
EL MANIFEST COMUNISTA PER A LA CATALUNYA DEL SEGLE XXI	21
1 DE LA POLÍTICA I LA GOVERNANÇA	23
II ECONOMIA I TREBALL	28
III LA SOCIETAT: COM HAURÍEM DE VIURE!	41
IV IDENTITAT NACIONAL	58
LA REPÚBLICA DE CATALUNYA	61

«Un fantasma ronda per Catalunya: serà el fantasma del comunisme i la llibertat? Aquelles forces de caràcter centralista i unificador s'han alçat en contra d'aquest fantasma. On és el partit d'oposició que no hagi estat titllat de comunista i separatista pels seus adversaris que són al poder?»

La classe treballadora de Catalunya no fa res més que lluitar, dia rere dia, per aconseguir alliberar-se dels interessos de la classe dominant. És per això que aquest manifest –El manifest comunista per a la Catalunya del segle XXI– presenta una alternativa més justa i solidària per a aquells que creguin en la lluita dels treballadors per tal d'aconseguir un alliberament veritable.

Aquest manifest no és res més que un punt de partida per tal de començar a considerar els objectius que vol assolir la ciutadania, i es presenta com una proposta inspirada en el pensament de Marx que pot servir de referència al col·lectiu a l'hora d'alçar-se i començar la seva lluita revolucionària.